e-ISSN 2587-1293

ULUSLARARASI TÜRK LEHÇE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

International Journal of Turkic Dialects Research

Международный Журнал Исследований Тюркских Наречий

Haziran - June - Июнь | 2018 Sayı - Volume - Номер | 2/1

80 yıl

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY Armağanı

İmtiyaz Sahibi / License Owner

Prof. Dr. Ahmet BURAN

Editörler / Editors

Prof. Dr. Ahmet BURAN

Prof. Dr. Ercan ALKAYA

Editör Yardımcıları / Editor Assistants

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet ÖZEREN

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Ü.)

Prof. Dr. Ercan ALKAYA (Fırat Ü.)

Prof. Dr. Ramiz ASKER (Azerbaycan)

Prof. Dr. Erhan AYDIN (İnönü Ü.)

Prof. Dr. Nergis BİRAY (Pamukkale Ü.)

Prof. Dr. Viktor BUTANAYEV (Hakas Özerk Cumhuriyeti)

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Ü.)

Prof. Dr. Figen GÜNER DİLEK (Gazi Ü.)

Prof. Dr. Balkiya KASIM (Kazakistan)

Prof. Dr. M. Fatih KİRİŞÇİOĞLU (Gazi Ü.)
Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD)
Prof. Dr. Abdullah KÖK (Akdeniz Ü.)
Prof. Dr. M. Vefa NALBANT (Pamukkale Ü.)
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Ü.)
Prof. Dr. Burul SAGINBAYEVA (Kırgızistan)
Prof. Dr. Flera SAYFULİNA (Tataristan)
Prof. Dr. Vahit TÜRK (İstanbul Kültür Ü.)
Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER (Fırat Ü.)
Doç. Dr. Ayhan ÇELİKBAY (Ankara Ü.)
Doç. Dr. Erkin EMET (Ankara Ü.)
Doç. Dr. Feyzi ERSOY (Gazi Ü.)
Doç. Dr. Fatih ÖZEK (Fırat Ü.)
Doç. Dr. Maral TAGANOVA (Türkmenistan)
Doç. Dr. Nadejda TIDIKOVA (Altay Özerk Cumhuriyeti)
Dr. Öğretim Üyesi Mehmet ÖZEREN (Fırat Ü.)
Dr. Öğretim Üyesi Nilüfer YILDIRIM (Fırat Ü.)
Dr. Öğretim Üyesi Nurdin USEYEV (Manas Ü.)
Dr. Öğretim Üyesi S. Kaan YALÇIN (Fırat Ü.)

Yayın Danışma Kurulu / Board of Editorial Advisor

Prof. Dr. Ahmet B. ERCİLASUN (Emekli Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Emekli Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ (İstanbul Aydın Ü.)

Prof. Dr. Leylâ KARAHAN (Gazi Ü.)

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ (Maltepe Ü.)

Prof. Dr. Taşpolot SADIKOV (Kırgızistan)

Prof. Dr. Dursun YILDIRIM (Emekli Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Ferit YUSUPOV (Tataristan)

Prof. Dr. Elfiye YUSUPOVA (Tataristan)

Genel Koordinatör / General Coordinator

Prof. Dr. Ercan ALKAYA

Yabancı Dil Sorumlusu / Responsible for Foreign Language

Dr. Öğretim Üyesi Seda ARIKAN

Dr. Öğr. Gör. Zülheccegül ABDUREŞIT UYGUR

Öğr. Gör. Rakhat ABDIEVA

Arş Gör. Bilgit SAĞLAM

Arş. Gör. Naciye SAĞLAM

Düzeltme Sorumluları / Responsible for Revision

Arş. Gör. Veysel KARACA

Arş. Gör. Bilgit SAĞLAM

Arş. Gör. Murat AKA

Arş. Gör. Yelda YEŞİLDAL

Okt. Cemile UZUN

Kaynakça Sorumluları / Responsible for Bibliography

Arş. Gör. Murat AKA

Arş. Gör. Yelda YEŞİLDAL

Okt. Remzi ÇALIŞIR

Sanat Danışmanı / Art Advisor

Uzm. Nadir GÜR

Uzm. Yavuz TANYERİ

Baskı Sorumluları / Responsibles for Printing

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet ÖZEREN

Uzm. Nadir GÜR

Uzm. Yavuz TANYERİ

Dış Temsilciler / Representative of Foreign Country

Prof. Dr. Balkiya KASIM (Kazakistan)

Prof. Dr. Ferit YUSUPOV (Tataristan)

Prof. Dr. Kadıralı KONKOBAYEV (Kırgızistan)

Prof. Dr. Burul SAGINBAYEVA (Kırgızistan)

Prof. Dr. Peter ZIEME (Almanya)

Prof. Dr. Ramiz ASKER (Azerbaycan)

Prof. Dr. Takashi OSAWA (Japonya)

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (Amerika Birleşik Devletleri)

Doç. Dr. Altangerel ENKHTUR (Moğolistan)

Doç. Dr. Berdi SARIYEV (Türkmenistan)

Doç. Dr. Masoumeh DAEI (İran)

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Doç. Dr. Yuliya İVANOVA (Ukrayna)

Nadejda TIDIKOVA (Altay Özerk Cumhuriyeti)

Lindita Xanari LATİFİ (Arnavutluk)

Bu Sayının Hakemleri / Reviewers of the Issue

Prof. Dr. Abdullah KÖK

Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER

Prof. Dr. Ahmet BURAN

Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN

Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN

Prof. Dr. Ercan ALKAYA

Prof. Dr. Erhan AYDIN

Prof. Dr. Esma ŞİMŞEK

Prof. Dr. Flera SEYFULİNA

Prof. Dr. Funda TOPRAK

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

Prof. Dr. Hatice İÇEL

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

Prof. Dr. İbrahim DİLEK

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV

Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA

Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT

Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH

Prof. Dr. Nedim BAKIRCI

Prof. Dr. Nergis BİRAY

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Prof. Dr. Serkan ŞEN

Prof. Dr. Ülkü ELİUZ

Prof. Dr. Vahit TÜRK

Prof. Dr. Yavuz KARTALLIOĞLU

Doç. Dr. Ayhan ÇELİKBAY

Doç. Dr. Bilge ÖZKAN NALBANT

Doç. Dr. Cüneyt AKIN

Doç. Dr. Ekrem AYAN

Doç. Dr. Erkin EMET

Doç. Dr. Fatih ÖZEK

Doç. Dr. Kenan KOÇ

Doç. Dr. M. Fatih KANTER

Doç. Dr. Mitat DURMUŞ

Doç. Dr. Mustafa ŞENEL

Doç. Dr. Mutlu DEVECİ

Doç. Dr. Nezir Temur

Doç. Dr. Paki KÜÇÜKER

Doç. Dr. Şaban DOĞAN

Dr. Öğretim Üyesi Birol AZAR

Dr. Öğretim Üyesi Erhan GİRAY

Dr. Öğretim Üyesi Gülda ÇETİNDAĞ SÜME

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet ÖZEREN

Dr. Öğretim Üyesi Murat ÖZŞAHİN

Dr. Öğretim Üyesi Oğuzhan KARABURGU

Dr. Öğretim Üyesi Reyila KAŞGARLI

Dr. Öğretim Üyesi S. Kaan YALÇIN

Dr. Gulim SHADIYEVA

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Makaleler / Articles

Ahmet BURAN - Nilüfer YILDIRIM
DOĞUMUNUN 80. YILINDA PROF. DR. TUNCER GÜLENSOY
IN THE EIGHTEENTH YEAR OF BIRTH PROF. DR. TUNCER GÜLENSOY
1 - 62

Firdevs XİSAMİTDİNOVA - Gölnaz YAGAFAROVA
ЭТИМОЛОГ ПРОФЕССОР, ДОКТОР ТУНЖЕР ГУЛЕНСОЙ
BİR ETİMOLOG OLARAK PROF. DR. TUNCER GÜLENSOY
PROF. DR. TUNCER GULENSOY AS AN ETYMOLOGIST
63 – 68

Birol İPEK
TUNCER GÜLENSOY'UN ALTAYİSTİK VE MOĞOL HALKBİLİMİ ÇALIŞMALARI
STUDIES OF TUNCER GULENSOY ON ALTAISTIC AND MONGOLIAN FOLKLORE
69 – 81

Nevzat ÖZKAN

KADI BURHANEDDİN DİVANI'NDA YER ADLARI

PLACE NAMES IN KADI BURHANEDDIN'S POETRY

82 - 108

Paki KÜÇÜKER - Yasemin YILDIZ

TERCÜME-İ MÜFREDÂT-I İBN-İ BAYTAR'DAKİ (150b-295a) BİTKİ ADLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME (II)

A RESEARCH ABOUT PLANTS NAMES IN TERCUME-I MUFREDÂT-I IBN-I BAYTAR (150b-295a) (II)

109 – 137

Esma ŞİMŞEK

HIRSIZLAR VE HIRSIZLIK OLAYLARI KARŞISINDA NASREDDİN HOCA

NASREDDIN HODJA IN THE FACE OF BURGLARS AND BURGLARY

138 – 148

Şamşetdin ABDİNAZİMOV - Gulcahan ALLAMBERGENOVA

ИБРАЙЫМ ЮСУПОВ ПОЭЗИЯСЫНДА ФРАЗЕМАЛАРДЫҢ ОККАЗИОНАЛ СТИЛЬЛИК ХЫЗМЕТЛЕРИ

İBRAYIM YUSUPOV'UN ŞİİRLERİNDE DEYİMLERİN KULLANIM ÖZELLİKLERİ

THE USAGES OF IDIOMS IN IBRAYIM YUSUPOV'S POEMS

149 – 155

Hatice ŞAHİN

TÜRK DİLİ SÖZLÜKLERİNDE MADDE BAŞI OLARAK "BOL-/OL-" ve "ER- / İ-" FİİLLERİ

"BOL- / OL-" AND "ER- / I-" FIELDS AS LEXICAL ENTRIES IN TURKISH LANGUAGE DICTIONARIES

156 – 162

Liailia MİNGAZOVA

РОБЕРТ МИННУЛЛИН ИҖАТЫ: БАЛАЛАР ӨЧЕН ТӘРҖЕМӘЛӘРДӘ ИҖАДИ ИҖАТ КУӘСЕНЕҢ ЧАГЫЛЫШЫ

ROBERT MİÑNULLİN'İN SANATI: ÇOÇUKLAR İÇİN YAPTIĞI ŞİİR ÇEVİRİLERİNDE YARATICILIK YETENEĞİNİN GÖRÜNÜMÜ

ROBERT MINNULLIN: HIS IMAGE IN HIS TRANSLATION FOR CHILDREN

163 – 173

Naile ASKER

ÂŞIK NESİB'İN ŞİİRLERİNDE TÜRKİYE VE TÜRKÇÜLÜK

TURKEY AND TURKISHNESS IN ASHIG NASIB'S CREATURE

174 – 181

Zamira İBRAGİMOVA - Svetlana MASHARİPOVA - Bahriddin ABDULAMİTOV

O'ZBEK TILIDA ISMLARNING ERKALASH VA KICHRAYTISH SHAKLLARI

ÖZBEK TÜRKÇESİNDE İSİMLERİN SEVGİ KÜÇÜLTME BİÇİMLERİ

TYPES OF HYPOCORISTIC AND DIMINUTIVE NAMES IN THE UZBEK LANGUAGE

182 – 186

Venera ANARBEKOVA ERKİNBEKOVNA

ТҮРК МАДАНИЯТЫНДА КОШОКТОР ЖАНА КОШОКТОРДУН КООМДОГУ ФУНКЦИЯЛАРЫ

-Кыргызстан мисалында-

TÜRK KÜLTÜRÜNDE AĞITLAR VE AĞITLARIN TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

-Kırgızistan Örneğinde-

LAMENTATIONS IN THE TURKISH CULTURE AND THEIR FUNCTIONS IN SOCIETY

- On the example of Kyrgyzstan -

187 - 195

Eşqane AKİF KIZI BABAYEVA

SAMİHA AYVERDİ, NECİP FAZIL KISAKÜREK VE HÜSEYİN CAVİD'İN ESERLERİNDE İÇ ÇATIŞMA

INTERNAL CONFLICTS IN THE WORKS OF SAMIHA AYVERDI, NECIP FAZIL KISAKUREK AND HUSEYIN JAVID

196 – 207

Erdem UÇAR
KUTADGU BİLİG NEŞRİNDEKİ BİRKAÇ KELİME HAKKINDA
(Ayıŋla- ve Tak)
ON SOME WORDS IN THE EDITION OF QUTADĞU BILIG
(Ayıŋla- and Tak)
208 – 214

Fatma Sibel BAYRAKTAR - Selda SANDALYECİ
TRAKYA AĞIZLARI SES BİLGİSİ
THE PHONETICS OF THRACIAN TURKISH VERNACULAR LINGUISTIC VARIETY
215 - 279

Salim DURUKOĞLU - Hilal GÜLER
TÜRKÇE İLE TÜRK DÜŞMANLIĞI
-TÜRK ŞİİRİ ÖRNEĞİ-
HOSTILITY AGAINST TURKS AND TURKISH
- THE EXAMPLE OF TURKISH POETRY-
280 – 300

Nilüfer YILDIRIM
ORHAN PAMUK'UN "CEVDET BEY VE OĞULLARI" ROMANINDA
SÖZ VARLIĞI
THE VOCABULARY IN THE NOVEL "CEVDET BEY AND HIS SONS" BY ORHAN PAMUK
301 - 318

Sibel MURAD - Esra GÜNEŞ
AMASYA VE YÖRESİNE AİT BİRKAÇ SÖZCÜK ÜZERİNE
ONE A FEW WORDS BELONGING TO AMASYA AND IT'S REGION
319 - 328

Gölnar YULDIBAYEVA
ХӘҘЕРГЕ БАШҠОРТ ФОЛЬКЛОРЫНДА КОСМОГОНИЯ
(Автор яҙып алған экспедиция материалдары буйынса)
GÜNÜMÜZ BAŞKURT FOLKLORUNDA KOZMOGONİ
(Yazarın derlediği materyallerden hareketle)
COSMOGONY IN THE BASHKIR FOLKLORE
(Based on materials from recent expeditions)
329 – 335

Zulhecce ABDUREŞİT

ئۇيغۇر تۈركچىسىدىكى ۋە تۈركىيە تۈركچىسىدىكى ماقال - تەمسىللەرنىڭ شەكلى ۋە مەزمۇنى توغرىسىدا سېلىشتۇرما تەتقىقات

YENİ UYGUR TÜRKÇESİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ ATASÖZLERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

A COMPARATIVE STUDY ON THE PROVERBS OF TURKEY TURKISH AND MODERN UIGHUR TURKISH

336 – 357

İlknur BAYRAK İŞCANOĞLU

KIRGIZ AİLE VE SOSYAL - KÜLTÜREL HAYATINDA KADIN

WOMEN IN KYRGYZ FAMILY AND SOCIAL - CULTURAL LIFE

358 – 366

Galiya TOKTIMANOVA

ҚАЗАҚ ПРОЗАСЫНДАҒЫ САРЫНДАР ҚОЛДАНЫСЫ

KAZAK NESRİNDE MOTİFLERİN KULLANIMI

THE USE OF MOTIVES IN KAZAKH PROSE

367 - 372

Halil ÇETİN

KAZAK TÜRKLERİNİN MÜZİKAL SAHNE ÖRNEKLERİ VE BU BAĞLAMDA İCRA EDİLEN KARA JORGA DANSI

MUSICAL STAGE EXAMPLES OF KAZAKH TURKS AND THE DANCE OF "KARA JORGA"

373 – 381

Belgin TEZCAN AKSU

SEKİZİNCİ YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE TAKVİMLERİMİZ

OUR CALENDARS EVERSINCE THE EIGHT CENTURY

382 - 413

Özge EKER

KÖKTÜRK KAĞANLIK YAZITLARINDA YÖNETİM: FİİLLE KURULMUŞ SÖZCÜKLER

ADMINISTRATION IN KOKTURK KHANED INSCRIPTION: WORDS ESTABLISHED WITH VERBS

414 - 422

Руслан АЛИМБЕКОВ

ҚАЗАҚ АҢЫЗДАРЫНДАҒЫ ҚОРҚЫТТЫҢ ТҰЛҒАСЫ

KAZAK EFSANELERİNDEKİ KORKUT TİPİ

THE PERSONALITY OF KORKUT IN THE KAZAKH LEGENDS

423 - 427

Adiba BOTIROVA

O'ZBEK TILIDA SO'Z TURKUMLARINING BIRLAMCHI VA IKKILAMCHI VAZIFALARI

ÖZBEKÇEDEKİ SÖZCÜK TÜRLERİNİN BİRİNCİL VE İKİNCİL İŞLEVLERİ

PRIMARY AND SECONDARY FUNCTIONS OF WORD CLASES IN UZBEK LANGUAGE

428 - 433

Ezgi ARAL

ORTAK DİL OLARAK TİNLEMLER (EMOJİLER)

EMOJIS AS A COMMON LANGUAGE

434 – 451

Ezgi KARSLI

CENGİZ AYTMATOV'UN ESERLERİNDE ANLATIM TEKNİKLERİNİN KURGUYA OLAN ETKİSİ

THE EFFECT OF NARRATIVE TECHNIQUES ON FICTION IN THE WORKS OF CENGIZ AYTMATOV

452 - 462

İroda PARDAYEVA

ALISHER NAVOIYNING “TARIXI MULUKI AJAM” ASARIDA ZOLIM SHOHLAR TASVIRI

ALİ ŞİR NEVAYİ’NİN “TARİH-İ MÜLUK-İ ACEM” ESERİNDE ZALİM ŞAHLARIN GÖRÜNTÜSÜ

IMAGES OF TYRANT KINGS IN THE WORK OF ALISHER NAVOI “TARIH-I MULUK-I AJAM”

463 – 467

Nafisa JALİLOVA

ЎЗБЕК ТИЛИДА ҚОН - ҚАРИНДОШЛИК ТЕРМИНЛАРИНИНГ ПАЙДО БЎЛИШ ДАВРИГА КЎРА ТИПОЛОГИЯСИ

ÖZBEK TÜRKÇESİNDEKİ AKRABALIK TERİMLERİNİN OLUŞMA DÖNEMİNE GÖRE TİPOLOJİSİ

TYPOLOGY OF KINSHIP TERMS BY PERIOD OF OCCURRENCE IN UZBEK LANGUAGE

468 – 472

Nazerke JEKSENBAYEVA

МҰХАММЕД ФИЗУЛИДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ

MUHAMMED FUZULİ’NİN SANATKÂRLIĞI

CREATIVITY OF MUHAMMAD FUZULI

473 – 478

Tanıtma ve Yayın Değerlendirme / Reviews

Ramilya YARULLİNA YILDIRIM

SİBİRYA TATARLARININ SÖZLÜ MİRASINA AİT BİR ANIT

A MEMORIAL TO THE ORAL HERITAGE OF SIBERIAN TATARS

479 – 484

Engin ÇETİN

ETİK, ELEŞTİRİ ANLAYIŞIMIZ VE ALTUN YARUK SEKİZİNCİ KİTAP ÜZERİNE

ON ETHICS, MENTALITY OF CRITICISM AND ALTUN YARUK SUDUR EIGHTH BOOK

485 - 498

S. Hilmi KIZILDAĞ

SERKAN ŞEN. KÖRÜM BİTİG: ESKİ UYGURCA FAL KİTABI, KESİT YAYINLARI, İSTANBUL, 2017, s. 166, ISBN: 978-605-9408-35-6.

SERKAN SEN. KORUM BITIG: AN OLD UIGUR FORTUNE BOOK, KESIT, ISTANBUL, 2017, p. 166, ISBN: 978-605-9408-35-6.

499 – 505

ULUSLARARASI TÜRK LEHÇE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ (TÜRKLAD), 2. CİLT, 1. SAYI, 2018, 215 – 279. S., TÜRKİYE

TRAKYA AĞIZLARI SES BİLGİSİ

*Fatma Sibel BAYRAKTAR**

*Selda SANDALYECİ***

Özet

Trakya bundan yüz yıl öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun göz bebeği, entelektüel kentleri, en çok subay yetiştiren şehirleri, gümüş yatakları, Türklerin Avrupa rüyasının güzergahı olan bir bölge idi. Her fetihle Anadolu'dan Türklerin getirilip yerleştirildiği, çarşılarında pazarlarında Türkçenin konuşulduğu, İmparatorluğun koyu gölgesi altında yaşayan huzurlu insanların memleketiydi. Küçük Asya ile Kıta Avrupa'sının kavuşma alanı olan bölgede Türklerin atlarının kişnemeleri Milattan hemen sonra duyulmaya başlamış, önce Karadeniz'in kuzeyinden sonra Anadolu'dan gelenlerle bölge "Türk egemen" bir hâle gelmiştir. Birçok Türk unsurunun art zamanlı olarak yerleştiği bölgenin ağızları da birbirinden farklılıklar göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı şu anda üç ülke toprakları arasında bölünmüş olan Trakya bölgesi Türk ağızlarını ses bilgisi açısından ayrıntılı olarak ele almaktır. Böylece son yüzyılda birbirinden değişik siyasi rejimler altında yaşamakta olan bölge Türklerinin farklı komşuluk ilişkileri dillerini ne derece etkilemiştir? Tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Trakya ağızları, Doğu Trakya, Batı Trakya, Kuzey Trakya, İstanbul Ağzı, standart Türkiye Türkçesi, ses bilgisi.

THE PHONETICS OF THRACIAN TURKISH VERNACULAR LINGUISTIC VARIETY

Abstract

Just before a hundred years ago, the Thrace region was the land of the Turks' European dreams and the apple of the Ottoman Empire's eye with the cities that grow the most military officers, intellectual downtowns, silver mine beds. Thrace was also the hometown to peaceful people living under the well-protected shades of the Empire, speaking the Turkish language in bazaars, where was brought, settled and populated by Turks from Anatolia after every new conquest. The neighing sounds of Turks' horses were heard not so long after the beginning of the common era in this meeting point of the Continental Europe and Minor Asia and the area became a "Turkish sovereign" with people coming from Anatolia and the North of the Black Sea. As the variant Turkish population settled diachronically, they naturally have varied dialects from each other.

The purpose of this study is to discuss the Turkish subdialects of the Thrace region in detail, which is now to be divided amongst the three countries' terrains, regarding phonetics. Thus, to what extent did the region, which had been living under different political regimes in the last century, affected the lingustic feature of different neighboring relations of the Turks? It will be tried to be identified.

* Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, el-mek: fsibel@trakya.edu.tr
ORCİD ID: https://orcid.org/0000-0002-5699-4572

** Arş. Gör., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, el-mek: seldatabak@trakya.edu.tr
ORCİD ID: https://orcid.org/0000-0002-5443-3245

Key Words: Thracian Subdialects, East Thrace, West Thrace, North Thrace, İstanbul Subdialect, Standart Turkish, Phonetics.

1. Giriş

1.1.Trakya Bölgesinin Coğrafi Sınırları

Trakya bölgesi, Güneydoğu Avrupa'da yer alan Güney Bulgaristan, Kuzeydoğu Yunanistan ve Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki bereketli topraklarını içine alan bölgedir. Bugün sınırları Türkiye içinde olana "Doğu Trakya", Bulgaristan'da olana "Kuzey Trakya" ve Yunanistan'da olana da "Batı Trakya" adı verilmektedir.

Balkan yarımadasının güneydoğusunda yer alan Trakya'nın başlıca yüzey şekilleri Rodop Dağları, Yıldız Dağları ve kuzeyde Balkan Dağlarıdır. En geniş ovalar Kuzey Trakya ovası ve Doğu Trakya'nın büyük bölümünü oluşturan düzlüklerdir. Balkanlardan doğan en büyük akarsulardan biri olan Meriç nehri Bulgaristan'da doğar, Edirne ilinin yakınlarında Arda ve Tunca ile birleşir. Güney yönünde akar ve Dimetoka yakınında Yunanistan'dan gelen Kopkino nehrini kendisine katar. Bir süre güneybatı yönünde ilerledikten sonra tekrar güneye döner. Balabancık köyü civarında Ergene ile birleşir ve güneybatıya doğru akar. Enez ilçesinden Ege denizine dökülür.

Kuzey Trakya'da Burgaz İli, İslimye (Sliven) İli, Eski Zağra (Stara Zagora) İli, Hasköy (Haskovo) İli, Kırcaali İli, Filibe (Plovdiv) İli, Paşmaklı (Smolyan) İli ve Pazarcık (Pazardzhik) İli yer alır. Batı Trakya'da İskeçe (Xanthi) İli, Gümülcine/ Rodop (Komotini) İli, Dedeağaç /Evros (Alexandroupoli) İli bulunmaktadır. Doğu Trakya ise Edirne İli, Tekirdağ İli, Kırklareli İli ve Çanakkale İlinin Eceabat, Gelibolu, İstanbul'un Silivri, Çatalca, Büyük Çekmece, Küçük Çekmece, Bakırköy, Zeytinburnu, Kağıthane, Eminönü, Fatih, Gaziosmanpaşa, Bayrampaşa, Beyoğlu, Şişli, Sarıyer ilçelerini kapsamaktadır.

Harita 1: Trakya Bölgesi[1]

[1] http://netdenet.ist/traklarin-kokeni-ve-daglilarbessi/

Harita 2: Doğu Trakya[2]

Harita 3: Batı Trakya[3]

Harita 4: Kuzey Trakya[4]

1.2.Trakya Bölgesinde Türklerin Kısa Geçmişi

Trakya ve Türk unsurların birbiriyle ilişkileri MS 300'lerde Hunlarla başlar. Daha sonra kuzeyden gelen Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar ile Trakya tarihi birbirinin ayrılmaz parçası hâline gelmiştir. Kuzey Karadeniz'den gelen ve zamanla Hristiyanlaşarak bölgedeki diğer etnik gruplarla karışıp kaynaşarak kimliklerini kaybeden öncü Türklere karşın çok daha sonra güneyden, Anadolu'dan gelen Türkler kalabalık nüfusları, merkezi otoritenin uzun yıllar varlığını sürdürmesi gibi nedenlerle Müslüman kimliklerini ve kültürlerini korumuş hatta yerli unsurlara kendi dillerinden pek çok malzeme sunmuşlardır.

1352'de Sultan Orhan'ın büyük oğlu Süleyman, Çimpe Kalesini alır.[5] İki yıl sonra Gelibolu'yu ele geçirir. Beş yıl içinde de Trakya'nın güney bölgesini fethederek Anadolu'dan asker ve sivil halkı getirip buralara yerleştirir. 1357-1359 yılları arasında Anadolu'dan Rumeli'ye göç devam edecek hatta birçok köy ve çiftlik adının Türkçeleştiği görülecektir. (İnalcık, 1999: 64)

Dimetoka'nın 1361 yılında alınmasıyla Yunanistan topraklarında Osmanlı egemenliği başlar.

[2]https://www.google.com.tr/search?biw=1242&bih=602&tbm=isch&sa=1&ei=4KobW-u7C5GVmgXV1rvIDA&q=do%C4%9Fu+trakya&oq=do%C4%9Fu++trakya&gs_l=img.1.0.35i39k1j0i67k1j0l4j0i24k1l4.144087.144967.0.146873.5.5.0.0.0.0.187.764.0j5.5.0....0...1c.1.64.img..0.5.762...0i7i30k1j0i7i5i30k1j0i8i7i30k1.0.pH3O8ibhN9w#imgrc=Qx3f9MkyaJ08RM:

[3] https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-genel-bilgiler/cografi-konum.html

[4] http://netdenet.ist/traklarin-kokeni-ve-daglilarbessi/

[5] Kantakouzenos Orhan Bey'le ittifak yapmak için kızı Teodora'yı Orhan Bey'le evlendirmiştir. 1352 yılında Gelibolu yakınlarındaki Çimpe kalesini Süleyman Paşa'ya geçici bir üs olarak vermiştir. 2 Mart gecesi bölgede meydana gelen büyük bir depremle evler yıkılınca halk bölgeyi terketmiştir. Süleyman Paşa da bunu Allahın bir lütfu sayarak bölgeden ayrılmamaya karar vermiştir.(Nicoloudes, 2009: 206)

> XIII. Yüzyılın sonundan itibaren yaşanan veba ve salgınlar ve sürekli savaşlar bu münbit bölgeyi viran ve metruk bir hâle getirmişti. Fetihten sonra Trakya'ya Anadolu'dan Türk nüfus getirilerek iskân ettirildi. Ayrıca Evranos Bey uç merkezini Dimetoka'dan Gümülcine'ye taşıdı. Bu bölgenin nüfusu XVI. yüzyılda %82 Müslümanlardan %18 da Hristiyanlardan oluşuyordu. Evranos Bey'in akıncılarının fethettiği bu bölge 1912 yılına kadar hiç elden çıkmadan bir Türk yurdu olarak kaldı (Kayapınar, 2002/9: 348).

1364 yılında Sırp Sındığı savaşının kazanılmasının ardından 1365 yılında Edirne başkent yapıldı, 1369 yılında Bulgarlar Osmanlı devletinin hâkimiyetini kabul ederek vergi ödemeye razı oldular.

1383-1387 yılları arasında Selanik kuşatma altına alınırken Makedonya'nın pek çok şehri bu kuşatma yıllarında Osmanlı egemenliğine geçti.1387'de Selanik teslim oldu. Böylece 1.Murat döneminde Trakya, Makedonya ve Tesalya'nın bir kısmı Osmanlı topraklarına bağlanmış oldu. 1.Beyazıt (1389-1402) döneminde tüm Tesalya bölgesi Osmanlı devletine bağlanmıştır. Timur'un meydana getirdiği zaafiyet nedeniyle oluşan toprak kayıpları II. Murat döneminde geri kazanılmış, 1430'da Selanik tekrar Osmanlı egemenliği altına girmiştir. (Kayapınar, 2002: 352)

Timur istilası Balkanlar'a Anadolu'dan yeniden büyük bir göç dalgası atmıştır. Timur'dan sonra devletin ağırlık merkezi Rumeli'ye geçmiştir denebilir.(İnalcık, 2011: 2)

Balkanlar'da uygulanan iskân politikaları içinde dikkati çeken en ilginç örnek, Bulgaristan'ın Prevadi bölgesine Anadolu'dan nakledilen 1.025 ailenin yerleştirilmesidir. (İnalcık, 1954: 123)

> Sultan I. Murad'ı müteakiben Yıldırım Bâyezid döneminde Rumeli'nin Türkleşmesi amacıyla daha büyük ölçüde Türkmen unsurun nakledildiği bilinmektedir. Bu nakil sırasında, devlet tarafından kendilerine zengin topraklar verilmek, bütün akrabalarıyla göçecek olanlara yurtluk, toprak, tımar gibi imtiyazlar tanınmak suretiyle muhaceret teşvik edilmiştir.(Halaçoğlu, 2014:4)

Yıldırım Bâyezid devrine ait ilk iskân kaydı 1400-1401 yıllarında tuz yasağına uymayan aşiretlerin nakledilmesi ile ilgilidir. Bu hususta Âşıkpaşazâde'de, "*Saruhan ilinin göçer halkı var idi. Menemen ovasında kışlarlar idi. Ol iklimde duz yasağı var idi. Anlar ol yasağı kabul etmezler idi. Bâyezid Han'a bildirdiler. Han dahi Ertuğrıl'a haber gönderdi kim. Ol göçer evleri her ne kadar var ise iyice düzene alasın. Yarar kullarına ısmarlayasın. Filibe yöresine gönderesin. Ertuğrıl dahi atasının sözlerini kabul etdi. Ol göçer evlerü gönderdi. Geldi Filibe yöresine kondurdular. Şimdiki dem de Saruhan Beğlü dedikleri anlardır. Paşa Yiğit Beğ, o kavmin ulusu idi. Ol zamanda anlarun ile bile gelmiş idi*." şeklinde bir kayıt vardır. Bu bölgeye yapılan iskân neticesinde, 1516 tarihli bir tahrir defterinde, merkezi Tatarpazarı olan nahiyenin Saruhan Beyli adıyla kaydedilmesi, kuruluş aşamasında buraya yoğun bir Türk unsurunun yerleştirilmiş olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. (Şahin, 1987: 250-251) "Çelebi Mehmet zamanında Yörgüç Paşa tarafından isyanları bastırılan İskilip ve Tokat civarındaki Tatarlar Koyunhisarı civarına yerleştirildiler Tatarpazarı adı verilen kasaba bu şekilde kurulmuştur." (Genç, 1988: 16)

1448 yılında II. Kosova Muharebe'sinde Haçlı ordularının mağlup olmasıyla Balkanlarda Osmanlılara karşı direniş de tamamen sona ermiştir.

> 1453'te İstanbul'un fethiyle birlikte Balkanlar'daki Ortodoks halk tam manasıyla Osmanlı teb'ası durumuna gelmiştir. Yine Fatih Sultan Mehmed zamanında, Kastamonu ve Sinop'un fethinden sonra, İsfendiyaroğulları Beyliği'nin başında bulunan İsmail Bey de, bütün cemaati ile birlikte Filibe havalisine iskân edilmişlerdir. (Şahin,1987:249)

16.yy.a gelindiğinde Anadolu'daki huzursuzlukları ve Celali isyanlarını görüyoruz. Bu isyanlarda huzuru kaçan bazı grupların Anadolu'dan Balkanlara göç ettiği bilinmektedir. Celali isyanlarının etkileri 1603'den sonra şehirlerde de hissedilmeye başlamıştır. Ankara'dan başlayarak Afyon, Kütahya, Isparta, Kastamonu, Amasya, Tokat, Malatya, Harput, Maraş, Karahisar-ı Şarki gibi pek çok şehir ve kasabada büyük felaketler yaşanmış, bunun sonucunda 'Büyük Kaçgun' denen isyanlardaki kıyımlardan kaçabilen ailelerden bir kısmı İran'a kaçarken saklanamayan ve kaçamayan kalabalık Alevi Türkmen aşiretleri Bulgaristan ve Makedonya topraklarına sürgün edilmişti. O zamana kadar yalnız Batı Anadolu'dan yapılan iskânlarla az bir Türk nüfusuna sahip olan Balkanlarda bu tarihten itibaren Türklerin nüfusu çoğalmıştır.(Akdağ, 1964: 49)

1789 Fransız İhtilalinin ardından dünya siyasetinde birçok değişim ve dönüşüm yaşanmaya başlamıştı. 18.yy.da Osmanlı topraklarında görülen küçük çaplı isyanlar yerini 19.yy.da büyük isyanlara bırakmış, adeta bu yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunun ayaklanmalar yüzyılı olmuştur. Bu olaylar nedeniyle İmparatorluk zayıflamaya başlayacak, ardından çöküşe gidecektir. 1.Balkan savaşında büyük kayıplar veren Osmanlı İmparatorluğu, sınırlarını bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin batı sınırlarının bile gerisine çekmişken 2. Balkan savaşı ile biraz toparlanarak kaybettiği birkaç küçük toprak parçası ile Edirne'yi geri almayı başarmıştır.

1.3. Balkan Savaşları Sonrası Türklerin Durumu

Balkanlarda meydana gelen isyanlar ve ardından gelen savaşlarla Osmanlının en değerli toprakları, can damarı olan bölge devletin elinden çıkmaya başladı. Bu durumdan en çok zarar görenler de zamanında fethedilen bu topraklara Anadolu'dan getirilerek yerleştirilen Türkler olmuştur. Balkan savaşlarının üzerinden geçen 100 yılın ardından baktığımızda buradaki Türk nüfusun büyük kayıplara uğramış olduğunu, azınlık hâline geldiklerini, kendi dil ve kültürlerini muhafaza edebilmek için büyük mücadele vermek zorunda kaldıklarını görüyoruz. Son yüzyıla kadar ortak bir siyasi yönetimin parçası olan bölge halkı yirminci yüzyılda üç farklı devletin topraklarında yer almış bulunmaktadır. Üç farklı devletin yönetiminin dil politikaları da farklı olmuştur. Yunanistan Batı Trakya Türklerini "Müslüman Yunanlılar" olarak tanımlayarak yükseköğrenim görmelerini, devletin önemli kademelerinde görev almalarını engellemektedir. Bulgaristan ise son yüzyılda Türklerin defalarca göç etmesi için zemin hazırlamış, ad ve soyadlarını değiştirmelerini istemiş, nüfus artışına engel olamadığı Türk nüfusunun Türkiye topraklarına göçmelerini temin etmiştir. Mübadele sonrası ve devamındaki haksızlıklara uğrayan ve göçlerle hatırlanan bölge insanı yaşadıkları acıları hâlâ unutamamış, "göç" kavramı kimliğinin en önemli parçası olmuştur.

1.4. Trakya Bölgesinde Etnik Durum

Trakya bölgesinde tarih boyunca süregelen savaşlar, istilalar, göçlerle şekillenen nüfus hareketleri bu bölgedeki Türkçenin de çeşitli katmanlarının oluşmasına sebep olmuştur. Kuzeyden gelerek ilk yerleşen ve Hristiyanlaşan Türklerin ardından Osmanlı dönemi nüfus hareketleri Anadolu ve Rumeli Türk ağızlarını birbirine bağlamaktadır. Etnik yapı olarak Trakya; Gacallar, Dağlılar, Pomaklar[6], Türkmen ve Yörüklerden oluşmaktadır.[7]

Büyük çoğunluğu Trakya bölgesinde iskân edilmiş olan Gacallar Kuzeydoğu Bulgaristan'da Deliorman bölgesinde Rusçuk, Silistre, Varna ve Şumnu'da yerleşmişlerdir.

[6] Kökenleri tartışmalı olmakla beraber sosyal çevrede kendi özgün ağız özellikleri ve hatta kelime kadroları ileTürkçe konuşmaktadırlar.

[7] Oğuzların 11. Yüzyıldan sonra kitleler hâlinde İslam'a girmesiyle birlikte, Müslümanlar tarafından İslam'a giren bu Oğuzlara 'Türkmen' denmeye başlamıştır. Türkmen terimi ilk defa 10. Asrın sonlarında ünlü İslam coğrafyacısı Makdisî (Mukaddesî) tarafından kullanılmıştır.
16.Yüzyıl Osmanlı kayıtlarında Kızılırmak'ın batısında göçer hayat yaşayan gruplar 'Yörük' olarak anılırken; Kızılırmak'ın doğusu ve güneyinde kalan yeni fethedilmiş bölgelerdekilere 'Türkmen' deniyordu. ...Osmanlılar kendi konargöçerlerini (aslında Türkmenlerini) rekabet hâlinde oldukları bu Türkmen beylerinin tebaasından ayırmak için 'Yörük' olarak adlandırmaktaydılar. (Sakin, 2009: 43-48)

Derleme sözlüğünde "Lüleburgaz, Çavuşköy, Babaeski, Vize, Çorlu, Malkara, Lahana, Hayrabolu, Saray civarında yerli, göçmen olmayan kimse" (DS. VI:1886) şeklinde tanımlanmaktadır.

> Şkorpil'e göre Peçenekler Deli Ormandaki diğer Türk boyları gibi, Bulgaristan'ın birkaç bölgesine dağılmışlardır. Deli Orman'da kalanlar ise ilk Bulgarlardır. Bunların bir kısmı belki diğer boylarla karışarak "Gacal" adını almıştır. Bazı iddialara göre bugünkü Gagauzlar ve Gacallar, yalnız Deliorman ve Dobruca İlk Bulgarlarının kalıntıları değil, Deliorman'da, Tuna çevrelerinde ve Dobruca'daki Türk boylarının (Peçeneklerin, Kumanların özellikle Uz-Oğuzların) torunlarıdırlar. "Bunların Anadolu'dan değil, Kuzeyden, Kıpçak bozkırından geldiklerini kabul etmek gerekmektedir."(Ülküsal,1966: 17)

Dağlılar kendilerini Gacal, Pomak ve diğer etnik unsurlardan ayrı tutarak atalarının eski tarihlerde Anadolu'dan Rumeli topraklarına geldiklerini söylemektedirler. Kendilerinin Yürük(Yörük) olduğunu ifade ederler. Dağlı diye anılmalarının sebebini ise yaşadıkları yerlerin dağlık ve ormanlık olmasına bağlamaktadırlar. Gökbilgin'e göre "Yürüklerin ilk olarak Rumeli'ye geçmeleri 1.Beyazıt döneminde Saruhan civarından Serez havalisine ve Vardar ovasına sürülmeleri şeklinde olmuştur" (Gökbilgin, 1957: 13-15).

Gökbilgin, I. Beyazıt'ın Dobruca'yı Bulgarlar ve Ulahlardan aldıktan sonra, burayı Karadeniz kuzeyinden çağırdığı Tatarlar, Anadolu'dan celbettiği Türkler (Yürükler) ile iskân ettiğini, Üsküp, Serez, Filibe havalisine Yürüklerin XIV. yüzyılın sonlarına doğru yoğun olarak geldiklerini belirtir.

Aşık Paşazade Tarihi'nde de "Karasi vilayetindeki Yürüklerin 1356'da Rumeli'ye geçirildiğini, Hayrabolu'ya gidip yurt tuttuklarını" belirtir. "Yürüklerin askeri, ticari yollar üzerine yerleştirilmelerine önem verildiği"den bahseder. "Karasi, Saruhan, Aydın, Menteşe gibi sahil beylikleri Trakya ve Makedonya'ya yerleştirilmiştir. Trakya'nın Osmanlılar tarafından fethinden sonra 1358-1368 yılları arasında denizciliğe alışmış ve güçlü donanma kurmuş bulunan eski Karasi bölgesinden on iki boy sol kol Danişmendli Türkleri, Tekirdağ ve Edirne bölgelerine de kondurulmuştur. Bu yayılma sonucu Marmara'nın Rumeli kesimi ve Meriç boyları Türkleştirilmiştir" demektedir.

Pomakların Bulgarcaya çok benzeyen bir dil konuşan ve Müslüman olan bir halk olduklarını biliyoruz. Bulgaristan'da sayıları bugün yüz bini aşmaktadır. Bulgarlar, Pomakları 'Müslümanlaşmış Bulgarlar' olarak tanımlarken Yunanlılar 'İslamlaştırılmış Helenler', Makedonlar ise 'Müslüman Makedonlar' diye adlandırmaktadırlar. Başka bir iddiaya göre de Pomaklar Orta Asya'dan kuzey göç yolunu (Hazar Denizi ve Karadeniz'in kuzeyini) takip ederek Ukrayna ve Besarabya'ya giden buradan XI. yüzyılda Balkanlara inen Kıpçakların torunlarıdır. (Rodop, 1976: 8-12) "Pomakların büyük çoğunluğu Güney Bulgaristan'da küçük bir kısmı ise Kuzey Bulgaristan'da oturmaktadırlar." (Nayır, 1999: 49-50) Pomakça *"*Agaryani" ya da "Aharyani" adının Türkçedeki "Ahiyan"(ahiler) sözcüğünü çağrıştırmasından yola çıkarak bazı araştırmacılar Pomakların 14.yy'da Rodoplar bölgesine göçen ahilik örgütüne bağlı Çepni ve Bozok Türklerinden olduğunu savunurlar. Bulgarca "Pomatsi" adının Slavcadaki "pomagaçi" (yardımcı) sözcüğünden geldiği de ileri sürülür. Pomaklar, Bulgarca, Rumence ve Türkçe sözcükler içeren ve kuralları bakımından Bulgarca'ya yakın bir karma dil konuşurlar.[8] Bulgaristan'ın kuzeyinde Lofça (Loveç), Selvi (Sevlievo), Plevne (Pleven), Rahova (Orehovo) yörelerinde yerleşmişlerdir. Doğu Rumeli, Makedonya ve Trakya'da da Pomak köyleri vardı.

> 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Ruslara karşı çete savaşları vermiş olan Pomaklar büyük ölçüde nüfus kaybına uğradılar. Makedonya'ya ve Anadolu'ya göçe zorlandılar. Yaşadıkları toprakların bir bölümü 1878 Berlin Antlaşması ile

[8] Pomakların konuştukları dilin %30'u Ukrayna, Bulgaristan ve Makedonya Slavcaları, %25'i Kumanca- Kıpçakça, %20'si Oğuz Türkçesi %15' Nogayca ve %10'u da Arapça'dan oluşmaktadır.(Alp, 2012: 24)

> Bulgaristan Prensliğine katılınca büyük bölümü Osmanlı topraklarına sığınmak zorunda kalmıştır. Bunlar Edirne, Kırklareli ve Bursa'da yeni kurulan köylere yerleştirilmiştir. (Ana Britanica, 2000: 82)

Birinci Dünya savaşı sonrasında Doğu Trakya yoğun bir göç dalgasıyla karşılaşmıştır. Bu nedenle yerli ağız özelliği diğer etnik unsurların ağız özellikleriyle karışmıştır. Gelen göçmen gruplar, Balkan coğrafyasında yaşayan ancak imparatorluğun çökmeye başlaması ile anavatan olarak gördükleri topraklara gelen gruplardır. Bunlar arasında Türkmenler, Tatarlar, Pomaklar, Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayıp bugüne kadar devam eden Yunanistan ve Bulgaristan Göçmenleri vardır. Bu grupların ağız özellikleri birbirlerini etkilediği gibi bölgenin yerli unsuru olarak kabul edilen Gacallar'ın ağız özelliklerini de etkilediği düşünülebilir. Janos Eckmann ve Mecdut Mansuroğlu "Edirne ve bilhassa Kırklareli ağızlarının sönmek üzere olduğunu ve herhalde pek uzak olmayan bir gelecekte göçmen ağızlarıyla karışarak, yerini yeni bir ağıza bırakacağını" belirtmektedir (Eckmann-Mansuroğlu, 1959: 113).

Söz konusu edilmese de özellikle Doğu Trakya bölgesinde yoğun bir Roman nüfusu da bulunmaktadır. Türkçeyi Trakya ağzıyla konuşan ve Balkan göçmenleriyle birlikte –Türkçe bildikleri ve kendilerini Müslüman diye tanımladıkları için-Türkiye'ye göç eden bu insanların özellikle şarkı ve dans kültürlerinin bölgedeki Türkleri etkilemekte olduğunu söylemek gerekecektir. Haklarında bu açıdan yeterince araştırma yapılmadığından fazlaca söz söylemek de mümkün olamamaktadır.

Mübadele sırasında Müslüman olmadıkları için Doğu Trakyayı terk etmiş ve daha çok Yunanistan'a yerleşmiş bulunan Gagavuzları da anmadan geçmek olmaz.

1.5. Trakya Ağızları Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Trakya ağızları üzerine yapılan bilimsel çalışmalar Anadolu ağızlarından daha sonraki yıllarda başarmıştır. Ahmet Caferoğlu Trakya'ya geçmezken söz gelimi Leyla Karahan 'Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması' adlı çalışmasında Trakya ağızlarına yer vermemiştir. Tuncer Gülensoy'un 'Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası' adlı kitabında Balkanlarda yapılmış ağız çalışmalarına da yer vermiş olması çok önemlidir.

Kuzeydoğu Bulgaristan Türkçesine dair ilk metinler Mladenov ve Çilingirov (1941) tarafından yayınlanmıştır. Ancak akademik olarak yeterli bir çalışma olmamıştır. 1929 yılında Kowalski'nin metin derlemeleri daha sonra "Kuzeydoğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili" adlı çalışmaya kaynaklık etmiştir. Kowalski, Besarabya Gagavuz ağzı ile Deliorman ağzı arasında yakınlık fark ederek bu ağızlara 'Tuna Türkçesi' demeyi tercih etmiştir. Nemeth, Balkan Türk ağızlarını doğu ve batı olmak üzere iki bölgeye ayırmış, doğuda kalan bölgeyi Rodop Dağları'nın üzerinden Doğu Trakya'ya ve İstanbul'a kadar getirmiştir. Eckmann, Kuzeydoğu Bulgaristan gezileri sonrası Varna ve Razgrad ağzı ile ilgili yayınlar yapmıştır. Kakuk ise Kazanlık, Küstendil, Mihaylovgrad Türk ağızlarını, Hazai; Deliorman, Dobruca, Orta Batı Bulgaristan ve Rodop ağızlarını incelemiştir. M. Mollava da Bulgaristan Türk ağızları üzerinde incelemelerde bulunmuştur. "Doğu Rodop Türk Ağızlarının Sözlüğü" 2003 yılında TDK yayınları arasında, "Balkanlarda Türk Ağızlarının Tasnifi"ni 1996 yılında kaleme almıştır. Tuncer Gülensoy'un Kosova ve Bulgaristan Türk ağızları üzerine yaptığı kapsamlı inceleme "Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme" adlı makalesi de önemlidir.

Bulgaristan Sofya Üniversitesinin 1930'lu yıllardan itibaren yaptırmış olduğu Bulgaristan Türk ağızlarıyla ilgili mezuniyet tezlerine ne yazık ki ulaşamamaktayız. Son derece önemli dil malzemelerinin gün yüzüne çıkması için gerekli mercîlerin girişimlerde bulunması kaçınılmazdır. Yine de Kuzey Trakya Türk ağızları ile ilgili Türkiye Türkü araştırmacıların yanında Bulgaristan Türklerinden akademisyenlerin ve araştırmacıların araştırma ve incelemeleri göz doldurmaktadır. [9]

[9] Bkz. Tuncer Gülensoy, Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası (1981)

Batı Trakya Türk ağızları ile ilgili herhangi bir çalışma yakın zamana kadar görülmezken 2014 yılında İsmail Doğan-Derya Yeşim Benli'nin "Bulat Köyü Örneğinde Batı Trakya (Gümülcine) Ağzı" adlı çalışmaları metinlerden ibaret olsa bile ağız özelliklerini kayıt altına almak bakımından önemli bir çalışmadır. 2017 yılı bu konuda verimli geçmiştir diyebiliriz. Trakya Üniversitesi yayınları arasında çıkan Muharrem Özden imzalı "Batı Trakya-Gümülcine Ağız İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi-Metinler-Söz Varlığı)" adlı çalışma ve aynı yıl içinde Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yapılan Dr. Adiye Şimşek imzalı "İskeçe İli Ağızları (İnceleme- Metinler- Dizin)" adlı Doktora çalışması da kuşkusuz önemli bir boşluğu dolduracak niteliktedir. Gürer Gülsevin'in yine 2017 yılında TDK yayınları arasında çıkan "XVII. Yüzyıl Batı Rumeli Türkçesi Ağızları" adlı eseri tarihî bir ağız çalışması olması bakımından da son derece kıymetlidir.

Doğu Trakya yani Türkiye toprakları içinde kalan Trakya ağızlarında ise Selahattin Olcay'ın "Doğu Trakya Yerli Ağzı" 1995 yılında ve Emin Kalay'ın "Edirne İli Ağızları"adlı çalışmaları 1998 yılında TDK tarafından yayınlanmıştır. Ayrıca Mecdut Mansuroğlu'nun "Edirne Ağzında Yapı, Anlam, Deyim ve Söz Dizimi Özellikleri" TDAY Belleten'de 1960 yılında yayınlamıştır, Janos Eckmann'ın "Edirne Ağzı" Oğuzhan Durmuş tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Trakya Üniversitesi Öğretim üyelerinden Ahmet Günşen'in göz dolduran çalışmaları da Trakya ve Rumeli Türkçesi üzerinde yoğunlaşmıştır: "Doğu Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler", "Edirne ve Yöresi Ağızlarında 'Aile' ve 'Topluluk' İsimleri Yapan –in(-ıyn~-iyn,-ıyl,-ıylı~-ıylın)Eki Üzerine", "Balkan Türk Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme". 2018 yılı başında Trakya Üniversitesi yayınları arasında çıkan Özden, Doğan, Bayraktar imzalı "Trakya Ağızları Sözlüğü" önemli bir eksiği gidermek üzere kaleme alınmış iki ciltlik bir eserdir. Yapılmış ve yapılmakta olan mezuniyet tezleri, Yüksek Lisans ve Doktora çalışmaları çeşitli üniversitelerin yanında Trakya Üniversitesinin özellikle üzerinde durduğu çalışma alanıdır.

1.6. Trakya Bölgesi Ağızlarındaki Ses Olayları Üzerine Birkaç Söz:

Doğu Trakya bölgesi ağızları ile Türkiye Türkçesi yazı dili pek çok noktada birleşmektedir. Türkiye siyasi sınırları dışında kalan ve yazı dili olmadığı gibi eğitimini alma şansları da son derece sınırlı olan Batı ve Kuzey Trakya ağızları Türk olmayan etnik gruplarla yoğun olarak iç içe yaşadıkları için ses ve vurgu değişmelerine maruz kalmakta, kelime kadroları alıntı sözcüklerle farklılaşmaktadır. Bu ağızlar Slav dillerinin ve Yunancanın etkisini hissettiklerinden Trakya ağızları bünyesinde de bazı ağız farklılıkları oluşmuştur. Mübadele nedeniyle gerçekleşen tersine göçlerin yoğun olarak etkilediği Trakya bölgesinde göçmen ağızlarının yerli ağızlar üzerinde baskı kurduğu da bir gerçektir.

Bu çalışmada Emin Kalay'ın "*Edirne İli Ağızları İnceleme-Metin",* Muharrem Özden'in "*Batı Trakya- Gümülcine Ağız İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi-Metinler-Söz Varlığı)",* Gyula Nemeth'in "*Folklorik ve Dini Metinler Üzerinde Vidin Türkleri",* Hüseyin Dallı'nın *"Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar"* kitaplarını ve İlker Tosun'un *"Tekirdağ Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları",* Bülent Hünerli'nin "*Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi",* Adiye Şimşek'in "*İskeçe İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)"*, Bahtışen Karaşinik'in "*Silistre (Silistra) İli ve Yöresi Ağızları", v*e Nurcihan Güneş'in "*Kuzeydoğu Bulgaristan'da Çerkovna Köyü ve Çevresi Türk Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)"*, Naylen Salimehmed'in *"Bulgaristan Kırcaali İli ve Çevresi Türk Ağzı"* yüksek lisans tezlerini, Suzanne Kakuk'un *"Le Dialecte Turc de Kazanlyk"*, Janos Eckmann'ın *"Razgrad Türk Ağzı",* Tuncer Gülensoy'un *"Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme",* Janos Eckmann'ın *"The Dialect of Edirne"* (Çev. Oğuzhan Durmuş) makaleleri ses bilgisi açısından incelenmiştir:

2. Trakya Ağızlarında Ses Bilgisi

2.1. Ünlüler

Trakya ağızlarında yazı dilimizde bulunan temel /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ sesleri ile bu ünlülerin çeşitli sebeplerle meydana gelmiş uzun şekilleri /ā/, /ē/,/ī/ /ì/, /ō/, /ȭ/, /ū/, /ǖ/ mevcuttur. Bunun dışında boğumlanma noktaları bakımından ünlü ve ünsüzlerin birbirlerine etkisi sonucu az çok değişikliğe uğramış ünlüler de tespit edilmiştir:

á: /a/-/e/ arasında çıkarılan bir sestir.

å: /a/-/o/ arasında tespit edilmiş olan bir sestir.

é: /e/-/i/ arasında çıkarılan bir sestir.

ä: Daha açık söylenen /e/ sesidir.

ó: /o/-/u/ sesleri arasında tespit edilen bir sestir.

2.1.1. Uzun Ünlüler

Trakya ağızlarında ünlüler genel olarak Türkiye Türkçesindeki gibi normal uzunluktaki ünlülerdir. Bunun yanında aslî uzun ünlülere de rastlanmaktadır. Aslî uzunluklar dışında görülen uzun ünlüler ise bir ses olayı sonucunda oluşmuş uzunluklardır.:

2.1.1.1. Aslî Uzun Ünlüler

2.1.1.1.1. Türkçe Kelimelerde Aslî Uzunluklar

DTA: kīşlık (<kışlık) (BİA, 37), çedìk (<çetik) (BİA, 37), dōkuz (BİA, 37).

BTA: bȭrek (İİA, 17), yāzın (İİA, 17).

KTA: dāgıderler (<dağıtıyorlar) (VT, 46), çāgır- (<çağır-) (VT, 46), dārı (<darı) (VT, 46), ērēri (<eriyor) (SİA, 43), çilek (<çilek) (SİA, 43), bizimkìler (<bizimkiler) (SİA, 43) kār (<kar) (KDB, 72, ÇKA, 20), bēs (KDB, 72), gȭs (<göz) (KDB, 72), bēz (<bez) (ÇKA, 20)

2.1.1.1.2. Alıntı Kelimelerdeki Aslî Uzunluklar

DTA: dāmada (BİA, 37).

BTA: ālem (BTG, 60), kānun (BTG, 60).

KTA: "Özellikle Vidin Türkleri ağızlarında 'ā' çok sık kullanılır. Bu ses de genelde yarı uzun hâldedir."(Németh, 2014: 46): pek ālā (VT, 46), kāvì (VT, 47). "Aslî 'ū' ve 'ì' sesi korunmamış ve normal uzunluğa dönmüştür" (Németh, 2014: 47): mektub (VT, 47), numune (VT, 47), selim (VT,47).

dünyādan (SİA, 42), dāmada (SİA, 43), pādişah (KDB, 72), bāzen (ÇKA, 20), fıkarā (<fukara) (ÇKA, 20), māni (ÇKA, 20).

2.1.1.2. Bir Ses Olayı Neticesinde Oluşmuş Uzun Ünlüler

2.1.1.2.1. Ünsüz Düşmesiyle Oluşanlar

Kelime başında, içinde veya sonunda f,h, ğ, k, l, n, r, s, v, y ünsüzlerinin düşmesiyle meydana gelir.

"f" sesinin düşmesiyle oluşanlar

çìt (<çift) (ÇKA, 20).

“h”sesinin düşmesiyle oluşanlar[10]

Her bölgede çok sık düşen bir sestir. Başta, içte ve sonda düştüğünde ünlü uzamasına neden olur.

DTA: tāsilim (<tahsilim) (EİA, 16), bāçıvanım (<bahçıvanım) (EİA, 16), ìtiyarladı (<ihtiyarladı) (EİA, 16), sābi (<sahibi), (TİA, 38), kāve (<kahve) (TİA, 38), tāmin (<tahmin) (TİA, 38), ōriyet (<hürriyet) (BİA, 28), ērālde (<herhâlde), (BİA, 30), şēriye (<şehriye), (BİA, 29), silā (<silah)(BİA, 29), sabā (<sabah) (BİA, 29).

BTA: mēmet (<mehmet) (BTG, 57), bāçe (<bahçe) (İİA, 18), sabāları (<sabahları) (İİA, 18).

KTA: anātarını (<anahtarını) (SİA, 40), sabālayın (<sabahleyin) (SİA, 40), māle (<mahalle) (KDB, 71; KAA, 175), kāva (<kahve) (KDB, 71), epten (hepten) (ÇKA, 21), ādiseler (hadiseler) (ÇKA, 21), bāçeye (<bahçeye) (ÇKA, 21), sabā (<sabah) (ÇKA, 21), “Kırcaali İli ve Çevresinde “h” sesi hemen hemen hiç kullanılmaması dikkat çekicidir” (Salimehmed, 2006: 23): tāta (<tahta) (KİA, 23), allā (<allah) (KİA, 24),

“ğ “sesinin düşmesiyle oluşanlar

DTA: sāmā (<sağmaya) (EİA, 17), ìnelenmē (<iğnelenmeye) (EİA, 17), ūren (<öğren) (EİA, 17), tekirdā (<tekirdağ) (TİA, 39), dedìm (<dediğim) (TİA, 39), dìşti (<değişti) (TİA, 39), sālıklı (<sağlıklı) (TİA, 40), vercēdiler (<verecektiler) (TİA, 40), dālı (<dağlı) (BİA, 30), ālayarak (<ağlayarak) (BİA,30).

BTA: ōlum (<oğlum) (BTG, 57), tereyā (<tereyağı) (BTG, 57), ēlence (<eğlence) (İİA, 18), yāmadıysa (<yağmadıysa) (SİA, 41, ālasınmış (<ağlasınmış) (SİA,41).

KTA: dā (<dağ) (KDB, 71), bālı (<bağlı) (ÇKA, 21), bārıştınız (<bağrıştınız) (ÇKA, 21), yā (<yağ) (ÇKA, 21), sūt (<söğüt) (KAA, 174), ìren- (<iğren-) (RTA, 7).

“k” (>g>ğ> Ø) sesinin düşmesiyle oluşanlar

DTA: bırācan (<bırakacaksın) (EİA, 17), yūsekli (<yüksekli) (EİA,17),āşam (<akşam) (EİA, 17), ìşimik (<ekşimik) (BİA, 31), araycāmış (<arayacakmış) (TİA, 40).

BTA: āşamdan (<akşamdan) (BTG, 57), silā (<silah) (BTG, 57), yūselmiş (<yükselmiş) (İİA, 19).

KTA: yūsek (<yüksek) (SİA, 40), yōsa (<yoksa) (SİA, 40), işi (<ekşi) (KDB, 71), āşam (<akşam) (ÇKA, 21), ōşē (<okşuyor) (ÇKA, 21), ūsüz (<öksüz) (KİA, 24), yūsek (<yüksek) (KİA, 24), delē (<deliğe) (KAA, 173), ìsik (<eksik) (RTA, 7), işimik (<ekşimik) (RTA, 7).

“-AcAk” gelecek zaman ekindeki –k sesinin düşmesiyle oluşanlar

DTA: gidilcēse (<gidilecekse) (EİA, 17), koycādım (<koyacaktım) (EİA, 17), annatçādın (<anlatacaktın) (EİA,17), olcāmış (<olacakmış) (BİA, 31).

BTA: gidilcēse, yapacāmış (<yapacakmış) (BTG, 57).

KTA: yazcāsın (<yazacaḳsın) (KİA, 24),vēmiceēsin (<vermeyeceksin)(KİA, 24).

“l” sesinin düşmesiyle oluşanlar

BTA: gēmişler (<gelmişler) (BTG, 57), gūsüm (<gülsüm) (BTG, 57), ōsun (<olsun) (İİA, 19).

[10] Türk Dilinin aslî sesi olmadığından yansıma kelimeler hariç, Türk dili kökenli kelimelerin eski şekillerinde /h/ bulunmaz. Ünsüzlerin boğumlanmasındaki ağız ortası açıklığı (central oral aperture) bakımından ünlülere yakın olan /h/ ünsüzü (kelime başında, içinde veya sonunda) ünlülerin açıklığı içinde eriyebilmektedir. Kelime başında h->Ø- olayı da Türkiye Türkçesinin birçok ağzında olmaktadır. Ancak bu özellik Rumeli Ağızlarının hem Batı hem de Doğu gruplarında yaygın ve karakteristiktir. (Gülsevin 2017: 67)

KTA: kākıp (<kalkıp), (SİA, 41), gēme (<gelme) (SİA, 41), gēsin (<gelsin) (ÇKA, 21), bēki (<belki) (ÇKA, 21), gē (<gel) (KİA, 24).

"n" sesinin düşmesiyle oluşanlar

DTA: sōra (<sonra) (TİA, 41; BİA, 32), ìsan (<insan) (BİA, 32).

BTA: sōra (<sonra) (BTG, 58).

KTA: sōra (<sonra) (SİA, 40; KDB, 71; ÇKA, 21), ìsan (<insan) (SİA, 40; ÇKA,21), ìşallah (<inşallah) (SİA, 40), ìsan (<insan) (KİA, 25), sōra (<sonra) (KİA, 25).

"r" sesinin düşmesiyle oluşanlar

DTA: gömmüşle (<gömmüşler) (EİA, 16), oynarlā (<oynarlar) (TİA, 36), senetlē (<senetler) (TİA, 36), pāçacı (<parçacı) (TİA, 37).

BTA: yapmışlā (<yapmışlar) (BTG, 56), hasgēcik (<askercik) (BTG, 57), bìdenbire (<birdenbire) (İİA, 18), geldilē (<geldiler) (İİA, 18).

KTA: kabakla (<kabaklar) (SİA, 38), ōmanı (<ormanı) (SİA, 39), ilēletmişlē (<ilerletmişler) (SİA, 39), tāla (<tarla) (KDB, 71), davıllāla (<davullarla) (ÇKA, 22), vā (<var) (ÇKA, 22), nişannadılā (<nişanladılar) (KİA, 23), vādı (<vardı) (KİA, 23), sōna (<sonra) (KİA, 23), ġıdā (<ḳadar) (KİA, 23), elbiselēmizi (<elbiselerimizi) (KAA, 173).

Geniş zaman eki –(A)r düşmesi ile oluşanlar

DTA: istēseniz (<isterseniz) (EİA, 16), satālādı (<satarlardı) (EİA, 16), yaşāmış (<yaşarmış) (TİA, 37), yatāmışlā (<yatarmışlar) (TİA, 37), verilìmiş (<verilirmiş) (TİA, 37), kıstırīsın (<kıstırırsın) (BİA, 28), görūse (<görürse) (BİA, 28), çıtalālā (<çıtalarlar) (BİA, 28).

BTA: dikēler (<dikerler) (BTG, 56).

KTA: tanì (<tanır) (SİA, 39), dikēsin (<dikersin) (SİA, 39), durūmuş (<dururmuş) (ÇKA, 22), iyēdik (<yerdik) (ÇKA, 22), yapālādı (<yaparlardı) (KİA, 23), gidēmiş (<gidermiş)(KİA, 23).

"s" sesinin düşmesiyle oluşanlar

DTA: ūtümü (<üstümü) (BİA, 33).

"t" sesinin düşmesiyle oluşanlat

KTA: ìtifaklı (<ittifaklı) (SİA, 41).

"v" sesinin düşmesiyle oluşanlar

BTA: ūduk (<ovduk) (BTG, 58).

KTA: dōmedim (<dövmedim) (SİA, 41), dō (<döv) (ÇKA, 23), çerkōna (<çerkovna) (ÇKA, 23), gōde (<gövde) (RTA, 7), çōdür- (<çövdür-) (RTA, 7).

"y" sesinin düşmesiyle oluşanlar

DTA: ēlesin (<eylesin) (EİA, 17), gìmiş (<giymiş) (EİA, 17), kūlerde (<köylerde) (TİA, 41), ōle (<öyle) (TİA, 41), şētmiş (<şey etmiş) (TİA, 41), sōlesem (<söylesem) (TİA, 41), nēmiş (<neymiş) (BİA, 32), inönūle (<inönüyle) (BİA, 32).

BTA: kūlerde (<köylerde) (BTG, 58), şūle (<şöyle) (İİA, 19).

KTA: bēgirim (<beygirim) (SİA, 40), mēdan (<meydan) (SİA, 40), güvē (<güvey) (SİA, 40), lìlek (<leylek) (KDB, 71), sìrek (<seyrek) (KDB, 71), ìkamış (<yıkamış) (ÇKA, 22), nēse (<neyse) (ÇKA,23), kō (<köy) (ÇKA, 23), sūledilē (<söylediler) (KİA, 25), ūlecene (<öylece) (KİA, 25), güvē (<güvey) (KAA, 173), kūde (<köyde) (KAA, 174), pìnir (<peynir) (KAA, 174), mēdan (<meydan) (RTA, 6), zēnep (<zeynep) (RTA, 6), bōle (<böyle) (RTA, 7).

2.1.1.2.2. Hece Yutumuyla Oluşanlar

DTA: yìp (<yiyip) (EİA, 18), bobalānda (<babalarında) (EİA, 18), başçāzına (<başçağızına) (EİA, 18), mārebe (<muharebe) (TİA, 42), dānık (<dağınık) (TİA, 42), ūltu (<uğultu) (TİA, 42), çubūndan (<çubuğundan) (TİA, 43), dōdan (<doğudan) (TİA, 42), nāpacan (<ne yapacaksın) (BİA, 33), nābuyun (<ne yapıyorsun) (BİA, 33), kenarlāndan (<kenarlarından) (BİA 33), çocūm (<çocuğum) (BİA, 33), dātmış (<dağıtmış) (BİA, 33), mācır (<muhacir) (BİA, 33), rātınızı (<rahatınızı) (BİA, 33), yapıcāz (<yapacağız)(BİA,33), uturdūm (<oturduğum) (BİA, 33), bilmìm (<bilmiyorum)(BİA, 33), ḳadıncāz (<kadıncağız) (BİA, 34).

BTA: bāriyler (<bağırıyorlar) (BTG, 58), dūnüm (<düğünüm) (BTG, 58), bōzlāmız (<boğazlarımız)(BTG, 58), lānā (<lahana)(BTG, 58), āzlānı (<ağızlarını)(BTG, 58), bulcāz (<bulacağız) (BTG, 59), bā (<bana) (BTG, 59), oldūna (<olduğuna) (BTG, 59), bildìn (<bildiğin) (BTG, 59).

KTA: topraklānı (<SİA, 41), kulāna (<kulağına) (SİA, 42), okutmā (<okutmaya) (SİA, 42), çis (<çeyiz) (SİA, 42), köpēnis (<köpeğiniz) (KDB, 71), āç (<ağaç) (ÇKA, 23), koyēri (<koyuyor) (ÇKA, 24), ìlik (<iyilik) (ÇKA, 24), ōkut (<o vakit) (ÇKA, 24), sūt (<söğüt) (ÇKA, 24), bilēmsın (<biliyor musun) (ÇKA, 25), urā (<oraya) (KİA, 25), yì (<yiyor) (KİA, 26), sūt (<söğüt) (KİA, 26).

2.1.1.2.3. Ünlü Kaynaşmasıyla Oluşanlar

> Birleşik kelime kuruluşlarında yanyana gelen iki ünlünün kaynaşarak tek ünlü durumuna gelmesi: ne için? > niçin?, ne asıl? > nasıl, ne eylemek > neylemek, kendi özi > kendözi > kendüzi > kendisi, ne olmak > nolmak, sütlü aş > sütlaç, güllü aş > güllaç vb. (Gramer Terimleri Sözlüğü, 2003)

DTA: inşātında (<inşaatında) (EİA, 19), māvinim (<muavinim) (EİA, 19), (TİA, 42), dāre (<daire) (TİA, 44), sāt (<saat) (TİA, 44), babāski (<babaeski) (BİA, 34), sarıcāli (<sarıca ali) (BİA, 34).

BTA: bobānnelēmize (<babaannelerimize) (BTG, 60), māyene (<muayene) (BTG, 60).

KTA: sāt (<saat) KDB, 72), sātım (<saatim) (ÇKA,26), sātını (<saatini) (KİA, 26).

Sonu ünlü ile biten bir isme gelen "i- cevheri fiili"nin gelmesiyle oluşanlar

DTA: askerdēdik (<askerde idik) (BİA, 34), çifçìdi (<çiftçi idi) (BİA, 35).

"-iken" zarf-fiili eklendiğinde oluşanlar

DTA: acemìken (<acemi iken) (BİA, 34), geçēken (<geçer iken) (EİA, 19), gidērken (<gider iken) (BİA, 35), konuşūrkan (<konuşur iken) (BİA, 35), gelìrke (<gelir iken) (BİA, 35).

KTA: gidēken (<gider iken) (KİA, 27), ġaynārḳana (<ḳaynar iken) (KİA, 27).

2.1.1.2.4. Vurgu Sebebiyle Oluşanlar

DTA: istērler (EİA, 20), ārkadaş (EİA, 20), gelmēyi (<gelmiyor) (TİA, 44), yapmāyım (<yapmıyorum) (TİA, 44).

BTA: işlemēceniz (<işlemeyeceksiniz) (BTG, 60), tuplāyeler (<topluyorlar) (BTG, 60), gidēdim (<giderdim) (İİA, 21), bekliyōruz (<bekliyoruz) (İİA, 21).

> Türkiye Türkçesinde birden çok heceli kelimelerde vurgu genellikle son hece üzerindedir. Çerkovna Ağzında bu kural bazen Bulgarca'nın da etkisiyle değişebiliyor. Bu değişiklik esnasında da vurgu genellikle ilk heceye geçer ve bazen öndeki heceyi uzatır.. Vurgunun ilk heceye geçmesinde çoğu kez l,n,r,y gibi akıcı ünsüzlerin rolü tespit edilmiştir." (Güneş, 2009: 26).

KTA: kojōban (<koca baban) (ÇKA, 26), tātüs (<daha düz) (ÇKA, 26), beklēyom (<bekliyorum) (KAA, 173), bilmēyom (<bilmiyorum) (KAA, 173).

2.1.2. İkiz Ünlüler (Diftong)

2.1.2.1. Eşit İkiz Ünlüler

DTA: ruum (<ruhum) (EİA, 21), üütmeye (<öğütmeye) (BİA, 61), yııldı (<yığıldı) (BİA, 61).

BTA: baardılar (<bağırdılar) BTG, 62), gelcee (<geleceği) (BTG, 62), diiştirmişler (<değiştirmişler) (BTG, 62), yuurt (<yoğurt) (BTG, 63), deerlendirme (<değerlendirme) (İİA, 20).

KTA: laanaşı (lahana aşı) (SİA, 43), düün (<düğün) (KİA, 29), daa (<daha) (KİA, 29), ḳurbaalar (<kurbağalar) (KAA, 176)

2.1.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler

DTA: uala (<ovala) (EİA, 21, oakıt (<o vakit) (EİA, 21), tualet (<tuvalet) (TİA, 71), suan (<soğan) (T̄İA, 71), duar (<doğar)(TİA, 71), kazıa (<kazığa) (BİA, 61), dier (<diğer) (BİA, 61).

BTA: boazımıs (<boğazımız) (BTG 61), oluā (<oluğa) (BTG, 62), cierini (<ciğerini) (BTG, 62), yüsüe (<yüzüğe) (BTG, 63), birlie (<birliğe) (İİA, 19), büütürken (<büyütürken)(İİA, 21).

KTA: lousa (<lohusa)(VT, 55), aa (<ağa) (SİA, 43), kemii (<kemiği) (SİA, 43), dier (<diğer) (ÇKA, 29), peşindeim (<peşindeyim) (ÇKA, 29), die (<diye) (KİA, 29), duaḳ (<duvaḳ) (KİA, 29)., baar- (<bağır-) (KAA, 176), suan (<soğan) (KAA, 176), aaç (<ağaç) (RTA, 8), küe (<köye) (RUA, 97).

2.1.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler

DTA: şeir (<şehir) (EİA, 21), souk/suuk (<soğuk) (EİA, 21), ibraim (<ibrahim) (TİA, 72), toprаı (<toprağı) (TİA, 71), doudan (<doğudan) (TİA, 72), douya (<doğuya) (BİA, 61), deiştirdiler (<değiştirdiler) (BİA, 61), sai (<sahi) (BİA, 61).

BTA: aıllān (<ağılların) (BTG, 63), cāil (<cahil) (BTG, 63), tauk (<tavuk) (BTG, 63), noutlu (<nohutlu) (BTG, 64), döün (<düğün) (BTG, 64), şāin (<şahin) (İİA, 19).

KTA: muammet (muhammed) (SİA, 43), sevdie (<sevdiye) (ÇKA, 29), yautta (<yahutta) (ÇKA, 29), baışlar (<bağışlar) (KİA, 29), çiçeim (<çiçeğim) (KİA, 29), öün- (<öğün-) (RTA, 8), yauḳlu (<yavuḳlu) (RUA, 96).

2.1.3. Ünlü Uyumu

"Bu konu yazı dilinden dikkat çekici farklılıklar içermektedir. Kimi durumlarda yazı dilinden daha ileride uyum gösterirken kimi zaman sözcükler uyum dışı kalmaktadır." (Özden, Doğan, Bayraktar, 2018: 11)

2.1.3.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Trakya ağızları kalınlık-incelik uyumu bakımından oldukça ileridedir. Türkiye Türkçesi'nde uyuma girmeyen –ken zarf fiil eki, -yor şimdiki zaman eki, -ki aitlik eki dahi ağızlarda çoğunlukla uyuma girer.[11]

[11] XVII. yüzyıl BRT ağızlarında da bazı durumlarda damak uyumunun olmadığı tespit edilebilmektedir. Damak uyumunun o yüzyılda (ve bugün) bozuk olmasının en temel sebebi, bu ağızların damak uyumunun olmadığı eski özellikleri devam ettiriyor olmasıdır. Yani arkaik özelliktir. (Gülsevin, 2017: 32)

-ken(iken) zarf fiil eki:

> "iken zarf fiili ve –ken eki; i- ek fiilinin zarf biçimidir. Dil hafızasında ilk yapısından gelen nicelik özelliğini koruduğundan, yazı dilinde dil benzeşmesine de girmemiştir… Ancak ağızlarda uyum konusu zorlanmakta ve birçok değişik kullanım şekliyle karşımıza çıkabilmektedir." (Bayraktar, 2013: 69)

DTA: bakākan (<bakarken) (EİA, 22), çıkarīkana (<çıkarırken) (EİA, 22),okurkasına (<okurken) (EİA, 22), kaçarkan (<kaçarken) (TİA, 45), ordayka (<ordayken) (TİA, 45), kurukasına (<kurur iken) (BİA, 38), konuşurkan (<konuşur iken) (BİA, 38).

BTA: olūrkaydın (<olurken)(BTG, 65), hurūkan (<vururken) (BTG, 65), kaynarkan (<kaynarken) (İİA, 36).

KTA: oynāka (<oynarken) (SİA, 46), çalākan (<çalarken) (KDB, 76), ġazāḳan (<ḳazarken<ḳazar iken) (KİA, 30), oynāḳan (<oynarken<oynar iken) (KİA, 30), duruḳa (<duruken) (KAA, 175), açarḳa (<açarken) (KAA, 175), oḳurḳa (<oḳurken) (RTA, 9).

-vermek tezlik fiilinde:

KTA: yakalayvāmış (<yakalayıvermiş) (SİA, 47), ayrılıvādı (<ayrılıverdi) (SİA, 47).

i-cevher fiilinin zaman eki almış biçimleri:

DTA: burdadık (<burada idik) (EİA, 23), zamanımış (<zamanı imiş) (EİA, 23), yaşındadım (<yaşında idim) (EİA, 23), yoktu (<yok idi) (BİA, 40), fazlamış (<fazla imiş) (BİA, 40).

BTA: kapalıdı (<kapalı idi) (BTG, 65), bayramısa (<bayram ise) (BTG, 65).

KTA: açılırmış (<açılır imiş) (KDB, 76).

"ki" bağlama edatı, "ki" aitlik eki:

DTA: yanımdakı (<yanımdaki) (EİA, 22), halbukı (<hâlbuki (EİA, 22), burdakı (<buradaki) (TİA, 46; BİA, 39), zamankı (<zamanki)(BİA, 39).

BTA: baktım kı (<baktım ki) (BTG, 66), aşākı (<aşağıki) (BTG, 66), sonakı (<sonrakı) (İİA, 36).

KTA: avşamkı (<akşamki) (SİA, 46), onunkusu (<onunkisi) (KDB, 76)., yandaḳı (<yandaki) (KİA, 30), aşāḳı (<aşağıki) (KİA, 30), yarınḳı (<yarınki) (KAA, 175; RTA, 9).

Vasıta hâli eki:

DTA: anamla (<anam ile) (EİA, 23), suvannan (<soğan ile) (EİA, 23), vakıtlan (<vakit ile) (EİA, 23), yıkılmasıyla (<yıkılması ile) (TİA, 45), kazaylan (<kaza ile) (TİA, 46), kırıntısınnan (<kırıntısı ile) (BİA, 38), onna (<onun ile) (BİA,38), davulla (<davul ile) (BİA, 39).

BTA: urganna (<urgan ile) (BTG, 66), pilişlēnnen (<piliçler ile) (BTG, 66).

KTA: onunna (<onun ile) (KDB, 76), ġızlālan (<ḳızlar ile) (KİA, 31).

"(I)yor" şimdiki zaman eki:

Şimdiki zaman eki uyuma girerek değişiklik gösterir.

DTA: biliye (<biliyor) (EİA, 23), veriyi (<veriyor) (EİA, 23), geçiyez (<geçiyoruz) (EİA, 23), düziyēri (<düzüyor) (EİA, 23), saklaya (<saklıyor) (EİA, 23), gidiyi (<gidiyor) (TİA; 46), üretiyiz (<üretiyoruz) (TİA; 46), gelmeyi (<gelmiyor) (TİA, 37), yeniletiyi (<yeniletiyor) (BİA, 39), üzülüyüz (<üzülüyoruz) (BİA, 39), duruya (<duruyor).

BTA: (BTG, 65), kesiyiz (<kesiyoruz) (BTG, 65),giyēri (<giyiyor).

KTA: (SİA, 46), gidiyēri (<gidiyor) (KDB, 76), bilmēyim (<bilmiyorum) (KİA, 31), benzì (<benziyor) (KİA, 31).

-leyin isimden isim yapım eki:

DTA: sabālayın (<sabahleyin) (EİA, 22; BİA, 39), sabāla (<sabahleyin) (TİA, 46), akşamnayın (<akşamleyin) (BİA, 39).

BTA: sabālıyın (<sabahleyin) (BTG, 67).

KTA: avşamnayın (<akşamleyin) (KDB, 76)., sabālan (<sabahleyin) (KİA, 31).

2.1.3.1.1. Uyuma Giren Diğer Örnekler

2.1.3.1.1.1 İlerleyici benzeşme ile

DTA: ücüm (<hücum) (EİA,23) korsa (<korse) (EİA, 23), zatı (<zaten) (EİA, 23), vakıt (<vakit) (EİA, 23; İİA, 36), acamılık (<acemilik) (EİA, 23), acap (<acep) (TİA, 47), kardaşlarım (<kardeşlerim) (BİA, 40), babāskı (<babaeski) (BİA, 40), mācır (<muhacir) (BİA, 41), ısmayıl (<ismail) (BİA, 41).

BTA: hankısı (<hangisi) (BTG, 66), habarı (<haberi) (BTG, 67), kıyāfat (<kıyafet) (İİA, 36).

KTA: hangı (<hangi) (KDB, 76; RTA, 14), kıymatlı (<kıymetli) (KDB, 76), avlı (<avlu) (ÇKA, 30), kirez (<kiraz) (ÇKA, 30) vaḳıtta (<vakitte) (KİA, 31), zatın (<zaten) (KİA, 31), şefteli (<şeftali) (KAA, 175; RTA, 8), bahça (<bahçe) (RTA, 8), macın

2.1.3.1.1.2. Gerileyici benzeşme ile

DTA: zındanda (<zindanda) (EİA, 23), ismeyil (<ismail) (EİA, 23), duşmanının (<düşmanının) (EİA, 23), cuvap (<cevap) (EİA, 23), bıraz (<biraz) (BİA,41), tene (<tane) (BİA, 41).

BTA: nufus kıyādı (<nüfus kağıdı) (BTG, 67), hederles (<hıdrellez) (İİA, 36).

KTA: salam (<selam) (VT, 70), cıgarasını (<sigarasını) (SİA, 47), nışanı (<nişanı) (SİA, 47), zeman (<zaman) (ÇKA; 30), baraber (<beraber) (ÇKA, 31), cümertesi (<cumartesi) (ÇKA, 34)), alma (<elma) (KAA, 175; RTA; 14), mazar (<mezar) (KAA, 175), büün (<bugün) (KAA, 175), tene (<tane) (RTA, 8), nışan (<nişan) (RTA, 8).

2.1.3.2. Düzlük- Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük-yuvarlaklık uyumu Türkiye Türkçesine göre ileri düzeydedir. Türkiye Türkçesi'nde uyumu bozan –yor şimdiki zaman eki ağızlarda uyuma girerek farklı şekillerde karşımıza çıkar.

2.1.3.2.1. İlerleyici Benzeşme İle:

DTA: gayınçım (<kayınçom) (EİA, 25), tavık (<tavuk) (EİA, 26), çamır (<çamur) (EİA, 26), karpız (<karpuz) (TİA, 48), yediriyiler (<yediriyorlar) (TİA, 48),tapı (<tapu) (BİA, 43), yımırtayla (<yumurtayla) (BİA, 43).

BTA: yavrım (<yavrum) BTG, 70), doktur (<doktor) (İİA, 39; İİA, 39).

KTA: yavrım (<yavrum); SİA, 48), radye (<radyo) (SİA, 77), tavık (<tavuk) (KDB, 77) çamır (<çamur) (KDB, 77), horas (<horoz) (KDB, 77), yāmırlık (<yağmurluk) (ÇKA, 34), armıt (<armut) (ÇKA, 34), yımırtaylan (<yumurta ile) (KİA, 32).

2.1.3.2.2. Gerileyici Benzeşme İle:

DTA: bele (<böyle) (EİA, 25; BTG, 70), çuçuk (<çocuk) (BİA, 44), süle (<söyle) (BİA, 44), duksan (<doksan) (BİA, 44).

BTA: nuhut (<nohut) (BTG, 70).

KTA: yıfkaları (<yufkaları) (SİA, 48), büber (<biber) (ÇKA, 35).

Şimdiki zaman eki –yor uyuma girebilir:

DTA: kırpıyım (<kırpıyorum) (EİA, 25), giremeyi (<giremiyor) (Eİa, 25), geçiyez (<geçiyoruz) (EİA, 25), yāyı (<yağıyor) (EİA, 25), duruyur (<duruyor) (BİA, 44), yaşıyım (<yaşıyorum) (BİA, 44).

BTA: kesilmeyi (<kesilmiyor) (BTG, 70), diyez (<diyoruz) (BTG, 70).

KTA: gidiyērin (<gidiyorum) (KDB, 77), piniyam (<biniyorum) (KİA, 32), biliyasın (<biliyorsun) (KİA, 32).

2.1.4. Ünlü Uyumunun Bozulması

Trakya ağızlarında uyumlar görüldüğü gibi bu uyumlara aykırı durumlar da tespit edilmiştir. Kuzey Trakya ağızlarında kalın ünlülerin bulunduğu kelimelerde incelmeden yana bir değişim tespit edilmiştir.

2.1.4.1. Kalınlık-İncelik Uyumunun Bozulması

DTA: kimım (<kimim) (EİA, 24), bule (<böyle) (EİA, 24).

-(I)yor şimdiki zaman eki ünlü uyumunu bozabilir:

DTA: oynıyeri (<oynuyor) (EİA, 24), çalıştıriydi (<çalıştırıyordu) (EİA, 24), oliy (<oluyor) (EİA, 24), yolleyri (<yolluyor) (EİA, 24), konuşiler (<konuşuyorlar) (EİA, 24), doldurū (<dolduruyor) (EİA, 24), görüyo (<görüyor) (TİA, 47), bozuliye (<bozuluyor) (TİA, 48), konuşamıyir (<konuşamıyor) (BİA, 42), yapmiyez (<yapmıyoruz) (BİA,42).

BTA: alìm (<alıyorum) (BTG, 68), tutturūysün (<tutturuyorsun) (BTG, 68), bilıysın (<biliyorsun) (İİA, 39).

KTA: tutey (<tutuyor) (VT, 62), yaşeyōruz (<yaşıyoruz) (SİA, 46), aldadē (<aldatıyor) (ÇKA, 31), olērı (<oluyor) (ÇKA, 31), başaramēri (<başaramıyor) (KİA, 32).

Gelecek zaman eki –AcAk uyuma girmeyebilir:

DTA: kapancek (<kapanacak) (EİA, 24).

BTA: toplācem (<toplayacağım) (BTG, 68).

KTA: yapçez (<yapacağız) (İİA, 38) oyniceklā (<oynayacaklar) (ÇKA, 32), urjeklā (<vuracaklar) (ÇKA, 32).

Çerkovna Köyü ağızlarında kalın ünlülerin yer aldığı kelimelerde incelmeden yana bir değişim tespit edilmiştir.

Görülen Geçmiş Zaman eki -DI uyumu bozabilir:

DTA: sakladi (<sakladı) (EİA, 24), yatti (<yattı) (EİA, 24), oluydi (<olurdu) (TİA, 48), geldılar (<geldiler) (BİA, 42), bakti (<baktı) (BİA, 42).

BTA: tupladi (<topladı) (BTG, 68), indılar (<indiler) (İİA, 38).

KTA: bulundi (<bulundu) (VT, 64).

Duyulan geçmiş zaman eki -mIş uyuma girmeyebilir:[12]

[12] Eski Türkçe döneminde de Orta Türkçe döneminde de bu ek ünlü uyumuna uymamaktadır. Tek varyantlı olan *–miş* şekli daha eskidir.(Gülsevin, 2017: 36)

KTA: yatmışim (<yatmışım) (ÇKA, 32), annatmişıktır (<anlatmışızdır) (ÇKA, 32).

Geniş zamanın basit ve hikaye çekimlerinde uyum bozulması görülebilir:

DTA: bilır (<bilir) (EİA, 24), yapardik (<yapardık) (EİA, 24).

BTA: bilırdık (<bilirdik) (BTG, 68), derdık (<derdik) (BTG, 68).

i- cevher fiili nin uyuma girmediği görülebilir:

DTA: içindeykana (<içinde iken) (EİA, 25).

BTA: ayniydi (<aynıydı) (İİA, 38).

KTA: yaşindeydi (<yaşındaydı) (SİA, 47), yaşlìse (<yaşlı ise) (ÇKA, 33).

İyelik 1. ve 3. Teklik şahıs eki uyumu bozabilir:

DTA: kızi (<kızı) (EİA, 24), ōlisin (<oğlusun) (EİA, 24), karnıni (<karnını) (BİA, 42).

BTA: makānesi (<makarnası) (BTG, 68), aynisi (<aynısı) (SİA, 47).

KTA: anacì (<anacığı) (ÇKA, 33), bubajìm (<babacığım) (ÇKA, 33), çocì (<çocuğu) (ÇKA, 33).

Bulunma hâli eki –DA ve Ayrılma hâli eki -DAn uyumu bozabilir:

DTA: yaşındeydim (<yaşındaydım) /(EİA, 25), askeriyedaydı (<askeriyedeydi) (EİA, 25).

KTA: yārden (<yardan) (KAA, 175).

Çokluk eki uyum dışı kalabilir:

DTA: bazilerinin (<bazılarının) (EİA, 25).

BTA: bulgālere (<bulgarlara) (BTG, 69).

KTA: analerıne (<annelerine) (VT, 60), paralēni (<paralarını) (ÇKA, 33), ablanìna (<ablalarına) (ÇKA, 33).

-lI/ -lIk isimden isim yapma eki uyum dışı olabilir:

DTA: fakirlık (<fakirlik) (EİA, 25).

KTA: borçli (<borçlu) (VT, 63), yakınnì (<yakınlığı) (ÇKA, 34), samannì (<samanlığı) (ÇKA; 34).

-Ip zarf fiil ekinin uyumu bozduğu görülebilir:

DTA: kurutip (<kurutup) (BİA, 43).

-mA olumsuzluk eki uyumu bozabilir:

DTA: kıymeyeyim (<kıymayayım) (EİA, 25), denmaz (<denmez) (EİA, 25).

“leyin” eki uyumu bozabilir:

KTA: avşamlìn (<akşamlayın) (ÇKA, 33), sabālìn (<sabahleyin) (ÇKA, 33).

Soru ekinin uyuma girmediği görülebilir:

DTA: doldu mi (<doldu mu) (EİA, 24), ben mı? (<ben mi?) (BİA, 43).

KTA: paran yok mi? (<yok mu) (VT, 64).

“ile” edatı uyuma girmeyebilir:

DTA: onunlen (<onunla) (EİA, 24), hayvannarlen (<hayvanlarla) (EİA, 24), davullen (<davul ile) (BİA, 42).

BTA: komlulālen (<komşularla) (BTG, 69).

KTA: kuşle (<kuşla) (VT, 61), bununlen (<bununla) (VT, 61), şapkasìla (<şapkasıyla) (ÇKA, 33).

"ki" eki uyuma girmeyebilir:

KTA: āşamki (<akşamki) (ÇKA,33).

Şart eki uyuma girmeyebilir:

KTA: olursēdı (<olursa) (ÇKA, 32), sorarsēdınız (<sorarsanız) (ÇKA, 32).

Kalınlık-İncelik Uyumuna Girmeyen Diğer Örnekler: Bu örneklere baktığımızda genellikle yabancı dilden alıntıların, birleşik kelimelerin veya 'y' ünsüzünün yanındaki ünlülerin incelmesi sonucu gibi durumların uyumun bozduğu gözlenmiştir.

DTA: hükümāt (<hükümet) (EİA, 25), normel (<normal) (EİA, 25), hudūtüne (<hudutuna) (EİA, 25), māsere (<muhasere) (TİA, 47), bulgariya (<bulgaristan) (TİA, 48), takim (<takım) (BİA, 43), koceye (<kocaya) (BİA, 43).

BTA: ayıklesene (<ayıklasana) (BTG, 69), yemaklarımıs (<yemeklerimiz) (İİA, 38).

KTA: aldıkten sora (<aldıktan sonra) (VT, 59), oreya (<oraya) (ÇKA, 34), yilan (<yılan) (ÇKA, 34), ḳaybeliyo (<ḳayboluyor) (KAA, 174), remezan (<ramazan) (KAA, 174), fatme (<fatma) (RTA, 9), ḳaybel- (<ḳaybol-) (RTA, 9).

2.1.4.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması

Şimdiki zaman eki –yor uyumu bozabilir:

DTA: yeyelor (<yiyorlar) (EİA, 26), biliyo (<biliyor) (TİA, 49), biyenmiyolā (<beğenmiyorlar) (TİA, 49), geliyom (<geliyorum) (BİA, 44).

KTA: vuriy (<vuruyor) (VT, 69), gityōru (<gidiyor) (KİA, 33).

Görülen geçmiş zaman eki –dI uyuma girmeyebilir:

DTA: gördi (<gördü) (EİA, 26), büyüdi (<büyüdü) (BİA, 45).

KTA: gömdin (<gömdün) (ÇKA, 35), öldi (<öldü) (KİA, 33).

Duyulan geçmiş zaman eki –mIş uyuma girmeyebilir:

KTA: çocìmiş (<çocuğuymuş) (ÇKA, 35).

3. teklik şahıs iyelik eki uyuma girmeyebilir:

DTA: kuşi (<kuşu) (EİA, 26).

KTA: çocì (<çocuğu) (ÇKA, 35).

i- cevher fiili çekiminde uyum bozulabilir:

DTA: çokmış (<çokmuş) (BİA, 45).

Belirtme hâli eki uyuma girmeyebilir:

DTA: üçi (<üçü) (BİA,45).

Dudak Uyumuna Girmeyen Diğer Örnekler

DTA: çünki (<çünkü) (BİA, 45), buçık (<buçuk) (BİA, 45).

BTA: büberlēmizden (<biberlerimizden) (BTG, 70), böyüsün (<büyüsün) (BTG, 70).

KTA: yüzime (<yüzüme) (VT, 69), yapuştur- (<yapıştır-) (VT, 69), çantiya (<çantaya) (SİA, 48),mator (<motor) (SİA, 77).

2.1.5. Uyum Değişmesi

BTA: bene (<bana) (BTG, 69), misir (<mısır) (BTG, 69), yırmı (<yirmi) (BİA, 48)

KTA: misirler (<mısırlar) (KAA, 175), sırça (<serçe) (RTA, 9).

2.1.6. Ünlü Değişmeleri

2.1.6.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

e<a değişmesi:

DTA: tene(<tane) (EİA, 27), buydey (<buğday) (EİA, 27; TİA, 50, BİA, 46), fekat (<fakat) (EİA, 27; BİA, 46), makine (<makine) (TİA, 50), akşem (<akşam) (TİA, 50), kaybelmes (<kaybolmaz) (TİA, 50), zatan (<zaten) (BİA, 46)

BTA: buydey (<buğday) (BTG, 70), topāllecik (<toparlacık) (BTG, 70), serhoşlar (<sarhoşlar) (BTG, 71), entericik (<entaricik) (BTG, 71), şehinli (<şahinli) (İİA, 45).

KTA: tene (<tane) (SİA, 49), hevalar (<havalar) (SİA, 49), zemandan (<zamandan) (SİA, 49), pazertesi (<pazartesi) (ÇKA, 36), şefteli (<şeftali) (ÇKA, 36), tālemiz (<tarlamız) (KİA, 34), boydey (<buğday) (RUA, 109).

á<a değişmesi:

Tekirdağ merkez ilçe ve köyleri ağızlarında "a" ile "e" ünlüsü arasında telaffuz edilen bir ses vardır. Bu sesin kullanımıyla uyum dışı kelimeler bir derece uyuma girer.

táne (<tane) (TİA, 50; BİA, 46), biráz (<biraz) (TİA, 50), kiráz (<kiraz) (TİA, 50), patátiz (<patates) (BİA, 46),amcamlá (<amcamla) (BİA, 46).

i<a değişmesi

BTA: paniyir āsı (<panayır ağası) (BTG, 71), ziman (<zaman) (BTG, 71).

KTA: çantiye (<çantaya) (SİA, 51), kociman (<kocaman) (SİA, 51), yapmiyalım (<yapmayalım) (ÇKA, 36), saciyaḳ (<sacayaḳ) (RUA, 110).

i<ı değişmesi

DTA: isınmışlār (<ısınmışlar) (EİA, 27), misirin (<mısırın) (EİA, 27), bakti (<baktı) (EİA, 27), onnari (onları) (EİA,27), yapìlar (<yapıyorlar) (EİA, 27), sali (<salı,) (TİA,51), misir (<mısır) (TİA, 51), yüzbaşi (<yüzbaşı) (BİA, 47), ispanaklısı (<ıspanaklısı) (BİA, 47).

BTA: idilezde (<hıdrellezde) (BTG, 71), salìyler (<salıyorlar) BTG, 71), kızdırìs (<kızdırıyoruz) (BTG, 71).

KTA: kaşik (<kaşık) (VT, 58), yapayim (<yapayım) (VT, 71), baglayin (<bağlayın) (VT, 71), dişari (<dışarı) (VT, 71), şaşirdiler (<şaşırdılar) (VT, 71), arpacik (<arpacık) (VT, 72), ayri (<ayrı) (SİA, 49), misir (<mısır) (SİA, 49), aldiimiz (<aldığımız) (SİA, 49), sıcacik (<sıcacık) (ÇKA; 36), izlanē (<hızlanıyor) (ÇKA, 36), yastì (<yastığı) (ÇKA, 36), aylik (<aylık) (ÇKA, 36), misirlē (<mısırlar) (KİA, 35).

ö<o değişmesi

DTA: çöcūmüz (<çocuğumuz) (EİA, 28), "Tekirdağ İli ağızlarında Yunanistan muhacirlerinde rastlanmıştır" (Tosun, 2003: 52): çöcūm (<çocuğum) (TİA, 52), soyuyöz (<soyuyoruz) (BİA, 47), okuyörü (<okuyor) (BİA, 47).

BTA: çöccükmüş (<çocukmuş) (BTG, 71).

KTA: şöfördüm (<şofördüm) (SİA, 50), gitvȭri (<gidiyor) (KİA, 35), invȭri (<iniyoruz) (Kia, 35).

ü<u değişmesi

DTA: şȗbe (<şube) (EİA, 27), hüdüte (<huduta) (EİA, 27), şübeye (<şubeye) (TİA, 51), çöcȗm (<çocuğum) (TİA, 52), bügün (<bugün) (TİA, 52), doldurüyüz (<dolduruyoruz) (BİA, 47), olduynü (<olduğunu) (BİA, 47).

BTA: çöcük (<çocuk) (BTG, 71), mektüp (<mektup) (BTG, 71).

KTA: cümētesi (<cumartesi) (SİA, 49), cümertesi (<cumartesi) (ÇKA, 36), yiyörsün (<yiyorsun) (KİA, 35).

i<u değişmesi

BTA: hoşlìyler (<hoşluyorlar) (BTG, 71), buzulìy (<bozuluyor) (BTG, 71).

KTA: uyumuşim (<uyumuşum) (ÇKA, 36).

2.1.6.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

a<e değişmesi

DTA: şeylarım (<şeylerim) (EİA, 28), acap (<acep) (TİA,52), barabarıs (<beraberiz) (TİA, 52), kardaş (<kardeş) (TİA, 53), ataş (<ateş) (TİA, 53), ravani (<revani) (BİA, 48), pança (<pençe) (BİA, 48).

BTA: zata (<zaten)(BTG, 71), domatalar (<domatesler) (BTG, 71), gardaşlāmızlan (<kardeşlerimizle) (BTG, 71), türkiya (<türkiye) (BTG, 72).

KTA: metra (<metre) (SİA, 50), hapısta (<hapiste) (SİA, 50),kardaşı (<kardeşi) (ÇKA, 37), anterisi (<entarisi) (ÇKA, 37), zekiya (<zekiye) (KİA, 35), barāber (<beraber) (KİA, 35).

á<e değişmesi:

DTA: "Özellikle Gacal, Pomak ve Yunanistan göçmenleri ağızlarında görülür" (Hünerli, 2006: 48): kızkán (<kızken) (BİA, 48), alátlar (<aletler) (BİA, 48), bilmásın (<bilmesin) (BİA, 48).

a<i değişmesi

DTA: "Tekirdağ İli ağızlarında Yunanistan muhacirlerinde rastlanmıştır" (Tosun, 2006: 58): pataka (<patika) (TİA, 58).

BTA: hana (<hani) (BTG, 72).

ı<i değişmesi

DTA: ısmayıla (<ismaile) (EİA, 28), zındanda (<zindanda) (EİA, 28), bıras (<biraz) (EİA, 28), ısmayıllı (<ismailli) (TİA, 53), vakıt (<vakit) (TİA, 53), cāyıl (<cahil) (TİA, 53), kırkpınardakı (<kırkpınardaki) (TİA, 53),hanı (<hani) (BİA, 48), yırmı (<yirmi) (BİA, 48), gelmedım (<gelmedim) (BİA, 48), āngı (<hangi) (BİA, 48).

BTA: vakıt (<vakit) (BTG, 72), hankı (<hangi) (BTG, 72), bıras (<biraz) (BTG, 72).

KTA: ızın (<izin) (VT, 57), peynır (<peynir) (VT, 57), beyım (<beyim) (VT, 71), soyleyın (<söyleyin) (VT, 71), nışan (<nişan) (SİA, 50), hızmetçisi (<hizmetçisi) (SİA, 50), hangı (<hangi) (SİA, 50), işittı (<işitti) (KDB, 89), eltı (<elti) (KDB, 89), angı (<hangi) (ÇKA, 37), zamankı (<zamanki) (ÇKA, 37), ḳırcalı (<ḳırcaali) (KİA, 36).

o<ö değişmesi

DTA: bole (<böyle) (EİA, 28), oteki (<öteki) (EİA, 28).

KTA: bole (<böyle) (KİA, 36).

u<ü değişmesi

DTA: suslenir (<süslenir) (EİA, 28), turkçe (<Türkçe) (EİA, 28; BİA, 48), nufusluysa (<nüfusluysa) (TİA, 53), fasule (<fasülye) (BİA, 48).

BTA: nufus kıyādı (<nüfus kağıdı) (BTG, 72), ruzgā (<rüzgar) (BTG, 72).

KTA: yuzuk (<yüzük) (VT, 58), dugun (<düğün) (VT, 58), tek tuk (<tek tük) (SİA, 50), gulum (<gülüm) (SİA, 50), musade (<müsaade) (ÇKA, 37), mubarek (<mübarek) (ÇKA, 37).

2.1.6.3. Geniş Ünlülerin Daralması

"Daralma Rumeli ağızlarının karakteristiklerindedir." (Hünerli, 2006: 55)

ı<a değişmesi:

Daha çok vurgusuz orta hece ünlüsünün daralmasına bağlı olarak görülen bir ünlü değişmesidir. Yönelme hâli eki ile gelecek zaman eki geldiğinde de görülür. "y" sesinin inceltici etkisi de önemlidir.

DTA: orayı (<oraya) (EİA, 32), uzatmıyalım (<uzatmayalım) (EİA, 32), bakıcak (<bakacak) (EİA, 32), bālıcān (<bağlayacaksın) (EİA, 32), gıdıra (<kadar) (EİA, 32), burayı (<buraya) (TİA,58; BİA, 55), aftıya (<haftaya) (TİA, 58), orayı (<oraya) (TİA, 58; BİA, 55), çıkıcak (<çıkacak) (TİA, 58), yapıcak (<yapacak) (BİA, 55).

BTA: çīrīyz (<çağırıyoruz) (BTG, 72), bıkam (<bakalım) (BTG; 72), almıcaz (<almayacağız) (BTG, 72), kaçıcak (<kaçacak) (BTG, 72), paklıcanız (<paklayacaksınız) (BTG, 72), başlıyo (<başlıyor) (İİA, 43), burıya (<buraya) (İİA, 43).

KTA: orayı (<oraya) (SİA, 51), ıma (<ama) (SİA, 51), yalnıyak (<yalınayak) (SİA, 51), çabcık (<çabucak) (ÇKA, 38), oynıyabilsin (<oynayabilsin) (ÇKA, 38), ġıdā (ḳadar) (KİA, 38).

i<a değişmesi:

DTA: orayi (<oraya) (BİA, 55).

BTA: imā (<ama) (BTG, 72).

KTA: okuyamiyacek (<okuyamayacak) (ÇKA, 38).

ü<o değişmesi:

DTA: çöcu̱ne (<çocuğuna) (EİA, 32), "Babaeski İlçesi ağızlarında şimdiki zaman ekinin ünlüsünde görülür" (Hünerli, 2006: 58): şaşırıyüm (<şaşırıyorum) (BİA, 58), yōruyüm (<yoğuruyorum) (BİA, 58).

BTA: Bu bölge ağzında rastlanmamıştır.

KTA: şüför (<şoför) (KİA, 38), geçiyu̱ (<geçiyor) (KİA, 38).

i<e değişmesi:

Trakya ağızlarının hepsinde çok görülen bir ses değişimidir.

DTA: sìrekti (<seyrekti) (EİA, 32), mìrem (<meryem) (EİA, 32), inge (<yenge) (EİA, 32), pìnir (<peynir) (EİA, 32), dirmenden (<değirmenden) (EİA, 32), itmezlē (<etmezler) (EİA, 33), erirmiş (<erermiş) (EİA, 33), gicesi (<gecesi) (EİA, 33), domatiz (<domates) (EİA, 33), zati (<zaten) (EİA,33), kesicekler (<kesecekler) (EİA,33), inicek (<inecek) (EİA,33), ìşimik (<ekşimik) (EİA, 33), "Tekirdağ İli ağızlarında Bulgaristan ve Gacal ağızlarına mahsustur" (Tosun, 2006: 61)*:* gine (<gene) (TİA,61), kaybedirsin (<kaybedersin) (TİA, 61), yidide (<yedide) (TİA, 61), gice (<gece) (TİA, 61), piynir (<peynir) (BİA, 58), dìşirler (<değişirler) (BİA, 58), tiyze (<teyze) (BİA, 58).

BTA: işi (<ekşi) (BTG, 72), hiybesine (<heybesine) (BTG, 72), ziytin āçlāmız (<zeytin ağaçlarımız) (BTG, 72), "Gümülcine ağızlarında et- yardımcı fiili bölge ağızlarında it- olarak görülmektedir" (Özden, 2016: 73): māyene itti (<muayene etti) (BTG, 73), duvā idelim (<dua edelim) (BTG, 73), ni (<ne) (BTG, 73), gine (<gene) (BTG, 73), gidicek (<gidecek) (BTG, 73), şiritler (<şeritler) (İİA, 41), biyendim (<beğendim) (İİA, 41), bekliyom (<bekliyorum) (İİA, 43), söyliyen (<söyleyen) (İİA, 43), domatislen (<domatesle) (İİA, 46).

KTA: yìse (<yerse) (SİA, 51), giçen (<geçen) (SİA, 51), biyenmē (<beğenmiyor) (SİA, 52), ingeleri (<yengeleri) (SİA, 52), biyenmemiş (<beğenmemiş) (ÇKA, 38), pençiremin (<penceremin) (ÇKA, 38), imişlēr (<yemişler) (ÇKA, 38), sevirmişle (<severmişler) (KİA, 38), teneki (<teneke) (KİA, 38), pìnir (<peynir) (KAA, 174), tìze (<teyze) (KAA, 174).

ı<e değişimi:

DTA: esasın (<esasen) (EİA, 33), şeydırıs (<şey ederiz) (BİA, 56).

KTA: tekırle- (<tekerle-) (VT, 57), şītan (<şeyan) (SİA, 52).

é<e değişmesi:

DTA: yédik (<yedik) (BİA, 59), vérdi (<verdi) (BİA, 59).

u<o değişmesi:

Trakya bölgesinde bütün ağızlarda sık görülen bir ses olayıdır. Genelde isim ile fiillerin kök ve gövdelerinde görülürken şimdiki zaman ekinde de karşımıza çıkabilmektedir.

İlk ve ikinci hecesinde o/ö olan birkaç kelime çoğunlukla ğ, h, v, (ve f<v), y yanında daralarak u/ü olur." (Hünerli, 2006; 56)

DTA: "Edirne ağızlarının en belirgin özelliklerindendir" (Kalay, 1998: 33): suvan (<soğan) (EİA, 33; BİA, 55), būlan (<boğulan) (EİA, 33), tūmnuk (<tohumluk) (EİA, 34), yūrt (<yoğurt) (EİA, 34), dūru (<doğru) (EİA, 34), kumutanı (<komutanı) (EİA, 34), undan (<ondan) (EİA, 34), tupladı (<topladı) (EİA, 34), tuprağa (<toprağa) (EİA,34), paltusu (<paltosu) (EİA, 34), moturla (<motorla) (EİA, 34), buyla (<böyle) (EİA, 34), yuurt (<yoğurt) (EDA, 137)kuvalamış (<kovalamış) (TİA, 59), buazına (<boğazına) (TİA, 59), u (<o) (TİA, 59), satmıyu (<satmıyor) (TİA, 59), sunra (<sonra) (TİA, 60), duruyulā (<duruyorlar) (BİA, 56), vuruyuz (<vuruyoruz) (BİA, 56), uva (<ova) (BİA, 55), uvalama (<ovalama) (BİA, 55).

BTA: Bölge ağzılarında çok belirgin bir ses değişmesidir. suvan (<soğan) (BTG, 74), dūmadan (<doğmadan) BTG, 74), kuva (<kova) (BTG, 74), suracaklār (<soracaklar) BTG, 74), duyyum (<duyuyorum) (BTG, 74), "Gümülcine ağızlarında "Bölgenin Balkan bölümünde Pomakçanın yoğun etkisiyle beraber ilk hecede o sesi yoktur denebilir." (Özden, 2016: 74) tuprānı (<toprağını) (BTG, 74), uturıyısın (<oturuyorsun) (BTG, 74), çucuklar (<çocuklar) (İİA, 42), kunuşayım (<konuşayım) (İİA, 42).

KTA: "Kelime başındaki u<o değişmesi Kırcaali ağız özelliği gösteren konuşmalarda tespit edilmiştir. Bunun dışındaki örnekler yerli ağızda ve Kırcaali ağzının özelliklerini gösteren konuşmalarda ortak kullanılmaktadır." (Karaşinik, 2011: 52) undan (<ondan) (SİA, 52), kiluya (<kiloya) (SİA, 52), buynuz (<boynuz) (SİA, 52), suvan (<soğan) (ÇKA, 38), buynuzlarına (<boynuzlarına) (ÇKA, 38), unu (<onu) (KİA, 39), dūdu (<doğdu) (KİA, 39).

ü<ö değişmesi:

Bu ses olayı da sık görülür.

DTA: "Edirne ağızlarında karakteristik bir özelliktir." (Kalay, 1998: 34): dümüş (dövmiş) (EİA, 34), şüle büle (<şöyle böyle) (EİA, 34), sülenmezdi (<söylenmezdi) (EİA, 34), küve (<köye) (EİA, 34), ülenneyin (<öğlenleyin) (EİA, 34), gümlekler (<gömlekler) (EİA, 35), küleri (<köyleri) (TİA, 60), yüretirdik (<öğretirdik) (TİA, 60), ülenüstü (<öğlenüstü) (TİA, 60),

üldiler (<öldüler) (BİA 57), düvmeyesiniz (<dövmeyesiniz) (BİA, 57), üdemişler (<ödemişler) (BİA, 58).

BTA: dūdü (<dövdü) (BTG, 75), üleliklen (<öylelikle) (BTG, 75), çülmeklere (<çömleklere) (BTG, 75), üteki (<öteki) (BTG, 75), üldü (<öldü) (İİA, 42), übür sene (<öbür sene) (İİA, 42).

"Anadolu ağızlarında nadir görülmesine rağmen Balkan ağızlarında oldukça fazladır. Bilhassa Adakale ve Bulgaristan Türk Ağızları bu yönden bir özellik taşımaktadır. Çerkovna Ağzında da oldukça belirgin bir ünlü değişimidir." (Güneş, 2009: 38):

KTA: bṻle (<böyle) (SİA, 52), kṻdeyse (<köydeyse) (SİA, 52),. ṻrenemedim (<öğrenemedim) (ÇKA, 38), ṻlen (<öğlen) (ÇKA, 38), sṻdün (<söğüdün) (ÇKA, 38), küvün (<köyün) (KİA, 39), bṻle (<böyle) (KİA, 39), ṻsüz (<öksüz) (KAA, 174), übek (<öbek) (KAA, 174).

2.1.6.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

a<ı değişmesi

DTA: sıçrāre (<sıçrıyor) (EİA, 35), kalantı (<kalıntı) (TİA, 63), yıkaye (<yıkıyor) (BİA, 60), çalışmayì (çalışmıyor) (BİA, 60).

BTA: hadarezler (<hıdrellezler (BTG, 75).

o<u değişmesi

Bölge ağızlarında genelde yabancı kelimelerde görülür. Sebebi, telaffuzu kolaylaştırmasıdır. Edirne ağzının ise karakteristik özelliklerindendir.

DTA: borasını (<burasını) (EİA, 35), istanbola (<istanbula) (EİA, 35), kolibasında (<kulübesinde) (EİA, 35), ōrattılā (<uğrattılar) (EİA, 35), omre (<umre) (TİA, 61), kolüba (<kulübe) (TİA, 61), yonan (<yunan) (TİA, 62), boyday (<buğday) (BİA,59), ōraşırdık (uğraşırdık) (BİA, 59).

BTA: borası (<burası)(BTG, 75), yokarı (<yukarı) (BTG, 75), yonanistan (<Yunanistan) (BTG, 75), istanbola (<istanbul) (İİA, 44).

KTA: ōrattılā (<uğrattılar=kovaladılar), (SİA, 53), okādan (<yukarıdan) (SİA, 53), borda (<burada) (KİA, 39),

ó<u değişmesi:

"Tekirdağ merkez ilçe ve köyleri ağızlarında "o" ile "u" arasında bir ses tespit edilmiştir. "burda", "şurda", "buğday" kelimelerinde kendisini gösterir." (Tosun, 2003: 62):

şórda (<şurada) (TİA, 62), bórdan (<buradan) (TİA, 62), móstāpaşa (<mustafapaşa) (BİA, 59).

e<i değişmesi

Genellikle ilk hecede görülen bir değişmedir. "-mA" olumsuzluk ekinin aslî kullanımında da rastlanmıştır.

DTA: deye (<diye) (EİA, 35), nenem (<ninem) (EİA, 35), selemiye (<selimiye) (TİA, 63), keremit (<kiremit) (TİA, 63), nenem (<ninem) (TİA, 63), beceremeyorum (<beceremiyorum) (BİA, 60), kaneveçe (<kanaviçe) (BİA, 60), ekizleri (<ikizleri) (BİA, 60).

BTA: nenelēmiz (<nenelerimiz) (BTG, 75), deye (<diye) (BTG, 75), tepseyi (<tepsiyi) (İİA,44), eskeçede (<iskeçede) (İİA, 44).

KTA: sefte (<siftah) (VT, 70; RUA, 104), zere (<zira) (VT, 70), deye (<diye) (SİA, 53), deyeyim (<diyeyim) (ÇKA, 38), güleşermiş (<güreşirmiş) (ÇKA, 38), beber (<biber) (KİA, 40), elişmein (<ilişmeyin) (KİA, 40).

é<i değişmesi

DTA: Tekirdağ merkez ilçe ve köyleri ağzılarında "e" ile "i" arasında olan bu ses "deye" (<diye) edatında varlığını sürdürür: déye (<diye) (TİA,63), déyerek (<diyerek) (TİA, 63).

ö<ü değişmesi

Bu ses değişiminde aslında kelimeler aslî şekli korumaktadır: yörüyen, gözel vb.

DTA: hökümāt (<hükümet) (EİA, 35), göyā (<güya) (EİA, 35), göyā (<güya) (TİA, 62), köfe (<küfe) (TİA, 62), ȭriyet (<hürriyet) (BİA, 59), böyüt (<büyüt) (BİA, 60), böymüş (<büyümüş) (BİA, 60).

BTA: yörüyen (<yürüyen< ET. yöri-) (BTG, 75), gövey (<güvey) (BTG, 75), ahşam özere (<akşamüzeri) (İİA, 46).

KTA: yörüyēler (<yürüyorlar) (SİA, 53), yörüyorkan (<yürüyorken) (ÇKA, 38), gözel (<güzel<ET.köz+el) (ÇKA, 38), övey (<üvey) (ÇKA, 38), gözel (<güzel<ET.köz+el) (KİA, 40; KAA, 174; RTA, 14).

2.1.6.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

å<a değişmesi:

DTA: Sadece "babam" kelimesinde rastlanmıştır: båbam (<babam) (BİA, 49).

u<a değişmesi

DTA: buba (<baba) (EİA, 29), olucak (<olacak) (EİA, 29), bubamları (<babamları) (BİA, 51), tolurdı (<dolardı) (BİA, 51).

BTA: bubalar (<babalar) (BTG, 76), bulucaz (<bulacağız) (BTG, 76), bubam (<babam) (İİA, 42), kocuman (<kocaman) (İİA, 42), olmuycak (<olmayacak) (İİA, 46).

KTA: bubam (<babam) (SİA, 51), bubası (<babası) (ÇKA, 37; KİA, 36), buba (<baba) (RTA; 6).

o<a değişmesi

DTA: dovul (<davul) (EİA, 29), boba (<baba) (EİA, 29; BİA, 49), koto (<kota) (TİA, 54).

BTA: bobaç (<babaç) (BTG, 76), doullar (<davullar) (BTG, 76), bobalarımıs (<babalarımız) (İİA, 42).

KTA: boba (<baba) (KAA, 173), popaz (<papaz) (RTA, 6), potika (<patika) (RTA, 6).

o<e değişmesi:

Alıntı kelimelerde rastlanmaktadır.

DTA: domato (<domates) (BİA, 50).

KTA: metro (<metre) (ÇKA, 37), comat (<cemaat) (RTA, 6).

ö<e değişmesi

DTA: töbüle (<te böyle) (EİA, 29), yövmiyeye (<yevmiyeye) (EİA, 29).

BTA: böbekler (<bebekler) (BTG, 76), dövleti (<devleti) (BTG, 76).

KTA: möme (<meme) (SİA, 88), böbek (<bebek) (KİA, 36; KAA, 173).

u<e değişmesi:

DTA: cuvap (<cevap (EİA, 29).

KTA: kilumetru (<kilometre) (SİA, 54).

ö<i değişmesi:

DTA: böberi (<biberi) (EİA, 29; BİA,50).

BTA: böber (<biber) (BTG, 76).

KTA: bȫbē (<biber) (SİA,53), böber (<biber) (RTA, 6).

ü<i değişmesi:

Genellikle dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisine bağlıdır.

DTA: dȕ (<diyor) (EİA, 30), müsafir (<misafir) (EİA, 30), istüler (<istiyorlar) (TİA, 54), çikȕsa (<çıkıyorsa) (TİA, 54), büber (<biber) (BİA, 50), büsküvüt (<bisküvit) (BİA, 50), ikü üç (<iki üç) (BİA, 50).

BTA: bübērler (<biberler) (BTG, 76), müsāfirlē (<misafirler) (BTG, 76).

KTA: mercümek (<mercimek) (VT, 70), eldüven (<eldiven) (VT, 70), münübüslē (<minibüsle) (SİA, 54), ünüversiteyi (<üniversiteyi) (SİA, 54),büber (<biber) (ÇKA, 37).

ü<e değişimi:

DTA: sökürüm (<sökerim) (BİA, 50).

KTA: sülüman (<süleyman) (KİA, 36).

ö<ü değişmesi

BTA: körek (<kürek) (BTG, 76), dönürlē (<dünürler) (BTG, 76).

u<ı değişmesi: Daha eskicil bir özelliğin devamı olan kelimeler mevcuttur.

DTA: kapusu (<kapısı) (EİA, 30), suvadı (<sıvadı) (EİA, 30), avcu (<avcı) (TİA, 55), kapukule (<kapıkule) (TİA, 55), yapuyüler (<yapıyorlar) (BİA, 50).

BTA: yūrdılar (<yığardılar) (BTG, 76).

KTA: saburluk (<sabırlık) (VT, 70), bōzunda (<boğazında) (KİA, 37), sabur (<sabır) (RTA, 6).

u<i değişmesi:

DTA: acemu (<acemi) (TİA, 55).

BTA: çukulata (<çikolata) (BTG, 76), musafirleri (<misafirleri) (İİA, 42), çukolata (<çikolata) (İİA, 45).

2.1.6.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

a<o değişmesi:

DTA: bırava (<bravo) (EİA, 30; TİA, 56), horaz (<horoz) (EİA, 30), çeviremiyalar (<çeviremiyorlar) (BİA,52), bırakıya (<bırakıyor) (BİA, 52), ronda (<rondo) BİA, 52).

BTA: koraz (<horoz) (BTG, 77), andan (<ondan) (BTG, 76), yapıyalar (<yapıyorlar) (BTG, 77).

KTA: andan (<ondan) (SİA, 55; ÇKA, 37), tırnava (<tırnova) (KDB, 89), oraz (<horoz) (SİA, 55; ÇKA, 37), aynaştı (<oynaştı) (ÇKA, 37), horaz (<horoz) (KİA, 37), biliyam (<biliyorum) (KİA, 37).

a<u değişmesi:

KTA: tutunardık (<tutunurduk) (ÇKA, 37).

e<o değişmesi:

DTA: isteyem (<istiyorum) (EİA,30), kaybeldi (<kayboldu) (EİA, 30), külemetre (<kilometre) (EİA,30), "Tekirdağ İli ağızlarında Bulgaristan muhacilerinde rastlanmıştır" (Tosun, 2206: 55): kaybelmes (<kaybolmaz) (TİA, 55), edilmeye (<edilmiyor) (TİA, 55), abene (<abone) (TİA, 55), "Babaaeski İlçesi ağızlarında şimdiki zaman çekimide görülür" (Hünerli, 2006: 51): yapmayez (<yapmıyoruz) (BİA, 51), arayelar (<arıyorlar) (BİA, 51).

BTA: yālayem (<yağlıyorum) (BTG, 77), dādiyez (<dağıtıyoruz) (BTG, 77), televizende (<televizyonda) (BTG, 77), kaybeldi (<kayboldu) (BTG, 77).

KTA: banyeye (<banyoya) (SİA, 55), kaybeldi (<kayboldu) (SİA, 55).

å<o değişmesi

DTA: "Sadece Gacal ve Bulgaristan Göçmen ağızlarında görülür" (Hünerli, 2006:52): kamyån (<kamyon) (BİA, 52), åndan (<ondan) BİA, 52).

á<o değişmesi:

DTA: "Şimdiki zaman çekimlerinde karşımıza çıkmaktadır" (Hünerli, 2006: 52): çıkamáyárım (<çıkamıyorum) (BİA,52), toplanmayá (<toplanmıyor) (BİA, 52).

ı<o değişmesi:

-yor ekinin değişmesi ile görülür.

DTA: alıyı (<alıyor) (EİA, 30), bırakmāyı (<bırakmıyor) (EİA, 30), yapıyı (<yapıyor) (TİA, 57), cevaplandırıyız (<cevaplandırıyoruz) (TİA, 57), okuyamıyım (<okuyamıyorum) (BİA, 54), bārıyı (<bağırıyor) (BİA, 54), döneyır (<dönüyor) (BİA, 54).

BTA: hatırlıyım (<hatırlıyorum) (BTG, 77), kızıyım (<kızıyorum) (BTG, 77).

i<o değişmesi:

-yor ekinin değişmesi ile görülür.

DTA: duruyi (<duruyor) (EİA, 30), diyi (<diyor) (EİA, 30), biliyim (<biliyorum) (TİA, 58), bilebiliyi mi (<bilebiliyor mu) (TİA, 58), anlıyirlar (<anlıyorlar) (BİA, 55), kokutıyi (<kokutuyor) (BİA, 55), gidiyi (<gidiyor) (BİA, 55).

BTA: yapmiyim (<yapmıyorum) (BTG, 77), zānediyim (<zannediyorum) (BTG, 77).

i<ö değişmesi:

DTA: dişek (<döşek) (EİA, 31).

BTA: bile (<böyle) (BTG, 77).

e<ö değişmesi:

DTA: nebetçi (<nöbetçi) (EİA, 31), gündendi (<gündöndü) (EİA, 31), eyle (<öyle) (EİA, 31), şöferlik (<şoförlük) (BİA, 51), nebet (<nöbet) (BİA, 52).

BTA: bele (<böyle) (BTG, 78), gündendi (<gündöndü) (BTG, 77).

e<ü değişmesi:

DTA: büver (<büyür) (EİA, 31).

BTA: büyerdik (<büyürdük) (İİA, 46).

e<u değişmesi:

DTA: "Sadece Gacal ve Bulgaristan Göçmenleri ağızlarında görülür" (Hünerli, 2006: 54): halbeki (<hâlbuki) (BİA,54), topleyeru (<topluyor) (BİA, 54).

i<ü değişmesi:

DTA: tecribe (<tecrübe) (EİA, 31), çerkesmisellimli (<çerkesmüsellimli) (EİA, 31), "Tekirdağ İli ağızlarında Bulgaristan muhacilerlerinde rastlanmıştır" (Tosun, 2006: 56): milāyim (<mülayim) (TİA, 56), mināsip (<münasip) (TİA, 56), öldi (<öldü) (BİA, 53), üçi (<üçü) (BİA, 53), yörimiyir (<yürümüyor) (BİA, 53).

BTA: mināsipse (<münasipse) (BTG, 78), fasille (<fasülye) (BTG, 78), bitin (<bütün) (BTG, 78), bisbitin (<büsbütün) (İİA, 46).

KTA: kilibeni (<kulübeni) (ÇKA, 37), ördì (<ördüğü) (KİA, 38).

ı<u değişmesi:

DTA: çavışın (<çavuşun) (EİA, 31), yımşar (<yumuşar) (EİA, 31), sabınnı (<sabunlu) (EİA, 31), yoktı (<yoktu) (EİA, 31), yımırcaḳ (<yumurcaḳ) (EDA, 138), yāmır (<yağmur) (TİA, 56), tapı (<tapu) (TİA, 56), karpız (<karpuz) (TİA, 56), çokmış (<çokmuş) (BİA,53), çıbık (<çubuk) (BİA, 53), bırgazlarda (<burgazlarda) (BİA, 53), olmuştı (<olmuştu) (BİA, 53), bızā (<buzağı) (BİA, 53).

BTA: hamır (<hamur) (BTG, 78), yavıklısı (<yavuklusu) (BYG, 78), galbırdan (<kalburdan) (BTG, 78), onı (<onı) (İİA, 44), yıvarlak (<yuvarlak) (İİA, 45).

KTA: nāmıs (<namus) (VT, 70), yavrım (<yavrum) (SİA, 54), tavıkları (<tavukları) (SİA, 54), mıtlak (<mutlak) (SİA, 54), avıl (<avul) (SİA, 54), kavınnā (<kavunlar) (SİA, 55), yımırta (<yumurta) (KDB, 89), "Çerkovna ağzı ünlülerin düzleşmesinden yanadır" (Güneş, 2009: 37): çabık (<çabuk) (ÇKA, 37), pabıçlan(<pabuçla) (ÇKA, 37), kambırkēdın (<kaburken) (ÇKA, 37), armıdı (<armudu) (KİA, 37), bıdaḳlarını (<budaklarını) (KİA, 37), bızā (<buzağı) (RTA, 6), çıbuḳ (<çubuḳ) (RTA, 6), suvazla- (<sıvazla-) (RTA, 6).

ı<ü değişmesi

DTA: döşıyaz (<döşüyoruz) (BİA, 53).

KTA: henız (<henüz) (VT, 70).

i<u değişmesi:

DTA: çucik (<çocuk) (EİA, 31), fasile (<fasulye) (EİA, 31), mezin (<mezun) (TİA, 57), Bulgaristan Göçmenleri ağızlarında görülür: kurutip (<kurutup) (BİA,53), kokiyimiş (<kokuyormuş) (BİA, 53).

BTA: divarlarda (<duvarlarda) (BTG, 78), ergivan (<erguvan) (BTG, 78), ifacık (<ufacık) (İİA, 45).

KTA: oliy (<oluyor) (VT, 71), uyumuşim (<uyumuşum) (ÇKA, 37), yiyȭrsin (<yiyorsun) (KİA, 38).

2.1.7. Ünlü Düşmesi

Trakya ağızlarında ünlü düşmesi kelime tabanlarında, vurgusuz orta hecede ve çoğunlukla kelime çekim eki aldığında eklerde görülür. Başta ve sonda ses düşmesinin miktarı içte ses düşmesine göre çok daha azdır.

a) Başta Ünlü Düşmesi

DTA: şarpa (<eşarp) (TİA, 66), çin (<için) (BİA, 65).

BTA: bir ki (<bir iki) (İİA, 45).

KTA: sırgan (<ısırgan)(SİA, 55; ÇKA, 39), mece (<imece) (ÇKA, 39), sulcacık (<usulcacık) (ÇKA, 39), şte (<işte) (KİA, 40), sırġan (<ısırġan) (RTA, 7), şıla- (<ışıla-) (RTA, 7).

b) İçte Ünlü Düşmesi

Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi

DTA: yenden (<yeniden) (EİA, 36), ötten (<öteden) (EİA, 36), visteye(<viziteye) (EİA, 36), emne (<emine) (EDA, 138), karcakılavuz (<karacakılavuz) (TİA, 66), ilersi (<ilerisi) (TİA, 66), pasport (<pasaport) (TİA, 66), azcık (<azıcık) (BİA, 65), kaynana (<kayınana) (BİA, 65), dakka (<dakika) (BİA, 65), gaste (<gazete) (BİA, 65).

BTA: emne (<emine) (BTG, 81), iyce (<iyice) (BTG, 81), ötten (<öteden) (BTG, 81), hakkat (<hakikat) (BTG, 81), sıyrılan (<sıyır-) (İİA, 40), dışarda (<dışarıda) (İİA, 40), dakka (<dakika) (İİA, 41).

KTA: ozman (o zaman) (SİA, 56), yalnayak (<yalınayak) (SİA, 56), yenden (<yeniden) (SİA, 56), dakka (<dakika) (KDB, 83), necbe (<necibe) (ÇKA, 39), brakmış (<bırakmış) (ÇKA, 39), imşak (<yumuşak) (ÇKA, 39), uzman (<o zaman) (KİA, 41), nerlere (<nerelere) (KİA, 41), emne (<emine) (RTA, 8), pelvan (<pehlivan) (RTA, 8), oḳuylum (<oḳuyalım) (RTA, 8).

Yön gösterme eki –rA'nın ünlüsünün düşmesi

DTA: burdan (<buradan) (EİA, 36), okārdan (<yukarıdan) (EİA, 36), ordan (<oradan) (TİA, 68), orda (<orada) (BİA, 65), nerden (<nereden) (BİA, 65).

KTA: orda (<orada) (SİA, 56), burda (<burada) (KDB, 83), ordan (<oradan) (ÇKA, 39; KİA, 41), burdan (<buradan) (ÇKA, 39), nerde (<nerede) (ÇKA, 39) boda (<burada) (KİA, 41), burda (<burada) 8KAA, 175).

Yön gösterme eki bulunan kelimelere gelen yönelme hâli ekinin düşmesi

BTA: boray (<buraya) (BTG, 81), orey (<oraya) (BTG, 81), nerey (<nereye) (BTG, 82).

Kelime kökünmde "rA" hecesi bulunan kelimelerde yönelme ve yükleme hâli eklerinin ünlülerinin düşmesi

BTA: sufray (<sofrayı) (BTG, 81), paray (<parayı) (BTG, 81), malkaray (<malkaraya) (BTG, 81).

-(i)kAn zarf fiilinde ek fiilin düşmesi

DTA: dokurka (<dokurken) (EİA, 36), geçēke (<geçerken) (EİA, 36), alırkan (<alır iken) (TİA, 68), oralardayke (<oralarda iken) (TİA, 68), giderkene (<gider iken) (BİA, 66), eşekken (<eşek iken) (BİA, 66).

BTA: kızankan (<kızan iken) (BTG, 81), hurukan (<vurur iken) (BTG, 81), bırācākan (bırakacak iken) (BTG, 81).

KTA: oturūkan (<oturur iken) (ÇKA, 49), kızkan (<kız iken) (ÇKA, 39), gezēken (<gezer iken) (KİA, 41).

-AcAk gelecek zaman ekinin ünlüsünün düşmesi

DTA: yiycēz (<yiyeceğiz) (EİA, 37), çekçek (<çekecek) (EİA, 37), işleycek (<işleyecek) (EDA, 138), isteycektik (<isteyecektik) (TİA, 68), gelcek (<gelecek) (TİA, 69), kapçak (<kapacak) (BİA, 66), verceklerdi (<vereceklerdi) (BİA, 66).

BTA: olmācak (<olmayacak) (BTG, 81), gelmēcek (<gelmeyecek) (BTG, 81), işlemecēniz (<işlemeyeceksiniz) (BTG, 81).

KTA: isteycekler (<isteyecekler) (SİA, 56), varjek (<varacak) (ÇKA, 40), bozulcek (<bozulacak) (ÇKA, 40), bekleycem (<bekleyeceğim) (RTA, 8).

i- cevher fiilinin düşmesi

DTA: zamanımış (<zamanı imiş) (EİA, 36), nēdese (<nerede ise) (EİA, 36), ordaydık (orada idik) (TİA, 69), çalıştırımış (<çalıştırır imiş) (TİA, 70), vardı (<var idi) (BİA, 67), şehirmiş (<şehir imiş) (BİA, 67).

BTA: kapalıdı (<kapalı idi) (BTG, 82), yokmuş (<yok imiş) (BTG, 82), assa (<az ise) (BTG, 82).

KTA: sālammış (<sağlam imiş) (ÇKA, 40), meraklıdı (<meraklı idi) (ÇKA, 40), vāmış (<var imiş) (KİA, 41),

"ile" edatının kelimelere eklenmesi esnasında oluşan ünlü düşmesi

DTA: kürekle (<küre ile) (EİA, 36), tirennen (<tren ile) (EİA, 36), kazaylan (<kaza ile) (TİA, 69), sovanna (<soğan ile) (Bİa, 67), elekle (<elek ile) (BİA, 67).

BTA: taşlāla (<taşlar ile) (BTG, 81), oklālan (<oklava ile) (BTG, 81), bübēlen (<biber ile) (BTG, 81).

KTA: sırganna (<ısırgan ile) (ÇKA, 40), mandalāla (<mandalar ile) (ÇKA, 40), gelinnen (<gelin ile) (KİA, 41), sıralan (<sıra ile) (KİA, 41).

3. teklik şahıs iyelik eki –i'nin düşmesi

DTA: birsini (<birisini) (EİA, 36), kimsi (<kimisi) (TİA, 69).

KTA: bacaklarnı (<bacaklarını) (ÇKA, 39), gözlerni (<gözlerini (ÇKA, 39), birsi (<birisi) (ÇKA, 40), yanpeşinde (<yanıbaşında) (ÇKA, 40).

Ünlü birleşmesinden dolayı oluşan ünlü düşmesi

DTA: nōlcak (<ne olacak) (EİA, 36; BİA, 65), bōlum (<be oğlum) (EİA, 36), tōrda (<te orda) (EİA, 36; TİA, 65), māyene (<muayene) (EİA, 36), iyöyleyse (<iyi öyleyse) (EİA, 37), āle (<aile) (TİA, 67), sātte (<saatte) (TİA, 67), ortakul (<orta okul) (TİA, 67), yirmaltı (<yirmi altı) (TİA, 67), inönūle (<inönü ile) (BİA, 65), nìş (<ne iş) (BİA, 65).

BTA: alt ay (<altı ay) (BTG, 80), kızallerd üle (<kızarladı öyle) (BTG, 80), vārd ama (<vardı ama) (BTG, 80), nōlcāmış (<ne olacakmış) (BTG, 82), nōldu (<ne oldu) (BTG, 82), māyene (<muayene) (BTG, 82), nōlcak (<ne olacak) (İİA, 43).

KTA: ell iki (<elli iki) (SİA, 57), remz agam (<remzi agam) (SİA, 57), cümērtesi (<cuma ertesi) (KDB, 83), nasıl (<ne asıl) (KDB, 83), torası (<işte orası) (ÇKA, 40), nēçin (<ne için) (ÇKA, 40), tōlece (<te öylece) (ÇKA, 40), nōlcaḳ (<ne olacak) (KİA, 42), sāt (<saat) (KAA, 182).

et- yardımcı fiilinin kelimelere eklenmesi esnasında oluşan ünlü düşmesi

DTA: şeydilen (<şey edilen) (EİA, 36), şeyderdik (<şey ederdik) (BİA, 67).

Sonu ünlü ile biten kelimenin ardından ünsüz ile başlayan bir kelime geldiğinde oluşan ünlü düşmesi

DTA: yim beş (<yirmi beş) (EİA, 37; TİA, 67).

c) Sonda Ünlü Düşmesi

DTA: "Edirne ili ağızlarında örneklerine en az rastlanan bir hadisedir" (Kalay, 1998: 37). anadol (<anadolu) (EİA, 37), boray (<buraya) (EİA, 37), ayrabol (<hayrabolu) (TİA, 70), acap (<acaba) (TİA, 70), çingen (<çingene) (TİA, 70), salç (<salça) (BİA, 67), iler (<ileri) (BİA, 67), işt (<işte) (BİA, 67).

KTA: nerey (<nereye) (SİA, 57), kompot (<komposto) (SİA, 57; ÇKA, 40), anadol (<anadolu) (KİA, 42), büy- (<büyü-) (RTA, 8).

2.1.8. Ünlü Türemesi

Ünlü türemesi Trakya ağızlarında sık rastlanan bir ses olayıdır. /

a) Başta Ünlü Türemesi

Bilhassa l/ve /r/,ayrıca da /s/, /ş/ ile başlayan kelimelere /ı/, /i/, /u/, /ü/ sesleri eklenir.

DTA: ilēn (<leğen) (EİA, 37; BİA, 63), ilāzım (<lazım) (EİA, 37), ırāt (<rahat) (EİA,37), urus (<rus) (EİA, 37), erecep (<recep) (EİA, 37), ercep (<recep) (EİA, 58), ireçel (<reçel) (EİA, 37), ürüyamda (<rüyamda) (EİA, 37), ilezirlik (<rezillik) (EİA, 38), urumlar (<rumlar) (TİA, 64), ırāmetli (<rahmetli) (BİA, 63).

BTA: ilimon (<limon) (BTG, 78), işeyi (<şeyi) (BTG, 78), ıscaktan (<sıcaktan) (BTG, 79), irecep (<recep) (BTG, 79), ıraslayıp (<rastlayıp) (BTG, 79), ileene (<leğen) (İİA, 39), erendelērim (<rendelerim) (İİA, 39).

KTA: ilēn (<leğen) (SİA, 57), işennik(<şenlik) (SİA, 57), ürya (<rüya) (SİA, 74),ilāzım (<lazım) (KDB, 86), ilimon (<limon) (KDB, 86), ülüzgar (<rüzgar) (KDB, 86), ilāzım (<lazım) (KİA, 42), erecep (<recep) (KİA, 42), işennik (<şenlik) (KİA, 42; RTA, 7), içoḳ (<çoḳ) (KİA, 42), ibalıḳ (<balıḳ) (KİA, 42), urumlar (<rumlar) (KAA, 180), ilēn (<leğen) (KAA, 180), ilimon (<limon) (KAA, 180), uruba (<ruba) (RTA, 7), urumeli (<rumeli) (RTA, 7).

b) İçte Ünlü Türemesi

Genellikle alıntı kelimelerde görülür.

DTA: Genellikle iç seste bulunan "r" sesinden önce görülmektedir: tekirar (<tekrar) (EİA, 38), meturu (<metre) (EİA, 38), santaralcı (<santralcı) (EİA, 38), telgıraf (<telgraf) (EİA, 38), alaman(<alman) (EİA, 38; TİA, 64; BİA, 63), ekistira (<ekstra) (TİA, 64), ödelek (<ödlek) (TİA, 64), episi (<hepsi) (TİA, 65), amıcayla (<amcayla) (BİA, 63).

BTA: amucaları/amıcaları (<amcaları) (BTG, 79), debirem (<deprem) (BTG, 79), sekizen (<seksen< ET. sekiz on) (BTG, 79), köpürü (<köprü) (BTG, 79), yalınız (<yalnız< ET. yalanguz) (BTG, 79), pıratik (<pratik) (İİA, 39), tırakya (<trakya) (İİA, 40).

KTA: amıcam (<amcam) (SİA, 57), pılan (<plan) (SİA, 57), hıdırellez (<hıdrellez) (SİA, 57), güpegündüz (KDB, 86), tiren (<ren) (KİA, 42), buloḳ (<bloḳ) (KAA, 180), ḳıral (<ḳral) (KAA, 180).

Bazı kelimelerde sanılanın aksine ünlü türemesi değil aslî şeklin muhafaza edildiği görülmektedir: ḳısırak (<ḳısrak< ET. ḳısıraḳ) (RTA, 7), sıçıra- (<sıçra-<ET. saçıra-) (RTA, 7).

c) Sonda Ünlü Türemesi

Sonu ünsüzle biten kelimelerin sonunda "a", "e", "ı", "i" ünlülerinin türediği görülür, Trakya ağızları kelime sonunda ünlü türetme konusunda baskındırlar.

DTA: gıdıra (<kadar) (EİA, 38), sōnacima (<sonracığım) (EİA, 38), şarpa (<eşarp) (TİA, 65), ufacıka (<ufacık) (BİA, 64), kadara (<kadar) (BİA, 64), amani (<aman) (BİA, 64),

"Tekirdağ ili ağzılarında Bulgaristan muhacirlerinden derlenen metinlerde görülmüştür" (Tosun, 2006: 65): uyurḳana (<uyurken) (TİA, 65), şarpa (<eşarp) (TİA, 65).

BTA: gadara (<kadar) (BTG, 80), gadarak (<kadar) (BTG, 80), sōnacīma (<sonracığım) (BTG, 80), ılıka (<ılık) (BTG, 80).

KTA: oldūnen (<olduğunda) (KİA, 44), ġıdāna (<ḳadar) (KİA, 44).

"ile" edatı eklendiğinde görülen ünlü türemesi:

DTA: unnarlana (<onlarla) (EİA, 38), sopalarlana (<soparlarla) (EİA, 38).

-(i)ken zarf fiili eklendiğinde görülen ünlü türemesi:

DTA: gidēkene (<giderken) (EİA, 39), çıkarkana (<çıkarken) (EİA, 39), korkana (<koyarken) (EİA, 39), uyurkana (<uyurken) (TİA, 65), gelinkene (<gelin iken) (BİA, 64, kurukasına (<kuruken) (BİA, 64).

BTA: yörürkene (<yürürken) (BTG, 80), küçükkene (<küçükken) (BTG, 80), ġaynāḳana (<ḳaynarken) (KİA, 44), ekēkene (<ekerken) (Kia, 43).

Şimdiki zaman 3.Tekil şahıs çekiminde "–yor" şimdiki zaman ekinde ünlü türemesi:

DTA: "Gacal, Dağlı ve Bulgaristan Göçmen ağızlarında görülür" (Hünerli, 2006: 64): başlayari (<başlıyor) (BİA, 64), deyere (<diyor) (BİA, 64), gülüyeri (<gülüyor) (BİA, 64), gelmiyoru (<gelmiyor) (BİA, 64).

KTA: konuşēri (<konuşuyor) (SİA, 57), bükülmēri (<bükülmüyor) (SİA, 57).

2.2. Ünsüzler

Trakya ağızlarında yazı dilinde kullanılan ünsüzler dışında bazı sesler görülmektedir:

b̲: b-v arası ses

Ç: Doğu Trakya ağızlarında c-j arası, Batı Trakya ağızlarında c-ç arası ses

F: f-v arası ses

ǵ: ön damaktan çıkarılan /g/ sesi

ġ: arka damaktan çıkarılan /g/ sesi

ḫ: Batı Trakya ağızlarında ḳ sesinin sızıcılaşması ile oluşan ses

ḱ: yarım ince seslilerle hece oluşturan /k/ sesi

ḳ: katı patlamalı tonsuz art damak sesi

K: /k/ sesinin yarı ötümlüleşmesiyle oluşan ses

Í: kalın ünlülerle kullanılmasına rağmen ince söylenen /l/ sesi

ṇ: Batı Trakya ağızlarında görülen kaybolmakta olan /n/ sesi

P: /p/ sesinin yarı ötümlüleşmesiyle oluşan ses

r̲, ŕ: titrekliği uzatılan /r/ sesi

ṛ: kaybolmakta olan /r/ sesi

S: s-z arası ses

Ş:süreklileşmesini tamamlamamış, ç-ş arası ses

T: t-d arası ses

ts: Silistre ağzında görülen, Türkçede bulunmayan bu ünsüz, yörenin bir özelliği olarak Bulgarcadan dile geçen sözcüklerde bulunmakta ve açıkça fark edilebilmektedir.

y̱: kaybolmakta olan /y/ sesi

2.2.1. Ünsüz değişmeleri

2.2.1.1. Tonlulaşma

Tonsuz seslerin tonlu seslere dönüşmesidir.

Ḳ, ġ<ḳ değişmesi

Ön seste:

DTA: ġıdıra (<ḳadar) (EİA, 40), ġol (<ḳol) (EİA, 40), ġādeşim (<ḳardeşim) (TİA, 73), ġazıḳ (<ḳazıḳ) (BİA, 72), ġozvınar (<ḳozpınar) (BİA, 72).

BTA:ġavuruduḳ (<ḳavururduḳ) (BTG, 90), ġavān (<ḳavağın) (BTG, 90), ġızdırīysın (<ḳızdırıyorsun) (BTG, 90), ġoyun (<ḳoyun) (İİA, 47), ġızan (ḳızan) (İİA, 47), Ḳarnıyarıḳ (<ḳarnıyarıḳ) (İİA, 49).

KTA: ġırcalıdan (<ḳırcaaliden) (SİA,59), ġız (<ḳız) (SİA, 59), ġalın (ḳalın) (KDB, 85), ġoynunda (ḳoynunda) (KDB, 85), ġarġa (<ḳarġa) (ÇKA, 43), ġızı (<ḳızı) (KİA, 47), ġabaḳ (<ḳabaḳ) (KİA, 47), ġāġa (<ḳarġa) (RTA, 10).

İç seste:

DTA: baġıcaḳ (<baḳacaḳ) (EİA, 40), arġadaş (<arḳadaş) (TİA, 73), doġuz (<doḳuz) (BİA, 72).

BTA: başġa (<başḳa) (BTG, 94), ġocaġarı (<ḳocaḳarı) (BTG, 94).

Son seste:

BTA: parmaḲ (<parmak) (BTG, 109) ḳırḲ (<ḳırḳ) (BTG, 109).

K, g<k değişmesi

Ön seste:

DTA: güççük (<küçük) (EİA, 41).

BTA: geldim (<geldim ET. kel-) (İİA, 47).

KTA: gevgir (<kevgir) VT, 77), güççük (<küçük) (KİA, 48).

İç seste:

DTA: tegbirle (<tekbirle) (BİA,72).

BTA: keşgek (<keşkek) (BTG, 94), esgiden (<eskiden) (BTG, 94), pişgir (<peşkir) (BTG, 94), aSgerlerinde (<askerlerinde) (İİA, 48), egergen (<ekerken) (İİA, 48), Kim? (<kim?) (İİA, 49).

Son seste:

DTA: deng (<denk) (72).

BTA: gelinciK (<gelincik) (BTG, 104), ìridiK (<eğirirdik) (BTG, 104).

KTA: yekmeg (<ekmek) (KİA, 48), çöreg (<çörek) (KİA, 48).

v<h değişmesi

İç seste:

DTA: yavıt (<yahut) (EİA, 40).

KTA: sarvoş (<sarhoş) (ÇKA, 43), ķavır (<ķahır) (ÇKA, 43), yavudi (<yahudi) (KAA, 182).

Ç, c<ç değişmesi

Ön seste:

BTA: Çok (<çok) (İİA, 49), Çember (<çember) (İİA, 49).

İç seste:

DTA: bāce (<bahçe) (EİA, 40).

BTA: baķıraca (<baķraça) (BTG, 92), böcekcilik (<böcekçilik) (BTG, 92), keÇi (<keçi) (İİA, 50), türkÇe (<Türkçe) (İİA, 52).

Son seste:

DTA: hic (<hiç) (EİA, 40), ac (<aç) (TİA, 74), kac (<kaç) (TİA, 74), ìÇ (<hiç) (BİA, 72), ilec (<ilaç) (72), sac (<saç) (BİA, 72).

BTA: ic (<iç) (BTG, 109), kirec (<kireç) (BTG, 109), ìlac (<ilaç) (BTG, 109), üÇ (<üç) İİA, 50).

KTA: göc (<göç) (KİA, 47), üc (<üç) (KİA, 47).

F, v<f değişmesi

Genelde yabancı kelimelerde rastlanan ve sık görülmeyen bir ses dğişimidir.

Ön seste:

DTA: vışķın (<fışķın) (EİA, 41).

İç seste:

DTA: vasviyeyi (<vasfiyeyi) (EİA, 41), mıstava (<mustafa) (EİA, 41), büve (<büfe) (TİA, 76), evendim (<efendim) (TİA, 77), eFendim (<efendim) (BİA, 73), yuvķa (<yufka) (BİA, 74), kaFası (<kafası) (BİA,74). kevşediyolar (<keşfediyorlar) (TİA, 92).

BTA: çarşavın (<çarşafın) (BTG, 94), çivit (<çift) (BTG, 94), avġanistana (<afġanistana) (SİA, 59), asvalt (<asfalt) (SİA, 59), mıstava (<mustafa) (ÇKA, 43).

KTA: ķava (<ķafa) (KİA, 47).

Son seste:

DTA: heriv (<herif) (EİA, 41), raF (<raf) (BİA, 74).

T, d<t değişmesi

Ön seste:

DTA: daķı (<taķı) (EİA, 41), demis (<temiz) (BİA, 73), daraktan (taraktan) (BİA, 73)

BTA: dabaķ (<tabaķ) (BTG, 91), daķādık (<taķardıķ) (BTG, 91), daķlaştı (<taķlaştı "takıldı") (BTG, 91), datlı (<tatlı) (BTG, 91), dane (<tane) (İİA, 48), Tam (<tam) (İİA, 50).

KTA: dunek (<tünek) (VT, 77), dembel (<tembel) (VT, 77), daķı (<taķı) (SİA, 59), daban (<taban) (KDB, 85), danyeri (<tanyeri) (KDB, 85), daķılırdıķ (<taķılırdıķ) (ÇKA, 42), daķtılar (<taķtılar) (ÇKA, 42), dopla (<topla) (KİA, 48), davşan (<tavşan) (KİA, 48), datlı (<tatlı) (RUA, 117).

İç seste:

DTA: kuruduruz (<kuruturuz) (EİA, 41), annadırdı (<anlatırdı) (TİA, 74), geberdirim (<gebertirim) (TİA, 75), işde (<işte) (BİA, 73), işTe (<işte) (BİA, 73).

BTA: gittik (<gittik) (BTG, 94), elekden (<elekten) (BTG, 94), edirafın (<etrafın) (BTG, 94), tadilde (<tatilde) (İİA, 48), ḳaynadıyıS (<ḳaynatıyoruz) (İİA, 48), bitdi (<bitti) (İİA, 48).

KTA: oḳudūsun (<oḳutursun) (SİA, 59), meslekdaşlā (<meslektaşlar) (SİA, 59),azaldır (<azaltır) (KDB, 80), būdē (<büyütüyor) (ÇKA, 42), unudulur (<unutulur) (ÇKA, 42), südban (<süt baban) (ÇKA, 42), cedvellerin (<cetvellerin) (KİA, 48).

Son seste:

DTA: dörd (<dört) (EİA, 41; TİA, 74), süd (<süt) (TİA, 74), hüdüd (<hudut) (BİA, 73).

KTA: gid (<git) (SİA, 59).

S, z<s değişmesi:

Ön seste:

DTA: zuval (<sual) (EİA, 41).

BTA: zebep (<sebep) (BTG, 91), zümbül (<sümbül) İİA, 71).

KTA: zümbül (<sümbül) (ÇKA, 42), zerbes (<serbest) (KİA, 48).

İç seste:

BTA: sekizen (<seksen) (BTG, 94), aptezimiz (<abdestimiz) (BTG, 94).

KTA: aptezini (<abdestini) (SİA, 59), erkeze (<herkese) (ÇKA, 43), herkezle (<herkesle) (KAA, 179).

Son seste:

DTA: avustoz (<ağustos) (EİA, 41), erkez (<herkes) (EİA, 41; BİA, 74), kıbrız (<Kıbrıs) (TİA, 77), domatez (<domates) (TİA, 77), teriS (<terhis) (BİA, 74), patetiz (<patates) (BİA, 74).

KTA: hēkez (<herkes) (SİA, 59).

P, b<p değişmesi

Ön seste:

Bazı kelimeler aslî şeklini korumaktadır: bunarım (<pınarım< ET. buŋar) (EİA, 41), bınarı (<pınarı) (BTG, 91), bekmezlen (<pekmezle< ET. bekmez<berk "sert") (BTG, 91), bunar (<pınar< ET. buŋar) (VT, 77), barmaḳ (<parmaḳ< ET. barmaḳ) (KDB, 85).

DTA: bidesi (<pidesi) (EİA, 41), bancar (<pancar) (TİA, 75).

BTA: bideler (<pideler) (BTG, 91), PemPe (<pembe) (İİA, 50).

KTA: su bidesi (<su pidesi) (SİA, 60), babıç (<pabuç) (KDB, 85) bide (<pide) (KİA, 48), babuç (<pabuç) (KİA, 48).

İç seste:

DTA: debrem (<deprem<teprem) (TİA, 75), nābalım (<ne yapalım) (BİA, 73).

BTA: süPürüldü (<süpürüldü) (BTG, 94), nāPcan (<ne yapacaḳsın) (BTG, 94).

Son seste:

DTA: heb (<hep) (EİA, 41), çıkarıb (<çıkarıp) (BİA, 73).

BTA: harb (<harp) (BTG, 109), heP (<hep) (BTG, 109), örtüP (<örtüp) (BTG, 109).

j<ş değişmesi:

"Trakya' da konuşulan ağızlarda çok tesadüf edilen bir özelliktir." (Tosun, 2003:76) Çoğunlukla kelime sonunda görülür.

İç seste:

DTA: ijde (<işte) (BİA, 73).

Son seste:

DTA: olmuj (<olmuş) (EİA, 42), oj bej (<hoş beş) (EİA, 42), bej (<beş) (TİA, 76), ij (<iç) (TİA, 76), boj (<boş) (BİA, 73).

KTA: oj gelmişiniz (<hoş gelmişsiniz) (SİA,60), bej (<beş) (ÇKA, 43), ombeş (<onbeş) (ÇKA, 43), bej (<beş) (KİA, 49).

ç<j değişmesi:

Son seste:

DTA: röportaç (<röportaj) (TİA, 77).

n<p değişmesi:

İç seste:

DTA: çimne (<çimpe) (TİA, 75).

ğ<h değişmesi:

İç seste:

DTA: müğim (<mühim) (TİA, 77).

y<h değişmesi:

"Bu değişimi özellikle Arapça ve Farsça kelimelerde görüyoruz." (Hünerli, 2006:74)

İç seste:

DTA: mutayitte (<müteahhitte) (BİA, 74), sayi (sahi) BİA, 74), şeyit (<şehit) (BİA, 74).

d<y değişmesi

Ön seste: **BTA:** duḳārki (<yuḳarıki) (BTG, 91).

v<ḳ değişmesi

İç seste:

KTA: bavşam (<bu aḳşam) (ÇKA, 43), avşamına (<aḳşamına) (ÇKA, 43; RTA, 10).

2.2.1.2. Tonsuzlaşma

Tonlu seslerin karşılıkları bulunan tonsuz seslere dönüşmesidir.

k<g değişmesi

Bu değişme, örneği çok az olan bir ses olayıdır.

Ön seste:

BTA: künāmış (<günahmış) (BTG, 90).

Tespit edilen diğer örneklerde ise tonsuzlaşma olayı değil, aslî şeklin korunması yahut tonlulaşma olması gereken durumlarda olmaması hâlinde görülmektedir:

Ön Seste:

DTA: kölge (<gölge) (EİA, 42), keşti (<geçti) (EİA, 42), kökyüzüne (<gökyüzüne) (TİA,78), keliyo (<geliyor) (BİA, 74).

BTA: kölge (<gölge) (BTG, 90), küreş (<güreş) (BTG, 90), kün (<gün) (KDB, 84), kümüş (<gümüş) (KDB, 84).

İç seste:

DTA: eriki (<eriği) (BİA, 75).

KTA: sünker (<sünger) (RTA, 9)

ķ<ġ, ğ değişmesi

Ön seste:

DTA: ķayrı (ġayrı) (TİA, 78), ķayrıķa (<ġayrı) (BİA, 75).

KTA: ķayrı (<ġayrı) (SİA, 60), ķayrı (<ġayrı) (ÇKA, 43).

İç seste tespit edilen örneklerde tonsuzlaşma değil aslî şeklin korunduğu görülmektedir: Bulgaristan muhacilerinde görülür, diğer ağızlarda rastlanmamıştır:

DTA: çocuķum (<çocuğum) (TİA, 78; BİA, 75), çoķu (<çoğu) (TİA, 78; BİA, 75),ufaķım (<ufağım) (TİA, 78), aķarmaz (<ağarmaz) (BİA, 75), KTA. tā çoķu (<daha çoğu) (SİA, 60), çoķaldı (<çoğaldı) (ÇKA, 43).

T, t<d değişmesi

Bu ses değişmesi sık görülen bir ses olayıdır.

Ön seste:

DTA: toķtura (<doķtora) (EİA, 43; TİA, 81), temin (<demin) (TİA, 81), tünyā (<dünya) (TİA, 81), tā (<daha) (BİA, 76).

BTA: tā (<daha) (BTG, 91), toķtura (<doķtora) (BTG, 91), tomata (<domates) (BTG, 91), tefteri (<defteri) (BTG, 91), tomata (<domates) (BTG, 91).

KTA: temin (<demin) (VT, 77), tobricaya (<dobrucaya) (SİA, 61), tā (<daha) (ÇKA, 44; KAA, 179; RTA, 9), teftere (<deftere) (KİA, 50; RTA, 9).

İç seste:

DTA: tetpirimi (<tedbirimi) (EİA, 43), aptıraman (<abdurrrahman) (EİA, 43), vatanTaşı (vatandaşı) (BİA, 75).

BTA: aptez (<abdest) (BTG, 95), patişānın (<padişahın) (BTG, 95).

Son Seste:

KTA: māmut (<mahmud) (VT, 80).

Bazı kelimelerde ise aslî şekillerin korunduğu görülmektedir:

tikennik (<dikenlik) (EİA, 43), toķuz (<doķuz) (TİA, 81), turalım (<duralım) (TİA, 81), tāğlılar (<dağlılar) (BİA, 76), tolu (<dolu) (BİA, 76), tiken (<diken) (BTG, 91; VT, 77; SİA, 61; KDB, 84), atlāmızı (<adlarımızı) (SİA, 61).

s<z değişmesi

Ön seste:

DTA: sincir (<zincir) (EİA, 42).

KTA: sinciri (<zinciri) (ÇKA, 44).

İç seste:

DTA: çiyiste (<çeyizde) (EİA, 42), yannısça (<yalnızca) (EİA, 42), gösçü (<gözcü) (TİA, 79), ḳısḳardeşim (ḳızḳardeşim) (BİA, 75), ġasteler (<ġazeteler) (BİA, 76).

BTA: teskereler (<tezkereler) (BTG, 95), ulmassa (<olmazsa) (BTG, 95), yüsük (<yüzük) İİA, 71).

KTA: tos (<toz) (SİA, 61), olmas (<olmaz) (SİA, 61), gössüz (<gözsüz) (KDB, 80), askan (<azken) (KDB, 80), ḳıssız (<ḳızsız) (ÇKA, 44), asçıḳ (<azcıḳ) (KİA, 49).

Son seste:

DTA: papas (<papaz) (EİA, 43), bis (<biz) (EİA, 43), yapmas (<yapmaz) (EİA, 43), bis (<biz) (TİA, 79), biras (<biraz) (TİA, 79), ḳaybelmes (<ḳaybolmaz) (TİA, 79), sekiş (<sekiz) (BİA, 75), sālanmas (<sağlanmaz) (BİA, 75), ḳoyuyos (<ḳoyuyoruz) (BİA, 76).

BTA: beyas (<beyaz) (BTG, 110), ḳas (<ḳaz) (BTG, 110), betmes (<pekmez) (BTG, 110), gös (<göz) (BTG, 110), maydanos (<maydanoz) (İİA, 71).

KTA: sekis (<sekiz) (KDB, 84), bis (<biz) (KDB, 84), denis (<deniz) (KDB, 84), ḳarpıs (<ḳarpuz) (KDB, 84), susus (<susuz) (ÇKA, 44), düs (<düz) (ÇKA, 44), yapparıs (<yaparız) (KİA, 49), doḳus (<doḳuz) (KAA, 179), ḳıs (<ḳız) (RTA, 10), gündüs (<gündüz) (RTA, 10).

F/f<v değişmesi

Ön seste:

DTA: furacaḳlardı (<vuracaḳlardı) (TİA, 81).

KTA: fişne (<vişne) (SİA, 61; KAA, 179; RTA, 9).

İç seste:

DTA: merdifennen (<merdivenle) (EİA, 43), taFşan (<tavşan) (BİA, 77), ḳanafiççe (<ḳanaviçe) (BİA, 77), māfoldu (mahvoldu) (BİA, 77).

BTA: mafetmiş (<mahvetmiş) (BTG, 95), baḳlafa (<baḳlava) (BTG, 95).

KTA: ġofa (<ḳova) (VT, 79), ḳofaya (<ḳovaya) (SİA, 61), ḳofa (<ḳova) (KDB, 84; ÇKA, 43), ḳofaları (<ḳovaları) (KİA, 50), ḳofa (<ḳova) (RTA, 9).

Son seste:

DTA: pilaf (<pilav) (EİA, 43), manaf (<manav) (TİA, 81).

KTA: dif (<dev) (KİA, 50), pilaf (<pilav) (KİA, 50).

p<b değişmesi

Özellikle yabancı kelimelerde görülen bir ses olayıdır.

Ön seste:

DTA: pıçaḳları (<bıçaḳları) (EİA, 42), pindi mi (<bindi mi) (EİA, 42), piniyelē (<biniyorlar) (TİA, 78), pantrol (<bandrol) (TİA, 79), paytar (<baytar) (TİA, 79), peze (<beze) (BİA, 75), pıçaḳlan (<bıçaḳ ile) (BİA, 75).

KTA: pıyıḳlı (<bıyıḳlı) (SİA 61), pinilēri (<biniliyor) (SİA, 61), pinmek (<binmek) (KDB, 84), pinek (<binek) (ÇKA, 44), pindirmē (<bindirmeye) (ÇKA, 44), pitmiş (<bitmiş) (KİA, 49) pin- (<bin-) (RTA, 9).

İç seste:

DTA: ayaḳḳaplā (<ayaḳḳabılar) (EİA, 42), aptullā (<abdullah) (TİA, 79), ḳıprıs (<ḳıbrıs) (BİA, 75).

BTA: pempe çiçē (<pembe çieği) (BTG, 95), ayaḳḳaplānı (<ayaḳḳabılarını) (BTG, 95), elpisenin (<elbisenin) (BTG, 95).

KTA: aptes (<abdest) (SİA, 61), āpābız (<ahpabız) (ÇKA,44), çapıḳ (<çabuḳ) (RTA, 9).

h<v değişmesi

Ön seste:

DTA: hurular (<vururlar) (EİA, 42), hücūtümü (<vücudumu) (EİA, 42), hurmayın (<vurmayın) (BİA, 81).

f<b değişmesi

İç seste:

DTA: safın (<sabun) (EİA, 43).

KTA: safın (<sabun) (KİA, 50).

p<v değişmesi

İç seste:

DTA: sapışır (<savuşur) (EİA, 43).

ç<c değişmesi

Ön seste:

KTA: çeket (<ceket) (RTA, 9), çeviz (<ceviz) (RTA, 9).

İç seste:

DTA: tutçaḳlar (<tutacaḳlar (EİA, 43), gitçez (<gideceğiz) (EİA, 43), başçāzına (<başçağızına) (EİA, 43), gitçektim (<gidecektim) (TİA, 80), asçık (<azıcık) (TİA, 80), pencere (<pencere) (TİA, 80), ḳapçaḳ (ḳapacaḳ) (BİA, 76), hıdırçadan (<hıdırcadan) (BİA, 76).

KTA: pençeresini (<penceresini) (SİA, 60), etçēniz (<edeceksiniz) (SİA, 60), ısçak (<sıcak) (KDB, 84), çıḳçam (<çıḳacağım) (ÇKA, 44), yapçan (<yapacağım) (ÇKA, 44), toplaşçaz (<toplaşacağız) (KİA, 49).

Son seste:

KTA: saç (<sac) (SİA, 60).

t<y değişmesi

İç seste:

DTA: bişetden (<bir şeyden) (BİA, 77),

2.2.1.3. Süreklileşme

y<ğ<ḳ değişmesi

İç seste:

DTA: sırıyı (<sırığı) (EİA, 44), çocuyu (<çocuğu) (EİA, 44), beyazlıyı (<beyazlığı) (BİA, 78), ḳızannıymızdan (ḳızanlığımızdan) (BİA, 78), sandıyım (<sandığım) (SİA, 62).

KTA: çocuyu (çocuğu) (KİA, 51)

y<ğ<ġ/ y<ğ değişmesi

İç seste:

DTA: buyday (<buğday[13]) (EİA, 44; TİA, 83; BİA, 78), eyer (<eğer) (TİA, 82), ḳıyat (<ḳağıt)[14] (TİA, 82).

BTA: buydeyleri (<buğdayları) (BTG, 95).

KTA: dāyına (<dağına[15]) (KİA, 51).

y<ğ<k/g değişmesi

İç seste:

DTA: izniye (<iznik'e) (EİA, 44), yimeye (<yemeğe) (EİA, 44), biyendi (<beğendi) (EİA, 44), deyirmene (<değirmene) (EİA, 44), beyenirse (<beğenirse) (TİA, 82), çiyniyısın (<çiğniyorsun) (BİA, 77), iylen (<eğlen) (BİA, 77), asteymen (<asteğmen) (BİA; 77).

BTA: biyenmì (<beğenmiyor) (BTG, 95), ciyerini (<ciğerini) (BTG, 95), deyil (<değil) (BTG, 95).

KTA: eylence (<eğlence) (SİA, 62), **KTA:** ciyer (<ciğer) (KDB, 64), dey mi (<değil mi) (KİA, 50), biyenirse (<beğenirse) (KİA, 51), düyünner (<düğünler) (KİA, 51).

v<ğ<ḳ değişmesi

İç seste:

DTA: avşam (<aḳşam) (EİA, 44).

KTA: avşam (aḳşam) (KDB, 67; KİA, 51).

v<ğ<ġ değişmesi

İç seste:

DTA: suvan (<soğan< ET., OT.: soġan/suġan) (EİA, 44; BİA, 77), buvuşuvarım (<boğuşuyorum< ET.:boġuş-) (EİA, 44), yıvırmā (<yoğurmaya< ET.:yuġur-) (BİA, 77), yıvın (<yığın<ET.: yıġ-) (BİA, 77).

BTA: duvancalılālen (<doğancalılarla< ET.:tuġanca) (BTG, 96).

KTA: bovusēz (<boğuşuyoruz) (SİA, 62), dovmuş (<doğmus< ET.:toġ-) (SİA, 62), avır (<ağır< ET.:aġır) (SİA, 62), suvan (<soğan) (SİA, 62), sovuk (<soğuk<soġuḳ) (KDB, 64), suvan (<soğan) (ÇKA, 46), bovuştu (<boğuştu) (ÇKA, 46), suvan (<soğan) (KİA, 51; KAA, 177), buva (<boğa<ET.buġa) (RTA, 10), yıvın (<yığın<ET.yıġ-) (RTA, 10).

v<b değişmesi

Ön seste:

DTA: "Babaeski Pomak ve Gacal ağızlarında vardır" (Hünerli, 2006: 80): vi (<bir) (BİA, 80).

İç seste:

DTA: tavi (<tabi) (BİA, 80).

BTA: favliḳa (<fabriḳa) (BTG, 95), buvasından (<babasından) (BTG, 95).

KTA: buvam (<babam) (SİA, 62).

[13] buğday<buġday˛budġay
[14] ḳağıt<Fr. kāġad
[15] dağ<taġ

b̲<b değişmesi

Babaeski ağızlarında sık görülür.

Ön seste:

DTA: b̲ulġaristan (<bulġaristan) (BİA, 80).

İç seste:

DTA: tab̲i (<tabi) (BİA, 80),çab̲ıḳun (<çabuḳun) (BİA, 80).

m<b değişmesi

Bu değişme genelde aslî şekli muhafaza etmektedir:

DTA: menim (<benim) (EİA, 44), men (<ben) (BİA, 78), munlara (<bunlara) (BİA, 78).

KTA: menim (<benim) (KİA,51).

Ön seste:

DTA: murun (<burun) (TİA, 83).

n<k değişmesi

İç seste:

DTA: elentiriklēde (<elektriklerde) (EİA, 45).

ş<ç değişmesi

"Bu ünsüz değişmesi özellikle Kıpçak Türkçesinde görülen bir ses olayıdır. Kıpçakların da Balkan coğrafyasında yaşadıkları bilinmektedir." (Demir, 2000: 7-8)[16]

İç seste:

DTA: aştık (<açtık) (EİA, 45), iştiler (<içtiler) (EİA, 45), genşlē (<gençler) (EİA, 45), ḳaştın (<ḳaçtın) (TİA, 83), uŞmuşlar (<uçmuşlar) (BİA, 79).

BTA: yamaştan (<yamaçtan) (BTG, 95), işlik (<içlik) (BTG, 96), üşte (<üçte) (KİA, 51).

KTA: geştin (<geçtin) (SİA, 63), saşlı (<saçlı) (SİA, 62), genşler (<gençler) (KAA, 179), bişti (<biçti) (KAA, 179), işti (<içti) (RTA, 10).

Son seste:

DTA: kırbaş (<ḳırbaç) (EİA, 45), kireş (<kireç) (TİA, 83), ilaş (<ilaç) (TİA, 83), üş (<üç) (BİA, 79).

BTA: hiş (<hiç) (BTG, 110), süzgeş (<süzgeç) (BTG, 110), topaş (<topaç) (BTG, 110), yamaş (<yamaç) (İİA, 62), genş (<genç) (İİA, 62).

KTA: iş (<hiç) (SİA, 62), sütlaş (<sütlaç) (ÇKA, 44), ḳaş (<ḳaç) (ÇKA, 44).

j<ç değişmesi

Son seste:

DTA: üj (<üç) (BİA, 79), oruj (<oruç) (BİA, 79).

BTA: üj (<üç) (İİA, 71).

[16] Gülsevin'e göre çevre şartı dikkate alınarak Kıpçakça olup olmadığına karar vermek yerinde olur. Kıpçakça olan lehçelerde ş<ç değişimi her durumda görülmektedir. Oysa *içen işdi* örneğinde kapalı hecenin sonunda sızıcılaşma görülürken, iki ünlü arasında kaldığında /ç/ olarak kalıp sızıcılaşmamaktadır. (Gülsevin, 2013: 54)

j<c değişmesi

İç seste:

DTA: ķāvejiydi (<ķahveciydi) (BİA, 79), geje (<gece) (BİA, 79), ājı (<hacı) (BİA, 79).

KTA: oķuyjam (<oķuyacağım) (SİA, 62), alıverjen (<alıvereceksin) (SİA, 62), tarìjam (<tarayacağım) (ÇKA, 45), veriljek (<verilecek) (ÇKA, 45), süpürgeji (<süpürgeci) (ÇKA, 46), bajānda (<bacağında) (ÇKA, 46), ķojōban (ķoca baban) (ÇKA, 456mejbur (<mecbur) (ÇKA, 46).

j<ş değişmesi

Son seste:

BTA: oj bej (<hoş beş) (İİA, 62), dolmuj (<dolmuş) (İİA, 62).

Ş<ş değişmesi

İç seste:

BTA: iŞte (<işte) (İİA, 63), yetiŞtim (<yetiştim) (İİA, 63).

Son seste:

BTA: beŞ (<beş) (İİA, 63), gelmiŞ (<gelmiş) (İİA, 63).

Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişim

ş<j değişmesi

Son seste:

KTA: baġaş (<baġaj) (KDB, 64).

n<m değişmesi

İç seste:

DTA: şindi (<şimdi) (TİA, 84; BİA,80), çenber (<çember) (TİA, 84).

BTA: şindiki (<şimdiki) (BTG, 95).

KTA: şindi (<şimdi) (SİA, 63), büründcük (<bürümcük) (SİA, 63), **KTA:** şindikiler (<şimdikiler) (ÇKA, 47), şindi (<şimdi) (KİA, 52)

m<n değişmesi

İç seste:

KTA: ķarımca (<ķarınca) (SİA, 63; RTA, 10), ġarımca (<ķarınca) (KİA, 53).

Son seste:

DTA: āferim (<aferin) (TİA 84), ambar (<anbar) (BİA, 80).

y<n değişmesi[17]

İç seste:

DTA: osmanlıyın (<osmanlının) (TİA, 85), içindekiye (<içindekine) (TİA, 85).

BTA: göynümde (<gönlümde) (BTG, 97).

KTA: ķapıyın (<ķapının) (SİA, 63).

[17] Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız (Demir, 2003: 51-58)

y<ğ değişmesi

İç seste:

DTA: fesliyenci (<fesleğenci) (EİA, 44), ḳıyatçı(<ḳağıtçı) (EİA, 44).

y<h değişmesi

İç seste:

DTA: şeyit (<şehid) (TİA, 84), cāyil (<cahil) (TİA, 83), sāyibi (<sahibi) (TİA, 84).

BTA: sāyibileri (<sahipleri) (BTG, 96), sayip (<sahip) (İİA, 71), **KTA:** nasiyatlar (<nasihatler) (SİA, 62), sayıbı (<sahibi) (SİA; 62).

KTA: cāyil (<cahil) (KDB, 65), feyme (<fehime) (ÇKA, 46), sāyi (<sahi) (ÇKA,46), zeyir (<zehir) (ÇKA, 46).

v<y değişmesi

İç seste:

KTA: kövde (<köyde) (SİA, 62), kövün (<köyün) (ÇKA, 47).

Son seste:

BTA: küv (<köy) (BTG, 110).

KTA: küve (<köye) (KİA, 52), köv (<köy) (RTA, 11).

h<f değişmesi:

Ön seste:

DTA: holluḳtan (<folluktan) (EİA, 41).

l<r değişmesi

Ön seste:

KTA: lüzgar (<rüzgar) (SİA, 63).

İç seste:

DTA: bāli (<bari) (TİA, 85), davullalan (<davullarla) (BİA, 80), belber (<berber) (BİA, 80).

KTA: tülbe (<türbe) (VT, 86), baḳılarak (<baḳınarak) (SİA, 63), melmeri (<mermeri) (ÇKA, 46; RTA, 13), güleşecek (<güreşecek) (ÇKA, 46), yörüyelek (<yürüyerek) (KİA, 53), öldek (<ördek) (KAA, 179), ālayalaḳ (<ağlayaraḳ) (KAA, 179), pülüs (<pürüz) (RTA, 11).

Son seste:

KTA: egel (<eğer) (ÇKA, 46), ḳumpil (<ḳumpir) (RTA, 11).

r<l değişmesi

İç seste:

DTA: armıyo (<almıyor) (BİA, 80).

n<r değişmesi

Son seste:

DTA: ḳadan (<ḳadar) (TİA, 85; BİA,80).

y<r değişmesi

İç seste:

DTA: seferbeylik (<seferberlik) (BİA, 81).

KTA: giyelim (<girelim) (SİA, 63).

ş<s değişmesi

İç seste:

DTA: paşport (<pasaport) (TİA, 85; BİA, 80), yeşır (<esir) (BİA, 80).

s<ş değişmesi

İç seste:

DTA: "Bulgaristan göçmenlerinde rastlanır" (Hünerli, 2006: 81): arastırıyosunuz (<araşırıyorsunuz) (BİA, 81), sumnu (<şumnu) (BİA, 81).

KTA: paşaportal (<pasaportla) (KİA, 53).

l<n değişmesi

İç seste:

DTA: defile (<define) (TİA, 85), dölüm (<dönüm) (BİA, 81).

KTA: filcan (<fincan) (SİA, 63), filcan (<fincan) (KDB, 65; RTA; 13), paltlon (<pantolon) (ÇKA, 46).

n<l değişmesi

İç seste:

KTA: aḳşamnìn (<aḳşamleyin) (ÇKA, 47).

n<y değişmesi

Son seste:

DTA: patlıcay (<patlıcan) (BİA, 81).

n<ğ değişmesi

İç seste: **KTA:** deniştìdi (<değiştirdi[18]) (SİA, 62), deniştirmē (<değiştirmeye) (ÇKA, 47).

r<k değişmesi

İç seste:

KTA: yürsek (<yüksek) (ÇKA, 46).

v<h değişmesi

İç seste:

DTA: yavudi (<yahudi) (BİA, 81).

2.2.1.4. Süreksizleşme

c<j değişmesi

Yabancı kelimelerde -özellikle "jandarma" kelimesinde- tespit edilmiştir.

[18] ET.: teŋiş-/teğiş-

Ön seste:

DTA: candārmamış (<jandarmaymış) (EİA, 47), viraca (<viraja) (EİA, 47), cipe (<jipe) (EİA, 47), ġaracın (<ġarajın) (TİA, 86), candarmalar (<jandarmalar) (TİA, 86; BİA, 84).

KTA: candarma (<jandarma) (KDB, 64; KİA, 53).

ķ<ḫ değişmesi

Ön seste:

BTA: ķuşaf <ḫoşaf (BTG, 91).

p<f değişmesi

Ön seste:

KTA: payton (<fayton) (SİA, 64; RTA, 10), pırıldaķ (<fırıldaķ) (SİA, 64), paytonu (<faytonu) (ÇKA, 47).

Son seste:

DTA: vaķıp (<vaķıf) (TİA, 80).

d<y değişmesi

Ön seste:

BTA: duķārķı (<yuķarıki) (BTG, 91).

f<h değişmesi

İç seste:

DTA: saforşsa (<sarhoşsa) (TİA, 86).

ç<ş değişmesi

İç seste:

DTA: peçkir (<peşkir) (BİA, 84), çişelere (<şişelere) (BİA, 84).

b̲, b<v değişmesi

Tespit edilen bazı örneklerde aslî şekillerin korunduğu görülmektedir:

DTA: barmış (<varmış< ET. bar) (BİA, 84), eb̲lerimiz (<evlerimiz< ET. eb) (BİA, 84).

Önseste:

DTA: burur (<vurur) (BİA, 84).

İç seste:

DTA: ķayınb̲aldem (<ķayınvalidem) (BİA, 84).

ķ<r değişmesi

Son seste:

KTA: ķadaķ (<ķadar) (SİA, 64).

Süreksiz Ünsüzler Arası Değişme

k/ķ< p değişmesi

Edirne ili ağızlarında yaygındır: gelik (<gelip) (EİA, 47), çıķarıķ (çıķarıp) (EİA, 47).

KTA: kesik (<kesip) (KİA, 54), toplayik (<toplayıp) (KİA, 54).

c<d değişmesi

İç seste:

BTA: şinci (<şimdi) (BTG, 97), şinciki (<şimdiki) (BTG, 97).

t<h değişmesi

İç seste:

KTA: sabattan (<sabahtan) (ÇKA, 47).

2.2.1.5. Ünsüz Benzeşmesi

"Bir dil biriminde yer alan seslerin çıkış yeri veya çıkış biçimi bakımından birbirlerine yaklaşması, benzeşme olarak bilinir." (Karaağaç, 2010: 65)

2.2.1.5.1. İlerleyici Benzeşme

"Söz içindeki seslerden birinin kendinden sonrakini etkileyerek çıkış yeri ve biçimi bakımından kısmen veya tamamen kendine benzetmesi olayıdır." (Karaağaç, 2010: 66)

a) Yarı Benzeşme

"Gerçek anlamda benzeşmelerdir; benzeşmenin sonucu aynılaşma ile bitmez".(Karaağaç, 2010:66)

-mn-<-ml-

Çokluk ekinde görülür:

DTA: bobamnar (<babamlar) (EİA, 28), tūmnarı (<tohumları) (EİA, 48), aḳşamnarı (<aḳşamları) (TİA, 87), bayramnar (<bayramlar) (BİA, 85).

BTA: hısımnara (<hısımlara) (BTG, 99), annemner (<annemler) (BTG, 99), rumnāllen (<rumlarla) (BTG, 99), rumnarı (<rumları) (İİA, 61).

KTA: isimneri (<isimleri) (SİA, 67), gūmnē (<güğümler) (ÇKA, 49), adamnā (<adamlar) (ÇKA, 49), aḳşamnarı (<aḳşamları) (KİA, 54), avşamna (<aḳşamla) (RTA, 13).

İsimden fiil yapma –lA ve isimden isim yapma -lI, -lIk ekilerinin birleşmelerinde görülür:

DTA: çimneşir (<çimleşir) (EİA, 48).

BTA: nemnendiridik (<nemlendirirdik) (BTG, 99), āşamnıḳ (<aḳşamlıḳ) (BTG, 99), görümnük (<görümlük) (BTG, 99), ölümnü (<ölümlü) (İİA, 66).

Vasıta ekinde görülür:

DTA: kilimnen (<kilimle) (EİA, 48), abimnen (<abimle) (BİA, 85).

BTA: tìzemnen (<teyzemle) (BTG, 99), ḳalemnen (<ḳalemle) (BTG, 99).

KTA: alamna (<halamla) (ÇKA, 49), yudumna (<yudumla) (ÇKA, 49).

-lAyIn ekinin birleşmesinde görülür:

DTA: aḳşamnayın (<aḳşamleyin) (EİA,48).

BTA: āşamneyin (<aḳşamleyin) (BTG, 99),āşemnìn (<aḳşamleyin) (BTG, 99).

KTA: avşamnatın (<aḳşamleyin) (KDB, 81), avşamnìn (<aḳşamleyin) (ÇKA, 49).

Ayrıca şu örneklerde görülür:

DTA: gömnēni (<gömleğini) (EİA, 48).

BTA: damnası (<damlası) (BTG, 99), namnıya (<namluya) (BTG, 99), damna (<damla) (İİA, 66; KDB, 81; ÇKA, 49).

-mb-<-nb-

DTA: ombaşı (onbaşı) (EİA, 48), ombeş (<onbeş) (EİA, 48).

BTA: ombeş (<onbeş) (BTG, 99), ombaşı (<onbaşı) (BTG, 99), om beş(<on beş) (İİA, 66).

KTA: bombon (<bonbon) (SİA, 67), istambolda (<istanbulda) (SİA, 67), om bej (<onbeş) (ÇKA, 49; KİA, 55).

b) Tam Benzeşme

-nn-<-nl-

Çokluk ekinde görülür:

DTA: hayvannarımız (<hayvanlarımız) (EİA, 48), dermenner (<değirmenler) (EİA, 48), samannıḳ (<samanlıḳ) (EDA, 139), unnar (<onlar) (TİA, 87), bunnar (<bunlar) (BİA, 85), ḳazannara (<ḳazanlara) (BİA, 86).

BTA: tütünnere (<tütünlere) (BTG, 100), düünner (<düğünler) (BTG, 100), şunnar (<şunlar) (İİA; 60), ḳadınnar (<ḳadınlar) (İİA, 60).

KTA: bunnar (<bunlar) (VT, 82), ìsannarı (<insanları) (SİA, 65), çimenneri (<çimenleri) (SİA, 65), onnā (<onlar) (KDB, 81), aḳrannarım (<aḳranlarım) (ÇKA, 50), pelvannara (<pehlivanlara) (ÇKA, 50), günner (<günler) (KİA, 55), samannar (<samanlar) (KAA, 181), anna- (<anla-) (RTA, 13).

İsimden isim yapma -lI, -lIk eklerinde ve isimden fiil yapma –lA ekinde görülür:

DTA: derinnì (<derinliği) (EİA, 49), delikannı (<deliḳanlı) (EİA, 49),nişannı (<nişanlı) (BİA, 85), gelinnik (<gelinlik) (BİA, 85).

BTA: dinnendin (<dinlendin) (BTG, 100), ūlennikler (<öğlenlikler) (BTG, 100), şennik (<şenlik) (BTG, 100), osmannıca (<osmanlıca) (İİA, 61), düşmannıḳ (<düşmanlıḳ) (İİA, 61).

KTA: gelinnıḳ (<gelinlik) (VT, 82), günnük (<günlük) (SİA, 65), osmannı (<osmanlı) (SİA, 65), bostannıḳ (<bostanlıḳ) (KDB, 81), deliḳannı (<deliḳanlı) (KDB, 81), dumannıḳ (<dumanlıḳ) (ÇKA, 50), zenginnik (<zenginlik) (ÇKA, 50), dinnesem (<dinlesem) (ÇKA, 50).

Vasıta hâli ekinde görülür:

BTA: zamannan (<zamanla (BTG, 100), ısırānnan (<ısırġanla) (BTG, 100), dedennen (<dedenle) (BTG, 100), bulġaristanna (bulġaristanla) (İİA, 61).

KTA: günne (<günle) (SİA, 66), benne (<benle) (SİA, 66), ablanna (<ablanla) (ÇKA, 50), onna (<onunla) (ÇKA, 50).

Şu örneklerde de görülür:

DTA: annadın nı (<anladın mı) (EİA, 49), anattīmız (<anlattığımız) (TİA, 87), yannız (<yalnız) (TİA, 87), annadır (<anlatır) (TİA, 88).

KTA: annattım (<anlattım) (VT, 82), yannış (<yanlış) (SİA, 65), annayēsin (<anlıyorsun) (SİA, 65), iskemne (<iskemle) (KDB, 81).

-mm-<-ml-

BTA: elcēzimme (<elceğizimle) (BTG, 101).

-pp-<-bb

DTA: yārappim (<yārabbim) (EİA, 49).

-pp-<-y- ø –r

DTA: yapādı (<yapıyordu) (EİA, 49), öpperi (<öpüyor) (EİA, 49).

-çç-<-ç- ø –c-/ -çc-

DTA: ḳaççaḳmış (<ḳaçacaḳmış) (EİA, 49), ḳapḳaççı (<ḳapkaç-cı) (TİA, 88), geççen (<geçeceksin) (TİA, 88).

-nn-<-nr-

DTA: sonnakısı (<sonrakisi) (EİA, 49), sonna (<sonra) (BİA, 86).

-yy- <-ğ- ø –y-

DTA: güveyye (<güveğiye) (EİA, 49).

-d-/-d-<-d-/-t-

DTA: aldadalım (<aldatalım) (EİA, 49).

-nn-<-nm-

DTA: annadın nı (<anladın mı) (EİA, 49).

-nn-<-nd-

DTA: efennim (<efendim) (EİA, 49).

-nn-<-md-

KTA: şinni (<şimdi) (ÇKA, 51).

-nd-<-md-

BTA: şindi (<şimdi) (İİA, 62).

KTA: şindi (<şimdi) (VT, 82), şindi (<şimdi) (SİA, 65), şindi (<şimdi) (SİA, 67; KDB, 82; ÇKA, 51).

-ll-<-ly-

DTA: fasülle (<fasülye) (BİA, 86).

BTA: bālle (<balya) (BTG, 101), fasille (<fasülye) (BTG, 101), bezēlle (<bezelye) (BTG, 101).

-nn-<-yl-

Üçüncü teklik iyelik ekinden sonra vasıta eki getirildiğinde görülen bir ses olayıdır:

DTA: gömnēnnen (<gömleğiyle) (EİA, 50), arabasınnan (<arabasıyla) (EİA, 50), yarımınna (<yardımıyla) (EİA, 50), çocuḳlarınnan (<çocuklarıyla) (TİA, 88), şekerinne (<şekeriyle) (TİA, 88).

BTA: tatlısınnan (<tatlısıyla) (BTG, 100), elinnen (<eliyle) (BTG, 100), kökünnen (<köküyle) (BTG, 100).

KTA: arabalānnan (<arabalarıyla) (SİA, 66), epsinnen (<hepsiyle) (SİA, 66), çocūnna (<çocuğuyla) (ÇKA, 51), sözünne (<sözüyle) (ÇKA, 51), sābinne (<sahibiyle) (ÇKA, 51), ipinnen (<ipiyle) (KİA, 55).

-vv-<-yv-

DTA: evva (<eyvah) (EİA, 50).

KTA: evvā (<eyvah) (ÇKA, 51), evvāh (<eyvah) (RTA, 13).

-ss-<-sl-

BTA: āssı (<aslı) (BTG, 101).

-şş-<-şy-

BTA: eşşa (<eşya) (BTG, 101).

2.2.1.5.2. Gerileyici Benzeşme

"Söz içindeki seslerden birinin kendinden öncekini etkileyerek çıkış yeri ve biçimi bakımdan kısmen veya tamamen kendine benzetmesi olayıdır." (Karaağaç, 2010: 66)

-ll-<-rl-

DTA: alıllar (<alırlar) (EİA, 50), çalollā (<çalıyorlar) (EİA, 50), davullālan (<davullarla) (BİA, 87), deyeller (<diyorlar) (BİA, 87), bulullar (<bulurlar) (BİA, 87).

BTA: ḳoyāller (<ḳoyarlar) (BTG, 101), unnāllen (<onlarla) (BTG, 101), tekēllek (<tekerlek) (BTG, 101), dādāller (<dağıtıyorlar) (BTG, 101), diyollar (<diyorlar) (İİA, 62), eġeyollar (<ekiyorlar) (İİA, 62).

KTA: doldurellā (<dolduruyorlar) (SİA, 67), yapollā (<yapıyorlar) (SİA, 67), alollā (<alıyorlar) (KİA, 55), deyollā (<diyorlar) (KİA, 55), içiyollar (<içiyorlar) (KAA, 178), sünkelle- (<süngerle-) (RTA, 13), ġurullan- (<ġururlan-) (RTA, 13).

-ss-<-şs-

DTA: bes͡sene (<beş sene) (EİA, 50).

BTA: ḳonussun (<ḳonuşsun) (BTG, 101), ḳızıssın (<ḳızışsın) (BTG, 101).

-m- ø –m-< -b- ø –m-

DTA: mismillah (<bismillah) (EİA, 50).

-mm-<-nm-

KTA: yaptımmı (<yaptın mı) (KAA, 181).

-şş-<-nş-

DTA: işşallah (<inşallah) (EİA; 50).

BTA: işşallā (<inşalah) (BTG, 102).

KTA: işalla (<inşallah) (ÇKA, 51).

-şş-<-kş-

BTA: aşşam (<aḳşam) (BTG, 102).

-şş-<-rş-

BTA: peşşimbe (<Perşembe) (BTG, 102).

-şş-<-hç-

BTA: başşeyi (<bahçeyi) (BTG, 102).

-cc-<-zc-

DTA: accıḳ (<azcık) (EİA, 50; BİA, 87).

BTA: āccıḳ (<azcıḳ) (BTG, 101).

-yy-<-ğ- ø –y-

DTA: yāyyı (<yağıyor) (EİA, 50).

-tt-<-ht-

DTA: ittiyar (<ihtiyar) (EİA, 51).

-ss-<-ts-

DTA: yassı (<yatsı) (EİA, 51;BİA,87).

BTA: yassıya (<yatsıya) (BTG, 102).

KTA: yassı (<yatsı) (ÇKA, 51).

-ss-<-ns-

DTA: undas͡sora (<ondan sonra) (EİA, 51).

-çç<-d- ø- c-

DTA: giççek (<gidecek) (EİA, 51).

-çç-<-hç-

BTA: boççalara (<bohçalara) (BTG, 101).

-ss-<-ls-

DTA: ossun (<olsun) (EİA, 51), nasıssa (<nasılsa) (EİA, 51).

-ss<-rs-

DTA: bis͡sene (bir sene) (TİA, 88).

-çç-<-t- ø

DTA: haççe (<hatice) (EİA, 51).

KTA: aççe (<hatice) (ÇKA, 51), haççe (<hatice) (KAA, 175; RTA, 13).

-ss-<-zs-

Genellikle geniş zamanın olumsuz şekli -mAz eki ile ikinci ve üçüncü teklik şahıs şart ekleri arasında görülen bir ses olayıdır:

DTA: inanmassın (<inanmazsın) (EİA, 51), gitmessen (<gitmezsen) (EİA, 51), olmassa (<olmazsa) (EİA, 51), çıḳamassın (<çıḳamazsın) (TİA, 88), yapamassın (<yapamazsın) (TİA, 88), istemessem (<istemezzem) (BİA, 87), satmassın (<satmazsın) (BİA; 87).

BTA: tussus (<tuzsuz) (BTG, 101), yülmēssem (<ölmezsem) (BTG, 101).

KTA: ḳısças (<ḳızacağız) (VT, 82), ḳıssız (<ḳızsız) (ÇKA, 52), temisse (<temizse) (ÇKA, 52), almassanız (<almazsanız) (KİA, 56), gelmessen (<gelmezsen) (KAA, 181).

-zz-<-lz-

DTA: mazzemeci (<malzemeci) (BİA, 86).

-zz-<-cz-

DTA: ezzacıbaşı (<eczacıbaşı) (BİA, 87).

KTA: ezzācı (<eczacı) (RTA, 13).

-ss-<-ys-

KTA: ossa (<oysa) (ÇKA, 52).

2.2.1.6. Ünsüz Türemesi

a) Ön Seste Ünsüz Türemesi

"Ünlü ile başlayan bazı sözlerin ilk hecelerindeki zayıf söz başı ünlülerinin ses değerini korumak üzere /h/ gibi boğumlanma noktaları zayıf olan ünsüzler ile /v/, /y/ gibi yarı ünlülerin türemesi olayı biçiminde görülür." (Karaağaç, 2010: 95).

"h" ünsüzü

DTA: helbet (<elbet) (EİA, 58), hayran (<ayran) (EİA, 58), hārış (<arş) (TİA, 90), hārif (<ārif) (TİA, 90), hannem (<annem) (BİA, 88), hambara (ambara) (BİA, 88).

BTA: harabalan (<aranayla) (BTG, 92), hacalından (<ecelincen) (BTG, 92), hüle (<öyle) (BTG, 92), helbet (<elbette) (BTG, 92).

KTA: hebcet (<ebcet) (VT, 85), helbet (<elbet) (KDB, 87; KAA, 177; RTA, 11), hateşe (<ateşe) (KİA, 56), hambar (<ambar) (RTA, 11), horuç (<oruç) (RTA, 11).

"y" ünsüzü

DTA: yedirneyi (<edirneyi) (EİA, 58), yesir (<esir) (EİA, 58),yibrik (<ibrik) (EİA, 58), "Tekirdağ İli ağızlarında Bulgaristan göçmenlerinde daha çok görülür" (Tosun, 2006: 89): yelçi (<elçi) (TİA, 89), yüretirdik (<öğretirdik) (TİA, 89), yemekli (<emekli) (TİA, 89), yeşir (<esir) (BİA, 88).

BTA: yesir (<esir) (BTG, 93), yistemeycem (<istemeyeceğim) (BTG, 93), yisirġanna (<ısırġanla) (BTG, 93).

KTA: yesir (esir) (SİA, 73), yılacımı (<ilacımı) (ÇKA, 58), yekmeg (<ekmek) (KİA, 56).

b) İç Seste Ünsüz Türemesi

İç seste ünsüz türemesi çoğunlukla yabancı kelimelerde telaffuzu kolaylaştırmak için görülmektedir.

"h" ünsüzü

BTA: sahat (<saat) (BTG, 104), sahtenlerden (<satenlerden) (BTG, 104).

KTA: mahtem (<matem) (VT, 85), sahat (<saat) (VT, 86).

"l" ünsüzü

KTA: uzaldalım (<uzatalım) (ÇKA, 59).

"n" ünsüzü

DTA: çeşint (<çeşit) (EİA, 58).

KTA: çeşint (<çeşit) (SİA, 73; KDB, 87; ÇKA, 59).

"s" ünsüzü

DTA: ķasasturayı (<ķasaturayı) (BİA, 89).

"v" ünsüzü

DTA: duva (<dua) (EİA, 59; BİA, 89), zuval (<sual) (EİA, 59).

BTA: duva (<dua) (BTG, 104).

KTA: duvasına (<duasına) (SİA, 73; ÇKA, 59).

"y" ünsüzü

DTA: pusulya (<pusula) (EİA,58), sayıt (<sait) (EİA, 59), ismayıl (<ismail) (EİA, 59), āyileyi (<aileyi) (EİA, 59), müsāyit (<müsait) (TİA, 90), reyis (<reis) (TİA, 90), nayip (<naib) (BİA, 88).

BTA: melāyike (<melaike) (BTG, 104), āyilesine (<ailesine) (BTG, 104).

KTA: ayle (<aile) (KİA, 56),

c) Son Seste Ünsüz Türemesi

"k" ünsüzü

DTA: ġayrıḳ (EİA, 59), şindik (<şimdi) (EİA, 59), ḳayrıḳ (<ġayrı) (BİA, 90).

BTA: şimdik (<şimdi) (BTG,111), ḳayrıḳ (<ġayrı) (BTG, 112), şindik (<şimdi) (İİA, 67).

KTA: tānek (tane) (ÇKA, 59).

"m" ünsüzü

DTA: bi kerem (<bir kere) (EİA, 59), bilem (<bile) (EİA, 59), yoḳsam (<yoḳsa) (TİA, 91), belkim (<belki) (BİA, 90).

BTA: bülem (<böyle) (BTG, 112), illem (<illa) (BTG, 112), kerem (<kere) (BTG, 112), bālim (<bari) (İİA, 66).

KTA: bilem (<bile) (SİA, 73), bekim (<belkim) (SİA, 73), ille (<ille) (ÇKA, 59), bilem (<bile) (ÇKA, 59), ilkim (<ilki) (KİA, 57).

"n" ünsüzü

DTA: artıḳın (<artıḳ) (EİA, 59), ḳayrıḳın (<ġayrı) (EİA,59), rumlan (<rumla) (TİA, 91), ġayrıḳın (<ġayrı) (TİA, 91), halbukin (<hâlbuki) (BİA, 90), azcıḳın (<azcıḳ) (BİA, 90), amcanlan (<amcanla) (BİA, 91), hadin (<hadi) (İİA, 66).

KTA: zorlan (<zorla) (ÇKA, 59).

"t" ünsüzü

BTA: pisġot (<bisküvi) (BTG, 111).

KTA: peşint (<peşin) (ÇKA, 59).

"y" ünsüzü

DTA: baltay (<balta) (BİA, 90), sōrey (<sonra) (BİA, 90).

2.2.1.7. Ünsüz Düşmesi

"Türkçede akıcılığı sağlamak için bazı ünsüzlerin düştüğü görülür." (Coşkun, 2015: 73) Trakya ağızlarında en çok "h" ve "y" seslerinin düştüğü tespit edilmiştir. "h" sesi düşmesi bölge için karakteristik bir olaydır.

a) Ön Seste Ünsüz Düşmesi

"h" ünsüzü

"h" ünsüzünün düşmesi genellikle uzun ünlü meydana getirir. Rumeli ağzında "h" ünsüzünün kullanılmayışı Rumeli ağızlarının karakteristik özelliklerinde biridir. (Hünerli, 2006:91)

DTA: atırlayam (<hatırlıyorum) (EİA, 52), astayım (<hastayım) (EİA, 52), angi (<hangi) (EİA, 52), üseyin (<hüseyin) (EİA, 52), atice (<hatice) (EİA, 52), āne (<hane) (TİA, 92), erkes (<herkes) (TİA, 92), āyır (<hayır) (BİA, 91), ōşnuḳ (<hoşluḳ) (BİA, 92).

BTA: astayım (<hastayım) (BTG, 93) ayde (<haydi) (BTG, 93), ayvannālan (<hayvanlarla) (BTG, 93),em (<hem) (BTG, 93).

KTA: adi (<hadi) (VT, 85), angi (<hangi) (VT, 85), epsi (>heps) (SİA, 69), edyesini (<hediyesini) (SİA, 69), or gȭdü (<hor gördü) (SİA, 69), ızlı (<hızlı) (ÇKA, 54), anım (<hanım) (ÇKA, 54), er (<her) (ÇKA, 54), üseyin (<hüseyin) (KİA, 57), ep (<hep) (KİA, 57).

"m" ünsüzü

DTA: uabbet (<muabbet) (EİA, 52).

"ş" ünsüzü

DTA: imdi (<şimdi) (TİA, 93).

"v"ünsüzü

Kelimede aslî şeklini koruma temayülü görülmüştür:

DTA: urdular (<vurdular< ET. ur-) (EİA, 52), urmuş (<vurmuş< ET. ur-) (TİA, 94), urduydu (<vurduydu< ET. ur-) (BİA, 92).

BTA: ura ura (<vura vura< ET. ur-) (BTG, 93).

KTA: uracak (<vuracak< Et. ur-) (SİA, 70), urjam (<vuracağım< Et. ur-) (ÇKA, 54).

"y" ünsüzü

DTA: inge (<yenge) (EİA, 52), uḳarı (<yuḳarı) (EİA, 52), üç üz (<üç yüz) (EİA, 52), şey aptılar (<şey yaptılar) (EİA, 52), etiştìmde (<yetiştiğimde) (TİA, 93), eter (<yeter) (TİA, 93), üzbaşı (<yüzbaşı) (TİA, 93),ıḳıyoruz (<yıḳıoyruz) (BİA, 92), ingemi (<yengemi) (BİA, 92).

BTA: ösük (<yüzük) (BTG, 93), etişik (<yetişik) (BTG, 93), ifḳa (<yufḳa) (BTG, 93), irmi (<yirmi) (İİA, 69), ürüyordum (<yürüyordum) (İİA, 69).

KTA: uḳarı (<yuḳarı) (SİA, 69), ürē (<yüreği) (SİA, 69), ilan (<yılan) (ÇKA, 54), iyemez (<yiyemez) (ÇKA, 54), imşaḳ (<yumuşaḳ) (ÇKA, 54), etecek (<yetecek) (ÇKA, 54), inge (<yenge) (KİA, 57).

b) İç Seste Ünsüz Düşmesi

İç ses ünsüz düşmeleri Trakya ağızlarında çok sık görülür.

"d" ünsüzü

DTA: efenim (<efendim) (EİA, 53; TİA, 95), şini (<şimdi) (TİA, 98), şimi (<şimdi) (BİA, 95).

BTA: kēni (<kendi) (BTG, 103), günüz (<gündüz) (BTG, 103).

KTA: şini (<şimdi) (ÇKA, 55).

"f" ünsüzü

KTA: çìt (<çift) (ÇKA, 55), yūḳadan (<yufḳadan) (KİA, 59).

"ğ" ünsüzü

"Rumeli ağızlarının genel bir özelliğidir. 'ğ' ünsüz düşmesi kendinden önceki hecenin ünlüsünü uzatır." (Hünerli, 2006: 92)

DTA: ȫlen (<öğlen) (EİA, 53), dālı (<dağlı) (EİA, 53), suanla (<soğanla) (TİA, 96), dȗnler (<düğünler) (TİA, 96), dūma (<doğma) (BİA, 93), ìnesi (<iğnesi) (BİA, 93), ūğraşıyo (<uğraşıyor) (BİA, 93).

BTA: dūru (<doğru) (BTG, 103), sālıḳ (<sağlıḳ) (BTG, 103), buaz (<boğaz) (BTG, 103).

KTA: "Silistre ağzında ğ her zaman düşer" (Karaşinik, 2011: 71): ālamā (<ağlamaya) (SİA, 71), dōru (<doğru) (SİA, 71), diil (<değil) (SİA, 71), dȗn (<düğün) (KDB, 83), yapā (<yapağı) (KDB, 83), yāmır (<yağmur) (ÇKA, 55), sālıkları (<sağlıkları) (ÇKA, 55), ālar (<ağlar) (KİA, 58), sȗt (<söğüt) (KAA, 174), yastīna (<yastığına) (KAA, 176), bās (<boğaz) (RTA, 11), saḳsān (<saḳsağan) (RTA; 11), yapā (<yapağı) (RUA, 91).

"h" ünsüzü

DTA: cepeyi (<cepheyi) (EİA, 53), taranayı (<tarhanayı) (EİA, 53), ferat (<ferhat) (EİA, 53), yaudi (<yahudi) (TİA, 97), bāçeye (<bahçeye) (TİA,97), ḳāve (<ḳahve) (TİA, 97), tēlike (<tehlike) (BİA, 93).

BTA: āmedi (<ahmeti) (BTG, 102), māculluḳ (<muhacirlik) (BTG, 102), tarana (<tarhana) (BTG, 102).

KTA: anatar (<anahtar) (VT, 85), yāni (<yahni) (VT, 85), nout (<nohut) (VT, 85), muammet (<muhammed) (SİA, 71), ḳavaltı (<ḳahvaltı) (SİA, 71), rāmetli (<rahmetli) (SİA, 71), māle (<mahalle) (KDB, 83), tūm (<tohum) (KDB, 83), tātadan (<tahtadan) (ÇKA, 55), mēmet (<mehmet) (ÇKA, 55), bāşiş) (<bahşiş) (ÇKA, 55), pālı (<pahalı) (KİA, 58), ìtyar (<ihtiyar) (KİA, 58), tōm (<tohum)(KAA, 178), raat (<rahat) (KAA, 177), āret (<ahiret) (RTA, 12), nāyet (<nihayet) (RTA, 12),

"k/ḳ" ünsüzü

DTA: bırāmadı (<bıraḳmadı) (EİA, 53), ȗsüz (<öksüz) (EİA, 53), duvacıḳ (<duvaḳcıḳ) (EİA, 53), yȗsek (<yüksek) (BİA, 96), ēşirmiş (<ekşirmiş) (BİA, 96).

BTA: ȗsüz (<öksüz) (BTG, 103), āşam (aḳşam) (<BTG, 103).

KTA: yȗsek (<yüksek) (SİA, 71; RTA, 12), yōsa (<yoḳsa) (Sia, 71), ìşi (<ekşi) (KDB, 83), ȗsüs (<öksüz) (KDB, 83), ȫsürük (<öksürük) (ÇKA, 55), āşamı (<akşamı) (ÇKA, 55), yȗsek (<yüksek) (KAA, 180), ìşimik (<ekşimik) (RTA, 12),

Gelecek zaman ekinde görülür:

DTA: ḳoycādım (<ḳoyacaktım) (EİA, 53), parçalaycādıḳ (<parçalayacaḳtıḳ) (EİA, 53), yatıcāmışlar (<yatacaḳmışlar) (BİA, 96), geçicēmiş (<geçecekmiş) (BİA, 96).

BTA: incēmiş (<inecekmiş) (BTG, 103), ellemecēsinis (<ellemeyeceksiniz) (BTG, 103).

KTA: ḳonacāsa (<ḳonacaḳsa) (SİA, 71), gelecem (<geleceğim<gelecek+im) (KAA, 184), ḳalacādı (<ḳalacaḳtı (<RTA,12).

"l" ünsüzü

DTA: beki (<belki) (EİA, 53; TİA, 97; BİA, 95), osun (<olsun) (EİA, 53), anadın mı (<anladın mı) (EİA, 53).

BTA: bēki (<belki) (BTG, 103), yānışlāmızı (<yanlışlarımızı) (BTG, 103), ḳarānıḳ (<ḳaranlıḳ) (BTG, 103).

KTA: beki (<belki) (VT, 83), ḳāḳıp (<ḳalḳıp) (SİA, 71), gēdi (<geldi) (SİA, 71), bēki (<belki9 (ÇKA, 55), nasıdı (<nasıldı) (ÇKA, 55), gȗsüm (<gülsüm) (KAA, 180).

"n" ünsüzü

DTA: işalla (<inşallah) (EİA, 53), ìsan (<insan) (EİA, 53), eflasyon (<enflasyon) (TİA, 95), işallā (<inşallah) (TİA, 96), sōra (<sonra) (BİA, 95).

BTA: isannar (<insanlar) (BTG, 102), ìtiyarcıḳ (<ihtiyarcıḳ) (BTG, 102), sora (<sonra) (BTG, 102).

KTA: sora (<sonra) (VT, 83; SİA, 71), tuç (<tunç) (VT, 83), ìsan (<insan) (SİA, 71; KDB, 83), ìşallah (<inşallah) (SİA, 71), ìsannar (<insanlar) (ÇKA, 56), sōra (<sonra) (ÇKA, 55), sōra (<sonra) (KİA, 59; RTA, 12), işalla (<inşallah) (RTA; 12).

"r" ünsüzü

DTA: sōnaḳı (<sonraki) (EİA, 53), vāsa (<varsa) (EİA, 53), otumā (<oturmaya) (EİA, 53), getidim (<getirdim) (EİA, 53), çıḳarıdıḳ (<çıḳarırdıḳ) (EİA, 53), ekēdik (<ekerdik) (TİA, 94), dışāda (<dışarıda) (TİA, 94), ḳādeş (<ḳardeş) (TİA, 94), toplamıyolar (<toplamıyorlar) (BİA, 92), diyolar (<diyorlar) (BİA, 92), sōna (<sonra) (BİA, 92), döt (<dört) (BİA, 92).

BTA: vāḳan (<varken) (BTG, 102), çıḳasa (<çıḳarsa) (BTG, 102), tāleye (<tarlaya) (BTG, 102).

KTA: ōda (<orada) (SİA, 70), ātıḳın (<artıḳ) (SİA, 70), tūk (<türk) (SİA, 70), topālaḳ (<toparlaḳ) (KDB, 83), vādıḳ (<vardıḳ) (KDB, 83), çāşamba (<Çarşamba) (ÇKA, 56), ḳāşıdan (<ḳarşıdan) (ÇKA, 55), gidēken (<giderken) (ÇKA, 56), vāmış (<varmış) (KİA, 58; RTA, 12), gȭmesin (<görmesin) (KİA, 58), būġu (<burġu) (RTA, 12),

"s" ünsüzü

DTA: namusuzu (<namussuzu) (EİA, 54), gelmişin (<gelmişsin) (TİA, 96), çocuḳmuşun (<çocuḳmuşsun) (BİA, 95).

BTA: yapmışın (<yapmışsın) (BTG, 104), yimişin (<yemişsin) (BTG, 104).

KTA: ayḳırmışın (<hayḳırmışsın) (ÇKA, 56), yapmışınız (<yapmışsınız) (ÇKA, 56).

"t" ünsüzü

DTA: çiflē (<çiftliğe) (EİA, 54), üslēne (<üstlerine) (EİA, 54), doslā (<dostlar) (EİA, 54), çiflik (<çiftlik) (TİA, 95), astsubay (<astsubay) (BİA, 94), çifçilik (<çiftçilik) (BİA, 94).

BTA: çiflik (<çiftlik) (BTG, 103), ıraslayıp (<rastlayıp) (BTG, 103).

KTA: avşamüsleri (<aḳşamüstleri) (SİA, 71), çifçilik (<çiftçilik) (SİA, 71), rasgele (<rastgele) (ÇKA, 56), çifleri (<çiftleri) (KİA, 58), çifçi (<çiftçi) (KAA, 180).

"v" ünsüzü

DTA: daul (<davul) (TİA, 97), ḳoalacaḳ (<ḳovalayacaḳ) (TİA, 97), dȭmüşler (<dövmüşler) (BİA, 95).

KTA: dȭmedim (<dövmedim) (SİA, 72), ōmaç (<ovmaç) (SİA, 72), çerḳōna (<çerkovna) (ÇKA, 57), dȭdün (<dövdün) (ÇKA, 57), daul (<davul) (KAA, 180), tauḳ (<tavuḳ) (KAA, 180), oḳlā (<oḳlava) (RTA, 12),

"y" ünsüzü

DTA: öle (<öyle) (EİA, 54; BİA, 94), sìrekti (<seyrekti) (EİA, 54); üle büle (<öyle böyle) (EİA, 54), tȭlü (<tüylü) (EİA, 54), çìrek (<çeyrek) (TİA, 94), fasüle (<fasülye) (TİA, 95), yerimiş (<yeriymiş) (TİA, 95), televizonda (<televizyonda) (BİA, 94), söleyim (<söyleyeyim) (BİA, 94), Dağlı ağzında şimdiki zaman çekiminde görülür (Hünerli, 2006: 94): tutu͡ollar (<tutuyorlar) (BİA, 94), gidi͡oller (<gidiyorlar) (BİA, 94).

BTA: āşecìn (<ayşeciğin) (BTG, 103), şitan (<şeytan) (BTG, 103), üle (<öyle) (BTG, 103).

KTA: büük (<büyük) (SİA, 70), mēdan (<meydan) (SİA, 70), iiz (<iyiyiz) (SİA, 70), gìmiş (<giymiş) (ÇKA, 56), şõle (<şöyle) (ÇKA, 56), ordadım (<oradaydım) (ÇKA, 56), gülümserek (<gülümseyerek) (ÇKA, 57), kefinize (<keyfinize) (KİA, 58), nēt (<niyet) (RTA, 12),

"z" ünsüzü

Geniş zamanın olumsuzu basit ve şart çekimlerinde genelde düşme eğilimi görülür:

DTA: vermeseniz (<vermezseniz) (EİA, 54), alamasan (<alamazsan) (EİA, 54), acıḳ (<azcıḳ) (BİA, 96).

BTA: acıḳ (<azcıḳ) (İİA, 67).

c) Son Seste Ünsüz Düşmesi

"ç" ünsüzü

DTA: yama (<yamaç) (BİA, 100),

"ğ" ünsüzü: genellikle düşen "ğ" sesi kendinden önceki ünlünün uzamasına neden olur.

DTA: bā (<bağ) (TİA, 100; BİA, 100), sā (<sağ) (TİA, 100, BİA, 100), tī (<tığ) (TİA, 101), çì (<çiğ) (BİA, 100).

KTA: sā (<sağ) (SİA, 72), yā (<yağ) (SİA, 72), dā (<dağ) (KAA, 177), sā (<sağ) (KAA, 177).

"h" ünsüzü

DTA: Yabancı kelimelerde görülüyor: sabā (<sabah) (EİA, 54; TİA, 101; BİA, 97), silā (<silah) (EİA, 54; TİA, 101; BİA, 97), alla (<allah) (EİA, 54; TİA, 101), vallā (<vallah) (BİA, 97).

BTA: saba (<sabah) (BTG, 111; İİA, 70), nikā (<nikah) (BTG, 111), sali (<salih) (BTG, 111), siyā (<siyah) (İİA, 70), sefte (<siftah) (İİA, 70).

KTA: padişa (<padişah) (VT, 85; ÇKA, 57), cenāb allā (<cenabı allah) (SİA, 72), ḳade (<ḳadeh) (KDB, 83; ÇKA, 57), sabā (<sabah) (ÇKA,57; KAA, 178), alla (<allah) (KİA, 60), siyā (<siyah) (KAA, 178).

"k/ḳ"ünsüzü

DTA: ḳır (<ḳırḳ) (EİA, 54), ancā (<ancaḳ) (BİA, 100), duva (<duvaḳ) (BİA, 100).

BTA: anca (<ancaḳ) (İİA, 67).

KTA: urumce (<örümcek) (VT,81), köpe (<köpek) (VT, 81), mubāre (<mübarek) (VT, 81), örümce āları (<örümcek ağları) (ÇKA, 57; KAA, 180), mubāre (<mübarek) (ÇKA, 57), "Kazanlık Türk ağzında bazı ünsüzlerin düşmesi karakteristiktir. "k" sesinin düşmesi de bunlardandır."(Kakuk, 1958: 180), çile (<çilek) (KAA, 173), gölme (<gömlek) (KAA, 173), örümce (<örümcek) (KAA, 180).

"l" ünsüzü

DTA: nası (<nasıl) (EİA, 55; TİA, 99; BİA, 97), sofuhali (<sofuhalil) (BİA, 97).

BTA: nası (<nasıl) (BTG, 111; İİA, 69).

KTA: nası (<nasıl) (SİA, 72; ÇKA, 57; KİA, 60), ge (<gel) (ÇKA, 57).

"n" ünsüzü

DTA: zate (<zaten) (EİA, 55; TİA, 99; BİA, 98), içi (<için) (EİA, 55; TİA, 99), BTA. zate (<BTG, 111; İİA, 69),içi (<için) (BTG, 111).

KTA: içi (<için) (SİA, 73), zate (<zaten) (ÇKA, 57), görmede (<görmeden) (KAA, 173).

–KAn zarf-fiil ekindeki "n" son sesinde düşme eğilimi vardır[19]:

DTA: derke (<derken) (EİA, 55), doḳurḳa (<doḳurken) (EİA, 55), oturuḳa (<otururken) (EİA, 55), indirike (<indirirken) (TİA, 99), geçēke (<geçerken) (TİA, 99), çocuḳke (<çocuḳken) (BİA, 98), yaşındayḳa (<yaşındayken) (BİA, 98).

BTA: hamileke (<hamileyken) (BTG, 111), dēke (<derken) (BTG, 111).

KTA: geçēke (<geçerken) (ÇKA, 57), başlāḳa (<başlarken) (ÇKA, 57), giderke (<giderken) (KAA, 173).

"r" ünsüzü

DTA: vā (<var) (EİA, 55; BİA, 99), bi (<bir) (EİA, 55; BİA, 99), ḳada (<ḳadar) (TİA, 100).

BTA: vā (<var) (BTG, 112), ġadā (<ḳadar) (BTG, 112), bi (<bir) (İİA, 69).

KTA: bi şe (<bir şey) (VT, 83), öbū (<öbür) (SİA, 72), birē (<birer) (SİA, 72; ÇKA, 57), vā (<var) (KDB, 83), sefē (<sefer) (ÇKA, 57), bi hafta (<bir hafta) (KAA, 178).

Çokluk eki ve 3. Çokluk şahıs ekinde görülür:

DTA: ḳomşulā (<ḳomşular) (EİA, 55), bizimkilē (<bizimkiler) (BİA, 99), buralāda (<buralarda) (BİA, 99), yıḳarlā (<yıḳarlar) (BİA, 99), duruyalā (<duruyorlar) (BİA, 99).

BTA: lambalā (<lambalar) (BTG, 112), oldulā (<oldular) (BTG, 112).

KTA: susamışlā (<susamışlar) (ÇKA, 58), annelē (<anneler) (ÇKA, 58), küplē (<küpler) (ÇKA, 58), saçlā (<saçlar) (KİA, 59), genşle (<gençler) (KAA, 173).

Sonu –r ile biten emir kip ikinci teklik şahıs çekiminde görülür:

DTA: geti (<getir) (EİA, 55), du (<dur) (EİA, 55).

BTA: geti (<getir) (BTG, 112), du (<dur) (BTG, 112).

Şimdiki zaman ekinde görülür:

DTA: okuyu (<okuyor) (EİA, 55), sıḳılıyo (<sıḳılıyor) (EİA, 55), sokuyu (<sokuyor) (TİA, 100), anlıyo (<anlıyor) (BİA, 99), geziyo (<geziyor) (BİA, 99).

BTA: giymeye (<giymiyor) (BTG, 112), geliyi (<geliyor) (BTG, 112).

KTA: geliyo (<geliyor) (KİA, 59), bakıyom (<baḳıyorum) (KAA, 183), geliyo (<geliyor) (KAA, 183).

Geniş zamanın üçüncü teklik şahıs çekiminde görülür:

DTA: ısırı (<ısırır) (EİA, 55), getiri (<getirir) (EİA, 55).

BTA: patlattırı (<patlattırır) (BTG, 112), oturu (<oturur) (BTG, 112), görü (<görür) (SİA, 72).

[19] *–kAn* ekinin yapısındaki *n* ünsüzünün de diğer zarf fiil eklerinde bulunan pekiştirici *n*'den işlev olarak farkı görünmemektedir. Ekin aslî yapısının *–kA* olduğunu iddia etmek, genel dil prensiplerine hiç de aykırı değildir.(Karahan, 2011: 195)

KTA: saldırī (<saldırır) (ÇKA, 58), baḳā (<baḳar) (KİA, 59), olu (<olur) (KAA, 178).

"s" ünsüzü

DTA: domata (<domates) (EİA, 55).

BTA: dumata (<domates) (BTG, 112).

KTA: domati (<domates) (ÇKA, 58).

"t" ünsüzü

DTA: üs (<üst) (EİA, 55; TİA, 98; BİA, 97), serbes (<serbest) (EİA, 55; TİA, 98), çif (<çift) (EİA, 55BİA, 97), niyme (<nimet) (BİA, 97).

BTA: eş dos (<eş dost) (BTG, 112), aptez (<abdest) (BTG, 112).

KTA: serbes (<serbest) (ÇKA, 58), çif (<çift) (KİA, 60; KAA, 180), aptes (<abdest) (KAA, 180).

"y" ünsüzü

DTA: ḳo (<ḳoy) (EİA, 55)[20], kū̄ (<köy) (TİA, 101; BİA, 99), şē (<şey) (BİA, 99), şì (<şey) (BİA, 99).

BTA: bi şe (<bir şey) (BTG, 112).

KTA: kō̄ (<köy) (SİA, 72), güvē (<güvey) (SİA, 72; KDB, 83; KİA, 59; KAA, 173), şē (<şey) (ÇKA, 58), kū̄ (<köy) (KAA, 174)

2.2.1.8. Ünsüzlerin Yer Değiştirmesi (Göçüşme, Metatez)

Bu maddeye baktığımızda iki değişik yer değiştirme tarzına rastlamaktayız:

a. Ünsüz metatezi

DTA: dabırḳa (<darbuḳa) (EİA, 58), gölmek (<gömlek) (EİA, 58), irbik (<ibrik) (EİA, 58), çölmek (<çömlek; BİA, 91) alnaşıldıḳtan sonra (anlaşıldıḳtan sonra) (EİA; 58), dürürül (<dürülür) (BİA, 91), eşkimiklisinin (<ekşimiklisinin) (BİA, 91).

BTA: yastıdan (<yatsıdan) (BTG, 107), kirbit (<kibrit) (BTG, 107), ceyran (<cereyan) (BTG, 107), muaberesinde (<muharebesinde) (İİA, 71).

KTA: çölmek (<çömlek) (SİA, 74; KDB, 83; RTA, 13), nālet (<lanet) (SİA, 74), kirbidi (<kibriti) (ÇKA, 60), gölmē (<gömleği) (ÇKA, 60), dabruḳa (<darbuḳa) (ÇKA, 60), gölme (<gömlek) (KAA, 181), falina (<fanila) (KAA, 181), gölmek (<gömlek) (RTA, 13), neşim (<meşin) (RTA, 13), alvu (<avlu) (RUA, 131).

b. Ünlü metatezi

DTA: kıyatçı (<kağıtçı) (EİA, 32).

KTA: anteri (<entari) (KDB, 83).

2.2.1.9. Ünsüz İkizleşmesi

DTA: maşşalla (<maşaallah) (EİA, 51), güççük (<küçük) (EİA, 51), amman (<aman) (EİA, 51), yeddi (<yedi) (TİA, 102), eşşek (<eşek) (BİAi 101),yappıyorlar (<yapıyorlar) (BİA, 101), çille (<çile) (BİA, 101).

BTA: ḳōcca (<ḳoca) (BTG, 104), çöccükmüş (<çocuḳmuş) (BTG, 104), küççük (<küçük) (BTG, 104), tammām (<tamam) (BTG, 104), yāşşa (<yaşa) (BTG, 105), bitten

[20] Aslında kelime aslî şeklini korumaktadır.

(<birden) (BTG, 105), doḳḳus (<doḳuz) (İİA, 68), eppey (<epey) (İİA, 68), aşşaa (<aşağıya) (İİA, 68).

KTA: ġayyet (<ġayet) (SİA, 68), amma (<ama) (ÇKA, 53), aşşȫle (<ha şöyle) (ÇKA, 69), güççük (<küçük) (KİA, 61), büttün (<bütün) (KİA, 61), güzellim (<güzelim) (KAA, 181), muşmulla (<muşmula) (RTA, 14).

2.2.1.10. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

Çoğunlukla yabancı kelimelerde görülen bir ses olayıdır.

DTA: aḳına (<haḳḳına) (EİA, 51), ḳuvetine (<ḳuvvetine) (EİA, 51), evel (<evvel) (EİA, 51; TİA, 102), tutulā (<tuttular) (EİA, 51), lezeti (<lezzeti) (TİA, 102), mālesi (<mahalle) (TİA, 102; BİA, 101), sünet (<sünnet) (BİA, 101), milet (<millet) (BİA, 101).

BTA: ḳuvetli (ḳuvvetli) (BTG, 105), hedelezde (<hıdrellezde) (BTG, 105), sünet (<sünnet) (BTG, 105), tenefüs (<teneffüs) (İİA, 68), evelden (<evvelden) (İİA, 68).

KTA: aḳınca (<haḳḳınca) (SİA, 68), māle (<mahalle) (SİA, 68; ÇKA, 69), ısız (<ıssız) (SİA, 69), dükandan (<dükkandan) (ÇKA, 69), teşekür (<teşekkür) (ÇKA, 69), evel (<evvel) (ÇKA, 69), evel (<evvel) (KİA, 61; KAA, 181), valā (<vallah) (KİA, 61), māla (<mahalle) (KAA, 175), temus (<temmuz) (KAA, 181).

2.2.1.11. Hece Düşmesi (Hece Yutulması, Hece Eksilmesi, Haploloji)

"Bir kelimede ses bakımından birbirine benzer veya eşit seslerden oluşmuş iki heceden birinin zamanla eriyip kaybolması olayıdır." (Korkmaz, 1992: 116)

Rumeli ağızlarında da

1. İlk hecenin düşmesi,

2. Benzer orta heceden birinin düşmesi,

3. Son hecenin düşmesi,

4. Kelime içindeki farklı bir hecenin düşmesi gibi durumlarda

kendisini gösterir. (Gülensoy, 1984:128)

DTA: oturuyduḳ (<oturuyorduḳ) (EİA, 56), evērcēz (<evereceğiz) (EİA, 56), görüm (<görürüm) (EİA, 57), dērmeni (<değirmeni) (TİA, 103), lāb (<laḳab) (TİA, 103), sūḳ (<soğuḳ) (TİA, 103), toplacaḳsınız (<toplayacaḳsınız) (TİA, 104).

BTA: yuurūz (<yoğuruyoruz) (BTG, 105), genşlìmde (<gençliğimde) (BTG, 106),yandan (<yanından) (BTG, 106),pişirim (<pişiririm) (İİA, 67), veriz (<veririz) (İİA, 67).

KTA: kesēriz (<kesiyoruz) (SİA, 75), içecēz (<içeceğiz) (SİA, 75), te (<işte) (SİA, 76), aşāda (<aşağıda) (ÇKA, 62), būk (<büyük) (ÇKA, 62), orē (<oraya) (ÇKA, 62), pālı (<pahalı) (KİA, 62), aşā (<aşağıya) (KİA, 62), cumarte (<cumartesi) (RUA, 129).

2.2.1.12. Hece Kaynaşması (Kontraksiyon)

"Bir kelimede yanyana bulunan iki veya daha çok hecedeki seslerin yahut da yanyana bulunan iki kelimeden birincinin son sesi ile ikincinin önsesinin birleşip kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalması olayıdır." (Korkmaz, 1992: 117)

Özellikle KTA'da işaret sıfatlarında böyle bir ses olayına rastlanmaktadır.

DTA: fatmenge (<fatma yenge) (EİA, 56), ōḳutlarda (<o vakitlerde) (EİA, 57), ōda (<orada<ol arada) (TİA, 103),

BTA: bıldır (<bir yıldır) (BTG, 106).

KTA: nāptınız (<ne yaptınız) (SİA, 75), tobda (<te burada< işte burada) (SİA, 75), ōḳıtlā (<o vakitler) (SİA, 76),), tōdan (<te oradan< işte oradan) (SİA, 76), dēm (<diyorum) (ÇKA, 60), südban (<süt baban) (ÇKA, 61), tobḳadā (< te bu kadar< işte bu kadar) (ÇKA, 61), altay (<altı ay) (KAA, 175; RTA, 7), suçmek (<su içmek) (KAAi, 175), zeyranne (<zehra anne) (KAA, 175), bavşam (<bu aḳşam) (RTA, 7), örümcā (<örümcek ağı) (RTA, 7), bū̄n (<bugün) (RUA, 128).

3. Sonuç

1. Etnik yapı olarak Trakya; Gacallar, Dağlılar, Pomaklar, Türkmen ve Yörüklerden oluşmaktadır.

2. Batı Trakya Gümülcine ağzında ve Edirne ili ağızlarında de aslî uzunluk görülmemektedir. İskeçe İli Ağızlarında çok az örnekte rastlanmıştır. Vidin Türkleri de ağızlarında bilhassa /ā/ sesini çok sık kullanırlar. Bu ses de genelde yarı uzun hâldedir. Aslî ū ve ī sesi korunmamış ve kısalmıştır.

3. Ses olayı neticesinde meydana gelen uzun ünlülerde ise en çok ünsüz düşmelerine rastlanmıştır. Ünsüzlerde en çok /h/, /ğ/, /k/, /r/, /y/ seslerinin düştüğü görülmektedir. Bu ünsüz düşmesi olayı da en fazla Doğu Trakya ağızlarında tespit edilmiştir.

4. Ünsüz düşmelerinden sonra uzun ünlüye sebep olan ikinci ses olayı hece yutumlarıdır. Vurgu sebebiyle oluşan ünlü uzaması ise çok az tespit edilmiştir.

5. Kalınlık-İncelik uyumunda Trakya bölgesi ağızları yazı diline göre ileridedir: *yanımdaḳı, hangı* vb. Kendi aralarında kıyaslandığında ise en çok Doğu Trakya ağızlarında tespit edilmiştir.

6. Yazı dilinde uyuma girmeyen –ken zarf-fiil eki Trakya ağızlarında uyuma girmekte, bazen sonundaki /n/ sesi düşerek –kA olamakta, bazen de sonunda ünlü ve ünsüz türemeleri meydana gelerek ek genişlemektedir: *ḳaçarḳan*, *oturuḳa, derke gidēkene,okurḳasına* vb.

7. Düzlük-Yuvarlaklık uyumunda da Trakya bölgesi ağızları yazı dilinden ileridedir ve yazı dilinde uyumu bozan –yor şimdiki zaman eki ağızlarda uyuma girerek değişik şekillerde karşımıza çıkmaktadır: *ḳırpıyım, duruyur, gidiyērin, diyez, yāyı* vb.

8. Uyuma girdiği gibi uyumları bozduğu da görülmektedir: *oynıyeri, çalıştıriydi, tutturū̄ysün, tutey, yeyelor, geliyom, vuriy* vb.

9. KTA içinde yer alan Çerkovna'da ünlü uyumlarının bozulmasında kalın ünlülerin yer aldığı kelimelerde incelmeden yana bir değişim tespit edilmiştir: *olērı, yaşlìse, anacì, oreya* vb.

10. Daralma Rumeli ağızlarının karakteristiklerindedir. *almıcaz, çabcık, çīrīyz, gıdıra*, *orayı, oynıyabilsin,* vb. Ünlü değişmelerinde ise en çok *e<a*, *ı<i*, *a<e*, *ı<i*, *ı<a*, *i<e*, *u<o* değişmeleri görülmektedir. Bunların içinde en sık *u<o* değişmesine rastlanmaktadır. *ü<o* değişimine BTA'da rastlanmamıştır.

11. Başta ünlü düşmesi örneklerine çok az rastlanmış, en çok içte ve sonda ekleşmede ünlü düşmesi tespit edilmiştir: *nerden, pasport, ötten* vb.

12. Ünlü türemesi özellikle kelime başında ve sonunda karakteristik bir ses olayıdır: *ilēn, ilimon, işennik, gıdıra, sōnacima, amani, ılıka, gidēkene, deyere* vb.

13. Ünsüzler incelendiğinde damak n'sinin görülmediği, gırtlak sızıcısı hırıltılı h sesinin ise ancak ḳ sesinin sızıcılaşmasıyla ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

14. Trakya ağızlarında bazı kelimeler aslî şekillerini korumaktadırlar: *eblerimiz*, *gözel, kölge, kökyüzüne, kümüş, kün, keliyo, neçin (< ne+için), turalım, tiken, tāğlılar, tolu. uruylar, yörüyelek* vb.

15. j<c ve ş<ç seslerinin değişimi Trakya ağızlarında karakteristik bir süreklileşme olayıdır: *oḳuyjam, jōban, ājı, veriljek* vb.

16. Benzeşme olayı Trakya ağızlarının hepsinde yaygın görülen bir ses olayıdır. İncelendiğinde ilerleyici benzeşmenin daha yaygın olduğu tespit edilmiştir: *annemner, rumnarı, āşemnìn, düşmannıḳ, annattım* vb.

17. Ünsüz türemelerinin iç seste görülmesi çok azdır. Tespit edilen örnekler de yabancı kelimelerde telaffuzu kolaylaştırmak adına yapılanlardır: *sahat, duva, melāyike, reyis* vb.

18. Ünlü türemelerinde olduğu gibi ünsüz türemelerinde de kelime sonu türemelerine sıkça rastlanmıştır: *ġayrıḳ, bālim, hadin, püsküvüt, artıḳın* vb. Bu ünsüzlerin vurguyu artırıcı kuvvetlendirme edatları ve ile edatına eklenen vasıta hâli ile bir ek yığılması olayı olduğu gözlenmektedir.

19. Özellikle ön seste /h/ ve /y/ ünsüz düşmesi olayı Trakya ağızlarının karakteristik özelliklerindendir: *astayım, angi, ızlı, inge, ıḳıyoruz, etecek* vb.

20. -AcAk gelecek zaman ekinin sondaki /k/ sesi büyük oranda düşmektedir: *koycādım, olcāmış, paklıcanız, almıcaz, bālıcān* vb.

21. –yor şimdiki zaman ekinde de /r/ sesi düşmesi çok fazla görülür ve ek farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır: *veriyi, biliye, geçiyez, düziyēri, üzülüyüz, duruyur, deyere, gelmiyoru* vb.

22. İkiz ünsüzlerde tekleşme sadece yabancı kelimelerde ve çok az rastlanan bir ses olayıdır: *aḳına, lezeti, teşekür* vb.

23. Balkanlardan değişik zamanlarda gelen göçmenlerin Doğu Trakya'ya yerleşmeleri neticesinde ağızlar birbiriyle etkileşmiş ve karışmıştır. Bu nedenle Doğu Trakya bölgesi ağızları kendi özelliklerini kaybetmek üzeredir. Eckmann ve Mansuroğlu'nun Edirne ve bilhassa Kırklareli ağızlarının sönmek üzere olduğu ve yakın biz zamanda göçmen ağızlarıyla karışarak, yerini yeni bir ağıza bırakacağı düşüncesine katılmaktayız.

24. Veriler ses bilgisi bakımından incelendiğinde üç bölgede dikkate değer bazı noktalar tespit edilmiştir:

DTA:

ö<o değişmesi: Tekirdağ İli ağızlarında Yunanistan muhacirlerinde rastlanmıştır: *çöcūm vb.*

á<e değişmesi: Özellikle Gacal, Pomak ve Yunanistan göçmenleri ağızlarında görülür: *kızkán, alátlar, bilmásın* vb.

ü<o değişmesi: Babaeski İlçesi ağızlarında şimdiki zaman ekinin ünlüsünde görülür: *şaşırıyüm, yōruyüm* vb.

i<e değişmesi:Tekirdağ İli ağızlarında Bulgaristan ve Gacal ağızlarına mahsustur: gine, kaybedirsin, *yidide, gice* vb.

ü<ö değişmesi: Edirne ağızlarında karakteristik bir özelliktir. *dūmüş, şüle büle* vb.

e<o değişmesi: Tekirdağ İli ağızlarında Bulgaristan muhacilerinde rastlanmıştır: *kaybelmes, edilmeye, abene* vb. Babaaeski İlçesi ağızlarında da şimdiki zaman çekimide görülür: *yapmayez, arayelar* vb.

å<o değişmesi: Sadece Gacal ve Bulgaristan Göçmen ağızlarında görülür*: kamyån, åndan* vb.

á<o değişmesi: Babaeski İlçesi ağızlarında şimdiki zaman çekimlerinde karşımıza çıkmaktadır: *çıkamáyárım, toplanmayá* vb.

e<u değişmesi: Sadece Gacal ve Bulgaristan Göçmenleri ağızlarında görülür: *halbeki, topleyeru* vb.

i<ü değişmesi: Tekirdağ İli ağızlarında Bulgaristan muhacilerlerinde rastlanmıştır: *milāyim, mināsip* vb.

Sonda Ünlü Türemesi: Tekirdağ ili ağzılarında Bulgaristan muhacirlerinden derlenen metinlerde görülmüştür. *uyurḳana, şarpa* vb.

Şimdiki zaman 3.Tekil şahıs çekiminde "–yor" şimdiki zaman ekinde ünlü türemesi: Gacal, Dağlı ve Bulgaristan Göçmen ağızlarında görülür: başlayari, *deyere, gülüyeri, gelmiyoru* vb.

İç seste tespit edilen örneklerde tonsuzlaşma değil aslî şeklin korunduğu görülmektedir: Bulgaristan muhacilerinde görülür, diğer ağızlarda rastlanmamıştır: *çocuḳum, çoḳu, ufaḳım, aḳarmaz* vb.

v<b değişmesi: Babaeski Pomak ve Gacal ağızlarında vardır: *vi* vb.

b̲<b değişmesi: Babaeski ağızlarında sık görülür: *b̲ulġaristan* vb.

ş<s değişmesi: Tekirdağ İli Ağızlarında Bulgaristan göçmenlerinde rastlanır: *yeşır* vb.

"y" ünsüzü türemesi: Tekirdağ İli ağızlarında Bulgaristan göçmenlerinde daha çok görülür: *yelçi, yūretirdik, yemekli* vb.

"y" ünsüzü düşmesi:Dağlı ağzında şimdiki zaman çekiminde görülür: *tutu͡ollar, gidiö̲ller* vb.

BTA:

Gümülcine ağızlarında et- yardımcı fiili bölge ağızlarında it- olarak görülmektedir: *māyene itti, duvā idelim* vb.

u<o değişmesi: Gümülcine ağızlarında "Bölgenin Balkan bölümünde Pomakçanın yoğun etkisiyle beraber ilk hecede o sesi yoktur denebilir." (Özden, 2016: 74) *tuprānı, uturıyısın* vb.

KTA:

Alıntı Kelimelerdeki Aslî Uzunluklar: Özellikle Vidin Türkleri ağızlarında 'ā' çok sık kullanılır. Bu ses de genelde yarı uzun hâldedir. *pek ālā, kāvì*. Aslî 'ū' ve 'ī' sesi korunmamış ve normal uzunluğa dönmüştür: *mektub, numune, selim*

ı<u değişmesi: Çerkovna ağzı ünlülerin düzleşmesinden yanadır: *çabık, pabıçlan, kambırkēdın* vb.

"ğ" ünsüzü düşmesi: Silistre ağzında ğ her zaman düşer: *ālamā, dōru, dül* vb.

Hece Düşmesi: Özellikle KTA'da işaret sıfatlarında böyle bir ses olayına rastlanmaktadır. *tobda, tōdan, tobḳadā* vb.

25. Bu veriler bize Doğu Trakya bölgesi ağızlarında mübadele sonucu meydana gelen karışma neticesinde Kuzey Trakya bölgesi ve Batı Trakya bölgesi ağızlarının öbekler hâlinde özelliklerini devam ettirdiklerini göstermektedir.

26. Tüm bölge ağızlarına baktığımızda ses bilgisi bakımından çok büyük farklılıklar görülmemekte ama bu şekil bakımından farklılıklar olmadığı anlamına gelmemektedir. Bu konu ayrıca incelenmesi gereken bir noktadır.

Kısaltmalar

BİA: Babaeski İlçesi ve Köyleri Ağızları

BTA: Batı Trakya Ağızları

BRT: Batı Rumeli Türkçesi

BTG: Batı Trakya Gümülcine Ağızları

ÇKA: Çerkovna Köyü Ağızları

DTA: Doğu Trakya Ağızları

EİA: Edirne İli Ağızları

EDA: Edirne Ağzı

ET: Eski Türkçe

İİA: İskeçe İli Ağızları

KAA: Kazanlık Ağzı

KDB: Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları

KİA: Bulgaristan Kırcaali İli ve Çevresi Türk Ağzı

KTA: Kuzey Trakya Ağızları

OT: Orta Türkçe

RTA: Razgrad Türk Ağzı

RUA: Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme

SİA: Silistre İli Ağızları

TİA: Tekirdağ İli Ağızları

VT: Vidin Türkleri Ağızları

Kaynakça

AKDAĞ, M.(1964), "Celali İsyanlarında Büyük Kaçgunluk", *Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi,* C.2, S. 2-3, s. 1-51.

ALP, İ. (2012). *Pomak Türkleri (Kumanlar ve Kıpçaklar),* Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi (2000), Cilt:18, İstanbul

BAYRAKTAR, S. (2013). Trakya ve Rumeli Türkçesinde iken Zarf Fiili ve İşlevleri, *Teke Uluslararası Türkçe, Edebiyat, Kültür, Eğitim Dergisi,* S. 2/4, s.69-83.

COŞKUN, M.V. (2015). *Türkçenin Ses Bilgisi,* İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

DALLI, H. (1991). *Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar,* Ankara: TDK Yayınları.

DEMİR, N. (2003). Orta Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Nazal N (ñ) Sesi, *TDK Belleten*, 1999I-II, s.51-58

Derleme Sözlüğü (1993). I-XII Cilt, TDK Yayınları., Ankara, 1993.

ECKMANN, J. (1941-1943). *Die Türkische Mundart von Warna*, KCsA III, s. 144214.

ECKMANN, J. (1950). "Razgrad Türk Ağzı", Ankara: *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar,* s. 1-25.

ECKMANN, J-Mansuroğlu, M. (1959). *1959 Yılı Trakya Dialektoloji Raporu*, TDED IX., s.113-118

ECKMANN, J. (2004). "Edirne Ağzı" (Çev. Oğuzhan Durmuş), *İlmî Araştırmalar,* S.18, s. 135-150.

EKER, S. (2013). *Çağdaş Türk Dili,* Ankara: Grafiker Yayınları.

GENÇ, N.(1988). *XVI. Yüzyıl Sofya Mufassal Tahrir Defterinde Sofya Kazası,* Eskişehir

GÖKBİLGİN, T. (1957). *Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

GÜLENSOY, T. (1981). *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası,* Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırmaları.

GÜLENSOY, T. (1984). *"Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme"*, TDAY Belleten, TDK Yayınları.

GÜLENSOY, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü,* Ankara: TDK Yayınları.

GÜLENSOY, T., Ercan Alkaya (2011). *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası,* Ankara: Akçağ Yayınevi (2.baskı) .

GÜLSEVİN, G. (2013). Ses Bilgisinde 'Çevre Şartı' Kavramı ve Ağız İncelemelerindeki Önemi, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,*, Volume 8/9, Summer 2013, p.49-62.

GÜLSEVİN, G.(2017): *XVII. Yüzyıl Batı Rumeli Türkçesi,* Ankara: TDK Yayınları

GÜNEŞ, N. (2009). *Kuzeydoğu Bulgaristan'da Çerkovna Köyü ve Çevresi Türk Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük),* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÜNŞEN, A. (2004). "Edirne ve Yöresi Ağızlarında Aile ve Topluluk İsimleri Yapan Ekler Üzerine", *Türk Dili*, S. 626, Şubat 2004, s. 150-162.

GÜNŞEN, A. (2008). "Doğu Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler", *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 3/3, Spring 2008, s. 402-470.

GÜNŞEN, A. (2012). "Balkan Türk Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 7/4, Fall 2012, p. 111-129.

HALAÇOĞLU, Y. (2014). *XVIII. Yüzyılda İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi,* Nil Yayınevi.

HÜNERLİ, B. (2006). *Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İNALCIK, H.(1954). Ottoman Methods of Conguest, *Studia İslamica*, No.2, Maisoneuve&Larose.

İNALCIK, H. (1999). Osmanlı Tarihine Toplu Bakış*, Osmanlı,* C.I.

KAKUK, S. (1958). Le Dialecte Turc de Kazanlyk, *Acta Orientalia Academiae Sceintiarum Hungaricae*, Vol. 8, No.2, pp. 169-187.

KALAY, E. (1998). *Edirne İli Ağızları İnceleme-Metin,* Ankara: TDK Yayınları.

KARAAĞAÇ, G. (2010). *Türkçenin Ses Bilgisi,* İstanbul: Kesit Yayınları.

KARAHAN L. (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yayınları.

KARAHAN, L. (2011). *Zarf-fiil Eklerinde Genişleme Eğilimi ve –s(A)r Ekinin Yapısı*, Türk Dili Üzerine İncelemeler, s.192-200, Ankara, Akçağ Yayınevi.

KARAŞİNİK, B. (2011). *Silistre (Silistra) İli ve Yöresi Ağızları,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KAYAPINAR, L. (2002). *Yunanistan'da Osmanlı Hâkimiyetinin Kurulması (1361-1461)* Türkler Ansiklopedisi, C/9, s.187-195

KORKMAZ, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü,* TDK Yayınları.

KORKMAZ Z. (2010). Balkan Türkçesi Ağızları ile Türkiye Türkçesi Ağızları Arasında Sosyo-Lenguistik Açıdan Bir Karşılaştırma, *TDK. -Belleten*, s.103-118

KOWALSKİ (2012). Kuzeydoğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 3(2-3).

MLADENOV, St., (1914). *Ein Beitrag zum türkischen Sprichwörterschatz*, Zeitschrift der Deutsehen Morgenlandischen Gesellschaft, 68, s.687-694.

MOLLOVA, M. (2003). *Doğu Rodop Türk Ağızlarının Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

NAYIR, Y.N. (1999). *Balkanlar ve Türklük I.*, Yeni Gün Haber Ajansı.

NÉMETH, G. (1980-81). Bulgarisan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine, *TDAY-Belleten*, s. 113-162.

NÉMETH, G. (2014). *Folklorik ve Dini Metinler Üzerinde Vidin Türkleri*, Çev.: Abdurrahman Güzel, Ankara: TDK Yayınları.

NİCOLOUDES, N. (2009). Bir Tarihi Olayın Açıklanması İle İlgili Sorunlar: Gelibolu'nun Fethi ve Lonikos Chalkokonndyles, *Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, S.44, C.27, s.205-213

OLCAY, S. (1995). *Doğu Trakya Yerli Ağzı*, Ankara: TDK Yayınları.

ÖZDEN, M. (2016). *Batı Trakya- Gümülcine Ağız İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi-Metinler-Söz Varlığı),* Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.

Rodop-Bulgaristan Faciasının İç Yüzü (1976). *Rodop - Tuna Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği, Tarih Yayınları Serisi*, S.2.

SAKİN, O.(2009). *Osmanlı'da Etnik Yapı ve 1914 Nüfusu,* İstanbul.

SALİMEHMED, N. (2006). "*BulgaristaN Kırcaali İli ve Çevresi Türk Ağzı",* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ŞAHİN, İ. (1987). XV. ve XVI. Yüzyıllarda Sofya-Filibe-Eski Zağra ve Tatar Pazarı'nın Nüfus ve İskân Durumu, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Mehmet Eröz'e Armağan, S. 48, Haziran, s. 250-251.

ŞİMŞEK, A. (2017). *İskeçe İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük),* Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TOSUN, İ. (2003). *Tekirdağ Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÜLKÜSAL, M. (1966). *Dobruca ve Türkler*, Ankara: TKAE Yayınları.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=327827

http://netdenet.ist/traklarin-kokeni-ve-daglilarbessi/

https://www.google.com.tr/search?biw=1242&bih=602&tbm=isch&sa=1&ei=4KobW-u7C5GVmgXV1rvIDA&q=do%C4%9Fu+trakya&oq=do%C4%9Fu++trakya&gs_l=img.1.0.35i39k1j0i67k1j0l4j0i24k1l4.144087.144967.0.146873.5.5.0.0.0.0.187.764.0j5.5.0....0...1c.1.64.img..0.5.762...0i7i30k1j0i7i5i30k1j0i8i7i30k1.0.pH3O8ibhN9w#imgrc=Qx3f9MkyaJ08RM:

https://www.batitrakya.org/bati-trakya/bati-trakya-genel-bilgiler/cografi-konum.html

http://netdenet.ist/traklarin-kokeni-ve-daglilarbessi/